

โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

THE DEVELOPMENT OF
FAMILY WELL-BEING INDICATORS PROJECT FOR THAILAND

รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย
(FINAL REPORT)

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล

สนับสนุนโดย
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
กรกฎาคม 2545

ISBN 974-05-0144-3

คำนำ

ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาสังคม และเป็นก้าวที่สำคัญสู่การเพิ่มคุณภาพ และศักยภาพของคนในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ เพื่อการสืบทอดเจตนารมณ์ ศิลปวัฒนธรรม และคุณธรรมจากรุ่นหนึ่งต่อเนื่องไปยังรุ่นต่อไป ครัวครัวเป็นหน่วยเล็กที่สุดของสังคมที่เป็นทั้งผู้ผลิต ผู้ดำเนินการและผู้บริโภค จึงเป็นทั้งเหตุและผลของความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุขของประเทศชาติ ในทางตรงข้าม อาจเป็นทั้งเหตุและผลของปัญหา หรือความเสื่อมถอยของสังคมและสิ่งแวดล้อม ถึงกระนั้นความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยยังไม่มีมีการประเมินอย่างเป็นระบบ

ในฐานะหน่วยงานกลางทางวิชาการด้านเด็กและครอบครัวของประเทศไทย สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ขอขอบคุณสำนักคิดตามประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มอบความไว้วางใจให้ทางสถาบันฯ ดำเนินการ โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

การประเมินภาวะครอบครัวอยู่ดีมีสุขเป็นความท้าทายทั้งในด้านความสำคัญต่อความคงอยู่ของสังคมกับคุณภาพชีวิต และด้านวิชาการ เพราะมีมิติที่เป็นเชิงคุณภาพ การรับรู้และเจตคติของคนร่วมไปกับเชิงปริมาณ อย่างไรก็ตามทางสถาบันฯ ได้รับความสนับสนุนร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาครอบครัวอย่างมีระบบ จึงได้ประสบความสำเร็จในการจัดทำโครงการฯ ในครั้งนี้ ให้เกิดกรอบความคิดที่เห็นชอบร่วมกัน กลุ่มตัวชี้วัดบางส่วนที่รวบรวมจากฐานข้อมูลปัจจุบันต่าง ๆ ที่ใช้ได้ทันที และอีกส่วนหนึ่งที่จำเป็นต้องพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพิ่มเติม

สถาบันฯ ขอขอบคุณคณะกรรมการกำกับการศึกษาโครงการฯ คณะที่ปรึกษาโครงการฯ คณะทำงานและผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน และทุกองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขมา ณ โอกาสนี้ และหวังว่าจะมีการใช้ตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขในการประเมินสถานการณ์และผลกระทบของการพัฒนาประเทศต่อไป

รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิงนิทยา คุชภักดี

ผู้อำนวยการ

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

และ หัวหน้าโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทสรุปผู้บริหาร

บทที่ 1 บทนำ

1.1. หลักการและเหตุผล.....	13
1.2. วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	16
1.3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	16

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม

2.1. กรอบแนวคิด	17
2.2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวอยู่ดีมีสุข	
2.2.1. ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว	20
2.2.2. ทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาท	23
2.2.3. ทฤษฎีความคล้ายคลึงของบทบาท	24
2.2.4. ทฤษฎีการต่อรอง.....	25
2.2.5. ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส	25
2.2.6. ทฤษฎีการแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงและชาย	27

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา

3.1. ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ	33
3.2. ระยะเวลาการดำเนินการ	36
3.3. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
3.4. การทดลองใช้ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม...	38
3.4.1. วิธีการเลือกตัวอย่าง.....	39
3.4.2. ขนาดตัวอย่าง.....	39
3.4.3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการศึกษา

4.1 กรอบแนวคิดและองค์ประกอบ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”.....	44
4.1.1 กรอบแนวคิด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”.....	44
4.1.2 องค์ประกอบตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”.....	45
4.1.3 ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”	45
4.2 ประเภทหรือระดับตัวชี้วัด	47
4.3 ระบบการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข 3 กลุ่ม	59
4.4 การเปรียบเทียบความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ระหว่างก่อนและหลังเกิด วิกฤติเศรษฐกิจ.....	61
4.5 การนำข้อมูลจากพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐมมาวิเคราะห์ด้วยดัชนีชี้วัดครอบครัว อยู่ดีมีสุขที่ได้ปรับปรุงขั้นสุดท้าย.....	70

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา.....	71
5.2 อภิปรายผล.....	74
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	76

ภาคผนวก

ก. แบบสอบถามข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ระดับครอบครัว ปี พ.ศ. 2545.....	79
ข. แบบสอบถามข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ระดับชุมชน ปี พ.ศ. 2545	95
บรรณานุกรม	116
รายนามคณะกรรมการกำกับการศึกษาโครงการ	122
รายนามคณะทำงาน	124
ขอขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุม.....	125

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2-1 การเปรียบเทียบการจัดวงจรชีวิตครอบครัวแบบต่าง ๆ.....	31
4-1 จำนวนองค์ประกอบตัวชี้วัดและคะแนน “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”.....	47
4-2 ตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย.....	47
4-3 ตัวชี้วัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย.....	48
4-4 ตัวชี้วัดและเกณฑ์ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”.....	49
4-5 ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ในระดับประเทศ และจังหวัด นครปฐม ช่วงก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจและหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ.....	67
4-6 จำนวนกลุ่มเป้าหมายทางสังคมจากการสำรวจข้อมูลสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือน ระดับประเทศ และจังหวัดนครปฐม ปี 2538 และ 2542	69

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 2-1 ความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและข้อค้นพบกับองค์ประกอบครอบครัว อยู่ดีมีสุข.....	31
แผนภาพที่ 2-2 ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบกับครอบครัวอยู่ดีมีสุข.....	32
แผนภาพที่ 3-1 แผนปฏิบัติการตามขั้นตอนการศึกษา.....	35
แผนภาพที่ 3-2 แผนผังแสดงกิจกรรมการดำเนินงานในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”.....	37
แผนภาพที่ 3-3 รายละเอียดการสุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข ในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม.....	42
แผนภาพที่ 4-1 ระบบการจัดเก็บข้อมูล 3 กลุ่ม.....	61
แผนภาพที่ 4-2 แสดงบทบาททางเศรษฐกิจด้านความมีรายได้เพียงพอและระดับความ เดือดร้อนของผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอ.....	62
แผนภาพที่ 4-3 แสดงบทบาททางเศรษฐกิจด้านการไม่มีหนี้สิน และการมีแนวทางการปลด หนี้ของผู้ที่มีหนี้.....	63
แผนภาพที่ 4-4 เปรียบเทียบค่า correlation ระหว่างคะแนนก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 กับความแตกต่างระหว่างคะแนนความอยู่ดีมีสุข ปี 2540-2545	65
แผนภาพที่ 4-5 การกระจายของคะแนนจากการใช้ดัชนีชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขที่ได้ปรับปรุง ขั้นสุดท้ายกับการสำรวจในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม.....	70

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นครอบครัว มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นสถาบันหลักซึ่งประกอบกันเป็นสังคมที่เข้มแข็งมั่นคงมีสันติสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่ในปัจจุบันการติดตามประเมินผลว่าครอบครัวในประเทศไทยอยู่ดีมีสุขเพียงใด ยังไม่มีตัวชี้วัดและการประเมินอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าจะมีข้อมูลบางอย่างกระจัดกระจายอยู่ในระบบการประเมินผลต่าง ๆ เช่น จปฐ. กชช 2ค ผลการสำรวจของหน่วยงานต่าง ๆ และรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติบางเรื่อง สำนักติดตามประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงมอบหมายให้ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว จัดทำโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ตั้งแต่ กันยายน 2544 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่ยอมรับร่วมกันและสร้างตัวชี้วัดภาวะการอยู่ดีมีสุขที่เป็นจริงของครอบครัวไทย นำตัวชี้วัดเฉพาะส่วนที่มีข้อมูลอยู่มาศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาวะความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในพื้นที่นำร่อง ตลอดจนพัฒนารูปแบบเครือข่ายเพื่อจัดทำฐานข้อมูลตามตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” สำหรับการติดตามประเมินผล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและมาตรการ และเป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผลความสำเร็จในการพัฒนาให้ครอบครัวอยู่ดีมีสุข ซึ่งเป็นหนึ่งในเจ็ดขององค์ประกอบความอยู่ดีมีสุขของคนไทยที่สำนักติดตามและประเมินผลการพัฒนาฯ จะใช้เป็นกรอบในการติดตามประเมินผลกระทบบั้นสุดท้ายของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ต่อไป

โครงการนี้เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น จัดทำเป็นตัวชี้วัดที่มีอยู่และมีความเป็นไปได้ (Possible Indicators) แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 13-14 ธันวาคม 2544 โดยมีผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ นักปฏิบัติ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและครอบครัว จำนวน 53 คน 21 หน่วยงาน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและคัดสรรร่างตัวชี้วัดที่มีศักยภาพ (Potential Indicators) ร่วมกัน หลังจากนั้นจึงได้นำร่างตัวชี้วัดไปทดลองใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่นำร่อง จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์และนำผลมาสังเคราะห์ คัดสรรตัวชี้วัดและจัดทำเกณฑ์การประเมินโดยถ่วงน้ำหนักตามความสำคัญทำเป็น “ร่างตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข” นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มครอบครัว ตลอดจนสื่อมวลชน จำนวน 126 คน จาก 39 หน่วยงาน ในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 วันที่ 27 มิถุนายน 2545 ณ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นพิจารณาความเหมาะสมของตัวชี้วัด เกณฑ์การประเมิน รูปแบบระบบเครือข่ายการจัดกลุ่มฐานข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา และการใช้ตัวชี้วัดอย่างกว้างขวาง จากนั้นคณะทำงานได้นำผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการพิจารณาร่างตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ครั้งนี้ มาปรับปรุงแก้ไข กรอบความคิดและพิจารณาคัดสรรตัวชี้วัด โดยคำนึงถึงความครอบคลุม ละเว้นความซ้ำซ้อนกับกลุ่มตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคมอีก 6 กลุ่ม เรียบเรียงให้เป็นระบบ

ผลการศึกษา ประเทศไทยได้กรอบแนวคิด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” หมายถึง สภาพครอบครัวที่พึงประสงค์อันเกิดจากการรวมตัวในรูปแบบที่หลากหลายของบุคคลที่มาดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน พึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวได้อย่างสร้างสรรค์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งที่เกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม

อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากได้กำหนดกรอบแนวคิดของครอบครัวอยู่ดีมีสุขแล้ว ยังได้กำหนดแนวคิดความหมายของครอบครัวอบอุ่น เพื่อประโยชน์ในการวางแผน หรือเป้าหมายในการพัฒนาสถาบันครอบครัว “ครอบครัวอบอุ่น” หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปดำเนินชีวิตร่วมกันโดยมีความรัก ผูกพันปรารถนาดีต่อกัน รับผิดชอบ เอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมทุกข์ร่วมสุข ปรึกษาหารือ และแก้ปัญหาาร่วมกันในบรรยากาศที่สงบสุข

นิยามองค์ประกอบตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่

รูปแบบครอบครัว หมายถึง ลักษณะโครงสร้างที่มีความหลากหลายของการรวมตัวของสมาชิกที่มีจุดหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน

บทบาทหน้าที่ของครอบครัว หมายถึง การทำหน้าที่ของครอบครัวที่จะดูแลความต้องการ และพัฒนาคุณภาพของสมาชิกอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม

สัมพันธ์ภาพในครอบครัว หมายถึง การเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มความผูกพัน เคารพรัก และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งประเมินได้จาก พฤติกรรม การสื่อความหมาย มีส่วนร่วมปรึกษาหารือตัดสินใจและทำกิจกรรมในบรรยากาศที่สงบสุข

การพึ่งพาตนเอง หมายถึง ความสามารถของครอบครัวที่จะอยู่รอด คงโครงสร้าง ทำหน้าที่ และรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดี โดยสมาชิกทั้งหญิงและชายช่วยกันปรับตัวในกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งประเมินได้จากการดูแลตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ การจัดการชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และบริการทางสังคม

การเกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมของครอบครัวในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และ/หรือ ช่วยเหลือสังคม โดยไม่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือสร้างปัญหาสังคม

ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” มี 22 รายการ ซึ่งแบ่งตามระบบการจัดเก็บข้อมูล 3 กลุ่ม (ก,ข,ค)

1. ครอบครัวมีสมาชิกครบสมบูรณ์ตามวงจรชีวิตครอบครัว (ข)
2. ครอบครัวที่สมาชิกมีความตั้งใจ ที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน (ก, ค)
3. ครอบครัวมีจำนวนสมาชิกที่ทำหน้าที่หารายได้/ ผลผลิตมาเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับขนาดครอบครัว (ข)

4. มีผู้ทำมาหาเลี้ยงครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน (ก)
5. ครอบครัวที่สมาชิกมีการเอาใจใส่ ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน (ข)
6. ครอบครัวที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี (ค)
7. ครอบครัวที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต (ค)
8. ครอบครัวที่ปลูกฝังและถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่สร้างสรรค์ (ค)
9. ครอบครัวที่สมาชิกมีการแสดงออกถึงความรัก เคารพนับถือซึ่ง กันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน (ค)
10. ครอบครัวที่สมาชิกมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันเป็นประจำ (ข, ค)
11. ครอบครัวที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ของครอบครัวร่วมกัน (ข)
12. ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (ก, ข)
13. ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ (ข)
14. ครอบครัวที่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย (ก)
15. ครอบครัวที่มีสมาชิกร่วมกันแบ่งเบาภาระการทำงานบ้าน ดูแลความเป็นอยู่ (ค)
16. สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดูแลสุขภาพ (ก, ข)
17. ครอบครัวที่สมาชิกรับผิดชอบป้องกันอุบัติเหตุ (ข)
18. ครอบครัวที่สมาชิกไม่ติดสุรา บุหรี่ และสารเสพติด (ก)
19. สามารถเข้าถึง รับรู้ และติดตามข้อมูลข่าวสาร (ก)
20. สมาชิกเข้าถึงบริการทางสังคม (ข)
21. ครอบครัวที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม / สาธารณ ประโยชน์ในรอบปีที่ผ่านมา (ข)
22. ครอบครัวที่สมาชิกไม่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม หรือทำความเดือดร้อน (ค)

หมายเหตุ   ก หมายถึง ตัวชี้วัดที่มีอยู่แล้วในฐานข้อมูลต่างๆ ในปัจจุบัน
                   ข หมายถึง ตัวชี้วัดที่จำเป็น และต้องจัดเก็บเพิ่มเติม
                   ค หมายถึง ตัวชี้วัดที่จำเป็นแต่ยังไม่มีโอกาสจัดเก็บ

การจัดระดับของตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขเป็นตัวชี้วัดผลกระทบสุดท้าย มีจำนวน 3 ตัวชี้วัด ซึ่งเรียงลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายจากความสำคัญที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ตัวชี้วัดที่ 13 ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดที่ 12 ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ ตัวชี้วัดที่ 21 ครอบครัวที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม / สาธารณประโยชน์ในรอบปีที่ผ่านมา ส่วนตัวชี้วัดกระบวนการเปลี่ยนแปลง มีจำนวน 19 ตัวชี้วัดที่เหลือทั้งหมด

การเปรียบเทียบผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว พบว่าครอบครัวร้อยละ 45.68 ไม่รู้สึกถูกกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ โดยให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤต เท่ากับ หลังเกิดวิกฤต เศรษฐกิจ ครอบครัวร้อยละ 30.86 รู้สึกถึงผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจที่ทำให้มีความอยู่ดีมีสุขลดน้อยลง โดยให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤต ดีกว่า หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ และครอบครัวร้อยละ 23.45 ให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤต ต่ำกว่า หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

ก. การพัฒนาระบบข้อมูลตัวชี้วัด

- (1) พัฒนาการกระบวนการจัดเก็บและใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น โดยในการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” สามารถจัดระบบข้อมูลตัวชี้วัดได้ออกเป็น 3 กลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่มีอยู่แล้วในฐานข้อมูลต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ได้ทันทีอาทิเช่น จากสำนักทะเบียนราษฎร กรมพัฒนาชุมชน กรมประชาสัมพันธ์ ที่มีการจัดทำฐานข้อมูล จปฐ. กชช 2 ค. ครอบครัวผาสุก เป็นต้น สำหรับในระบบการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดกลุ่มที่ 2 เป็นตัวชี้วัดที่ให้ข้อมูลที่จำเป็น และสามารถจัดเก็บเพิ่มเติมได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งจะต้องประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรึกษาหารือร่วมกันปรับข้อกำหนดเพิ่มเติม หรือแก้ไขให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและเกณฑ์ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” เพื่อจะได้ชี้วัดหาความอยู่ดีมีสุขได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แล้วนำไปฝากเก็บข้อมูลไว้กับหน่วยงานต่าง ๆ สำหรับระบบการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มที่ 3 ตัวชี้วัดที่จำเป็น แต่ยังไม่มีโอกาสจัดเก็บได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลปัจจุบัน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดใหม่ที่ไม่พบในฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” จะต้องมีการวางแผนศึกษาวิจัยต่อไป หรืออาจจะมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มนี้โดยเฉพาะแบบเจาะลึกในกลุ่มตัวอย่าง
- (2) ควรให้หน่วยงานวิชาการดำเนินการร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นำตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ไปใช้ให้เห็นภาพรวมของประเทศ เมื่อเห็นชอบในตัวชี้วัดในภาพรวมระดับประเทศทั้งหมดแล้ว อาจให้สำนักงานสถิติแห่งชาติดำเนินการทำฐานข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และเนื่องจากความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย มีความเป็นพลวัตตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และวงจรชีวิตครอบครัว ดังนั้นระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูลควรจัดเก็บอย่างสม่ำเสมอทุก 5 ปี หรือ 10 ปี
- (3) จัดการระดมสมองและพัฒนาฐานข้อมูลที่มีระบบจัดเก็บอยู่ในปัจจุบันให้ครอบคลุมตัวชี้วัดกลุ่มที่ 2 และ 3 เพิ่มขึ้น เพื่อในการประเมินภาวะครอบครัวอยู่ดีมีสุขได้อย่างครบถ้วนยิ่งขึ้น

- (4) การเก็บข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ควรจะได้ข้อมูลจากครอบครัวโดยตรง จะได้ผลที่เชื่อถือได้มากกว่า ส่วนผู้นำชุมชนอาจให้ข้อมูลเฉพาะปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้ครอบครัวไม่อยู่ดีมีสุข และผู้นำชุมชนที่สอบถามควรเป็นผู้นำชุมชนแบบธรรมชาติ เช่น พระสงฆ์ ครู ฯลฯ จะให้ข้อมูลที่ชัดเจนกว่าผู้นำชุมชนแบบจัดตั้ง

ข. การนำตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขไปใช้ในการพัฒนาครอบครัว

- (1) จากการปฏิรูประบบราชการ จะมีการจัดตั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อความเป็นเอกภาพและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยจะมีการปรับเปลี่ยนพัฒนากลไกต่าง ๆ ในโอกาสนี้เองการนำตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข ไปเป็นปัจจัยนำเข้าพิจารณาในการพัฒนากลไกในการจัดเก็บข้อมูล และเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินสถานการณ์ และผลกระทบทั้งกระบวนการ ผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนาสังคม เพื่อวางแผนปฏิบัติการ และดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป
- (2) ในช่วงที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ยังอยู่ในระหว่างการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สามารถนำตัวชี้วัดที่มีอยู่แล้ว ในระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ 1 รวบรวมข้อมูลที่มีอยู่ในฐานข้อมูลปัจจุบัน ในระดับจังหวัด / ภาค / ประเทศ เพื่อศึกษาแนวโน้ม และเปรียบเทียบเป็นข้อมูลเบื้องต้น มาเรียบเรียงและถ่วงน้ำหนักตามที่ได้เสนอไว้ ซึ่งจะเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่สะท้อนความอยู่ดีมีสุข
- (3) สามารถนำตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขเหล่านี้ไปใช้ หรือปรับใช้ในการประเมินผลความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยได้ โดยสามารถประสานความร่วมมือ การทดสอบดูความแม่นยำ โดยการนำร่องในทุกภาค จากนั้นจึงจะนำตัวชี้วัดเหล่านี้ไปประเมินผลการพัฒนาประเทศในขั้นต่อไป
- (4) ประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ นอกเหนือจากจะได้กรอบแนวคิดนิยาม ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” และระบบการจัดเก็บข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม แล้ว ยังได้สิ่งที่เพิ่มเติมขึ้นมาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปพัฒนาสถาบันครอบครัวที่พึงปรารถนาได้ โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) และสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว นำผลการศึกษาไปเสนอต่อคณะกรรมการอำนวยการแห่งชาติเพื่อการพัฒนาสถาบันครอบครัว เพื่อกำหนดแนวทางการศึกษา วางแผนงานที่ชัดเจน ในการนำตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ไปใช้ โดยกำหนดเป็นวาระแห่งชาติในการพัฒนาสถาบันครอบครัวต่อไป

- (5) ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” เบื้องต้นที่ได้มาในครั้งนี้นำมาจากการพิจารณาและคัดสรรร่วมกันของกลุ่มคณะทำงาน กับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจนได้ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่ยอมรับร่วมกัน เมื่อนำไปใช้วัดความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ควรต้องสร้างโอกาสการยอมรับจากประชาชนให้มากขึ้น โดยการทำประชาพิจารณ์ผ่านสื่อมวลชน ให้ครอบครัวทำแบบประเมินตนเองตามตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข นี้ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป้าหมายที่ 2.2 การสร้างความมั่นคงทางสังคมและความเข้มแข็งในครอบครัว ข้อ (3) เพิ่มแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ดูแลโดยชุมชนให้ทั่วถึง

ค. การศึกษาวิจัยในอนาคต

- (1) ดำเนินการศึกษาวิจัยสำรวจเชิงคุณภาพ ควบคู่ไปกับการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดในพื้นที่ ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประเทศไทยได้ เพื่ออธิบายปัจจัยที่เป็นสาเหตุ และมีผลกระทบกับภาวะครอบครัวอยู่ดีมีสุขทั้งในทางบวกและทางลบ เพื่อประกอบการประเมินเชิงกว้างในระดับประเทศ เพื่อใช้ในการพัฒนา โครงการและกำหนดมาตรการต่อไป
- (2) การศึกษาวิจัยสหวิทยาการเพื่อทราบถึงปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวอยู่ดีมีสุขในภาคต่าง ๆ และปัจจัยเสี่ยงที่แตกต่างกัน เพื่อการติดตามตรวจสอบว่าตัวชี้วัดเหล่านี้สามารถสะท้อนภาวะที่เป็นจริงเพียงใด โดยการติดตามอย่างต่อเนื่องในกลุ่มประชากรเป็นระยะ

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดและเป็นหน่วยเศรษฐกิจที่เล็กที่สุดของสังคม เป็นสถานที่ที่ให้การอบรมเลี้ยงดู ให้ความรักความเอื้ออาทร เกื้อหนุน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม ให้แก่สมาชิกตั้งแต่วัยทารก อาจกล่าวได้ว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อคุณภาพ บุคลิกภาพ และวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจสังคม การเมืองการศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อคุณภาพสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อระบบครอบครัวในสังคมไทยอย่างมาก โดยในปัจจุบันโครงสร้างของครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ครอบครัวมีขนาดเล็กลง โครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยาย ซึ่งมีสมาชิกหลายช่วงอายุ อย่างน้อย 3 รุ่น เช่น รุ่นปู่ย่า พ่อแม่ และลูกไปเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีเพียงพ่อ แม่ ลูกมากขึ้น ขาดการปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างสมาชิกในครอบครัว สมาชิกภรรยาทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรงอยู่เสมอ ซึ่งบางครอบครัวแก้ปัญหาความยุ่งยากด้วยการหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ เด็กจำนวนมากถูกปล่อยปละละเลยไม่มีปู่ย่า ตายาย หรือญาติผู้ใหญ่อื่นๆให้การอบรมดูแล บทบาทผู้สูงอายุลดน้อยลง จำนวนผู้สูงอายุที่อยู่กันตามลำพังหรือต้องอยู่คนเดียวเพิ่มขึ้น สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาในระดับครอบครัวและกลายเป็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และประเทศต่อไป ชีวิตครอบครัวไทยในสังคมสมัยใหม่มีแนวโน้มจะต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆอีกมาก ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงของครอบครัว

ทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มุ่งเน้นให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา พร้อมกับครอบครัว ชุมชนและสังคมเป็นแกนหลักที่จะสร้างรากฐานของสังคมที่เข้มแข็ง รู้เท่าทันโลก ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติในหมวด 5 “แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ” มาตรา 80 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันที่ได้กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชายเสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานของมนุษย์ ที่อบรมเลี้ยงดู พัฒนา และหล่อหลอม บุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ครอบครัวที่อบอุ่นและเข้มแข็งจะสามารถพัฒนาคนได้อย่างมีศักยภาพ และปัญหาสังคมหลายประการที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้โดยสถาบันครอบครัว ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ ได้ดำเนินการจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนในสังคมไทย

สำหรับความหมายของ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” นั้น นักวิชาการต่างๆ ยังมีความเห็นแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับมุมมอง ปัญหาครอบครัวและสังคมของแต่ละบุคคลหรือหน่วยงาน เช่น

ดร.สายสุรี จุติกุล ได้สรุปความเห็นว่ ครอบครัวที่มีความสุขนั้น จะต้องมีความรัก ความอบอุ่นระหว่างกันและกันในครอบครัว โดยมีพฤติกรรมแสดงความรักในลักษณะต่างๆ เช่น ต้องเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน ต้องเคารพกันและกัน ต้องมีความรับผิดชอบ ต้องใช้เวลาร่วมกันอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ และต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว (กสส.,2540)

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2542) ได้สรุปความหมายของความอยู่ดีมีสุขของชีวิตครอบครัว จากการระดมความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ 4 ภาคดังนี้

ภาคใต้ : ความอยู่ดีมีสุขของชีวิตครอบครัว หมายถึง สมาชิกในครอบครัวไม่ทะเลาะวิวาท เข้าอกเข้าใจกัน พุดคุยปรึกษาปัญหาต่างๆ ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีเวลาให้ลูก พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดี

ภาคเหนือ : ความอยู่ดีมีสุขของชีวิตครอบครัว หมายถึง ครอบครัวไม่แตกแยก เยาวชนไม่ติดยา ไม่เล่นการพนัน แม่บ้านไม่ดื่มสุรา ครอบครัวไม่แตกแยกจากการหางานทำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ความอยู่ดีมีสุขของชีวิตครอบครัว หมายถึง พ่อแม่อยู่พร้อมหน้าพร้อมตา ลูกเรียนสูงไม่ต้องทำเกษตรกรรม พ่อแม่ไม่ทะเลาะกัน ผู้นำครอบครัวเป็นคนดี

ภาคกลาง : ความอยู่ดีมีสุขในชีวิตครอบครัว หมายถึง การมีครอบครัวที่อบอุ่นปราศจากการทะเลาะวิวาท การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การไม่ทอดทิ้งเด็กและคนชราให้อยู่กันตามลำพังในครอบครัว

คณะกรรมการพัฒนาครอบครัวและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและสตรี (กสส.,2542) ได้กำหนดคุณลักษณะของครอบครัวไทยที่พึงประสงค์รวม 8 ประการ ดังนี้

- (1) สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความรักใคร่กลมเกลียว สมานฉันท์ช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทร มีการพุดจาให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์
- (2) สมาชิกในครอบครัว มีการทำกิจกรรมร่วมกันและรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
- (3) พ่อ แม่ และสมาชิกในครอบครัวมีความรับผิดชอบประกอบอาชีพสุจริต รู้จัก ประหยัดและออม ร่วมกันเสริมฐานะของครอบครัวให้มั่นคง
- (4) พ่อแม่ หรือหัวหน้าครอบครัว ต้องทำตนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่เลอกปฏิบัติ ไม่ทำร้ายกันและกัน อบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดีและมีประโยชน์ต่อสังคม ปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมของศาสนา
- (5) พ่อแม่ หัวหน้าครอบครัวหรือผู้ใหญ่ในครอบครัวถ่ายทอดการเรียนรู้และส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา มีความสนใจใฝ่รู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และรู้จักใช้เหตุผล

- (6) สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพดี รู้จักดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง สถานที่อยู่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ และเป็นระเบียบเรียบร้อย
- (7) สมาชิกในครอบครัวบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีส่วนร่วมในการทะนุบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย
- (8) สมาชิกปฏิบัติตามครรลองประชาธิปไตยในครอบครัว เคารพกฎหมาย รู้จักใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่พลเมืองที่ดี มีความเชื่อมั่น และปฏิบัติตนส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (2539) ได้สร้างคุณลักษณะของ “ครอบครัวผาสุก” ประกอบด้วย 4 หมวด 20 ตัวชี้วัด ดังนี้

หมวดที่ 1 :ครัวเรือนมีองค์ประกอบสมบูรณ์มี 7 ตัวชี้วัด เช่น มีสมาชิกอย่างน้อย พ่อแม่ลูก ในแต่ละครอบครัวอยู่พร้อมหน้าเป็นการถาวร มีสมาชิกอยู่ในวัยแรงงานหาเลี้ยงครัวเรือน เด็กอายุแรกเกิดถึง 14 ปี อยู่ร่วมกับพ่อแม่ ไม่มีสมาชิกเจ็บป่วยเรื้อรัง ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

หมวดที่ 2 ครัวเรือนมีสัมพันธภาพที่อบอุ่นมี 3 ตัวชี้วัด คือเด็กในครัวเรือนไม่เคยหนีออกจากบ้าน ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่ สมาชิกในครัวเรือนปฏิบัติต่อกันด้วยความรักและปรารถนาดีมีความสุขกันอย่างมีเหตุผล

หมวดที่ 3 ครัวเรือนสุขสมบูรณ์พึ่งตนเองได้มี 7 ตัวชี้วัด เช่น มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย รายได้หรือผลผลิตพอกินพอใช้ในครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนอายุ 14-50 ปี สามารถอ่านออกเขียนได้ทุกคน

หมวดที่ 4 :ครัวเรือนสามารถใช้บริการของรัฐ มี 3 ตัวชี้วัด คือ สมาชิกกลุ่มหรือชมรม ครัวเรือนรู้แหล่งบริการทางสังคม และมีความสามารถไปรับบริการตามสิทธิขั้นพื้นฐาน

จากการที่มีการให้ความหมายที่หลากหลายของ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ซึ่งมีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการแก้ปัญหาครอบครัวและสังคมของหน่วยงานต่างๆ ที่ขาดเอกภาพ ไม่ดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาครอบครัวและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ดังนั้นจึงควรจะระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาความหมายของ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ให้เป็นที่ยอมรับร่วมกัน และสร้างตัวชี้วัดภาวะที่เป็นจริงของครอบครัวไทย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและมาตรการพัฒนา จึงได้จัดทำโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผลความสำเร็จในการพัฒนาให้ครอบครัวอยู่ดีมีสุข ซึ่งครอบครัวอยู่ดีมีสุขนี้เป็นองค์ประกอบหนึ่งใน 7 องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขของคนไทยที่สำนักงานติดตามและประเมินผลการพัฒนาฯ จะใช้เป็นกรอบในการติดตามประเมินผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540) และเป็นรากฐานของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดทำฐานข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ในระดับท้องถิ่น และระดับชาติต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1.2.1 กำหนดกรอบความคิด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่ยอมรับร่วมกันได้ว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสังคมไทย โดยบุคลากรผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่างๆ และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง
- 1.2.2 พัฒนาและสร้างตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ของประเทศไทยสำหรับประกอบการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาประเทศ
- 1.2.3 นำตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” มาศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาวะความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในพื้นที่นำร่อง
- 1.2.4 พัฒนารูปแบบเครือข่ายเพื่อจัดทำฐานข้อมูลตามตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” สำหรับการติดตามประเมินผล

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ผลการศึกษาจะช่วยให้เกิดความเข้าใจความหมายของความอยู่ดีมีสุขของชีวิตครอบครัวไทยที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาครอบครัวและการแก้ปัญหาสังคมของหน่วยงานต่างๆ ในทิศทางเดียวกัน
- 1.3.2 ผลการศึกษาจะได้รายการตัวชี้วัดและวิธีการติดตามประเมินผล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ของประเทศไทยสำหรับประกอบการติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาประเทศ
- 1.3.3 ผลการศึกษาจะทำให้ได้รับความรู้ในรูปความสัมพันธ์ และนำไปสู่การพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” โดยการใช้ดัชนีหลายตัว
- 1.3.4 ผลการศึกษาจะพัฒนารูปแบบระบบเครือข่ายสำหรับการจัดทำฐานข้อมูลที่สามารถติดตามประเมินผล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” เป็นรายปีได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

2.1 กรอบแนวคิด

ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กและสำคัญที่สุดที่ทำหน้าที่หล่อหลอมความเป็นมนุษย์ด้วยการอบรมเลี้ยงดู จัดเกลาอบรมให้มีการเรียนรู้ มีพัฒนาการรอบด้านสมวัย เติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ ระบบวิถีคิด และการให้คุณค่าของสิ่งต่างๆ สมาชิกในครอบครัวยังได้รับการบ่มเพาะให้เป็นผู้ผลิต และ บริโภคที่มีคุณภาพ ดังกล่าว ข่อมเป็นพื้นฐานเป็นพลังในการสร้างเศรษฐกิจ และครอบครัวยังเป็นหน่วยสังคมพื้นฐานที่บ่มเพาะทักษะทางการเมืองให้เกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งหมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างมีกติกา การมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบสมาชิกในครอบครัว มีความเอื้ออาทรต่อกัน ตัดสินใจร่วมกัน รู้จักรับฟังและสื่อสารเจรจาประนีประนอมกันด้วยความรักความเข้าใจและเหตุผล เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน การรู้จักกอบกั้นสถาบันครอบครัวที่สามารถปฏิบัติภารกิจทั้ง 3 มิติดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ ครอบครัวนั้นย่อมมีภูมิคุ้มกัน มีความมั่นคงเข้มแข็ง เป็นพลังหลักในการสร้างสันติสุขของสังคมในวงกว้างต่อไปได้

ลักษณะครอบครัวไทยได้เปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยาย (Extended Family) มาเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ทำให้สมาชิกในครอบครัวน้อยลง ขณะเดียวกันนโยบายและแผนงานหลักสตรีระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554) ได้กล่าวแนวโน้มในอนาคตว่า ลักษณะครอบครัวเดี่ยวจะยังมีเพิ่มขึ้น มีความหลากหลายของลักษณะครอบครัวเดี่ยว กล่าวคือ มีพ่อแม่และลูก หรือ มีผู้สูงอายุกับหลาน โดยที่บิดามารดาย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพ หรือมีสตรีเป็นหัวหน้าครอบครัวกับลูกๆ คือ เป็นผู้รู้คู่ต้องดูแลลูกๆ คนเดียว การขาดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว สถานการณ์ปัญหาที่ปรากฏอยู่นี้แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวไทยกำลังเผชิญกับภาวะครอบครัวล่มสลาย และชุมชนอ่อนแอ (ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย, 2540)

รูปแบบครอบครัว และปัจจัยทางวัฒนธรรม (สนธิ สมักรการ, 2539)

มนุษย์มีโอกาที่จะเป็นสมาชิกของครอบครัวได้ถึงสองครอบครัวด้วยกัน ก็คือ ครอบครัวที่ตนเองถือกำเนิดมา (the family of orientation) และเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นก็มีโอกาสสร้างครอบครัวของตนเอง (the family of procreation) ซึ่งโดยส่วนใหญ่คือการแต่งงานกันตามสังคมประเพณีของตน อย่างไรก็ตาม รูปแบบและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่

นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมและสังคมได้สำรวจแบบ (type) ของครอบครัวมนุษย์ในสังคมต่างๆ จนเกือบทุกมุมโลก และได้แบ่งครอบครัว ออกเป็นแบบใหญ่ ๆ 4 แบบด้วยกัน คือ

1. ครอบครัวเดี่ยวหรือพื้นฐาน (Nuclear or Elementary Family) ตามปกติครอบครัวแบบนี้ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก แต่ในบางสังคมวัฒนธรรม อาจกำหนดให้ญาติบางคนอาศัยอยู่ด้วยก็ได้ อาทิ ในสังคมไทยบางครอบครัว ต้องเลี้ยงบิดาและหรือมารดาของฝ่ายสามีหรือภรรยา นอกจากนั้นพี่หรือน้องของสามีหรือภรรยาที่ยังเป็นโสดก็อาจอาศัยอยู่กับครอบครัวก็ได้ การที่มีญาติอาศัยอยู่บ้างมิได้ทำให้ครอบครัวกลายเป็นแบบอื่นๆ ก็เพราะอำนาจของหัวหน้าครอบครัว (ซึ่งอาจจะเป็นของพ่อหรือแม่ หรือเกิดจากการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างสามีภรรยาก็ได้แล้ว) แต่วัฒนธรรมของแต่ละสังคม ครอบครัวแบบนี้มีอายุอยู่ไม่นานนัก เมื่อลูกๆ เติบโตและแต่งงานตั้งครอบครัวของตนแยกออกไป ก็จะเหลือแต่พ่อแม่ซึ่งมีอายุมากพอสมควร ครั้นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถึงแก่กรรมลงไปก็ถือว่าครอบครัวพื้นฐานนั้นสลายตัวลง

2. ครอบครัวขยายหรือครอบครัวร่วม (Extended or Joint Family) ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยวตั้งแต่สองครอบครัวขึ้นไปมารวมกัน ครอบครัวขยายมักจะมีอยู่ในสังคมที่มีการจัดระบบญาติสายเดี่ยว (Unilinear Kinship) ลักษณะสำคัญที่ทำให้ครอบครัวขยายแตกต่างไปจากครอบครัวเดี่ยวก็คือ อำนาจในการวินิจฉัยหรือตัดสินปัญหาต่างๆ มิได้อยู่ที่สามีหรือภรรยา หากแต่อยู่ที่ญาติผู้ใหญ่ที่อาวุโสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากอยู่ในระบบเครือญาติแบบนับถือญาติฝ่ายพ่อเป็นใหญ่ (patrilinear) แล้ว ผู้ที่มีอำนาจใน ครอบครัวก็จะ ได้แก่ ทวด ปู่ หรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายสามี อาทิ ในสังคมประเพณีจีนและอินเดีย เป็นต้น หากเป็นสังคมที่มีการนับถือญาติทางฝ่ายหญิงเป็นใหญ่ (matrilinear) ผู้ที่มีอำนาจในครอบครัวก็อาจจะได้แก่ญาติหญิงอาวุโสฝ่ายภรรยา แล้วแต่ธรรมเนียมประเพณีของแต่ละสังคม

3. ครอบครัวซ้อน (Composite or compound Family) ครอบครัวแบบนี้เกิดขึ้นในสังคมที่อนุญาตให้ชายหรือหญิงมีภรรยาหรือสามีมากกว่าหนึ่งคนในขณะเดียวกันได้ มีปรากฏแพร่หลายในสังคมแถบเอเชียรวมทั้งสังคมไทยด้วย ส่วนใหญ่มักมีลักษณะที่ฝ่ายชายสามารถมีภรรยาได้หลายคนและนำภรรยาเหล่านั้นมารวมอยู่กับตนในครอบครัวเดียวกัน (polygynous marriage) ส่วนครอบครัวซ้อนแบบที่หญิงหัวหน้าครอบครัวมีสามีได้หลายคนในขณะเดียวกันนั้น ไม่ใคร่ปรากฏว่ามีอยู่แพร่หลายนัก จะมีอยู่บ้างในกลุ่มชนบางกลุ่มที่สตรีขาดแคลนเท่านั้น ซึ่งบางครั้งปรากฏออกในลักษณะที่พี่และน้องชายมีภรรยาคนเดียวร่วมกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าสังคมที่มีธรรมเนียมแบบนี้มักจะมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจไม่มั่นคงนัก ความแร้นแค้นอาหารทำให้สังคมต้องทำการฆ่าเด็กหญิงเมื่อแรกเกิด (infanticide) หรือการที่ต้องเคลื่อนย้ายที่บ่อยๆ เพื่อล่าสัตว์ทำให้จำนวนผู้หญิงลดน้อยลง จึงเกิดธรรมเนียมยอมให้หญิงคนเดียวมีสามีหลายคนในขณะเดียวกันได้

ครอบครัวซ้อนในสังคมไทยมีการตั้งบ้านเรือนออกเป็น 2 แบบใหญ่ๆ คือ 1) แบบอยู่ร่วมชายคาบ้านเดียวกัน หรือปลูกบ้านในอาณาบริเวณเดียวกันสามารถพบปะพูดคุยติดต่อกันได้เสมือนหนึ่งอยู่บ้านเดียวกัน และ 2) แบบแยกบ้านอยู่ต่างหากอยู่ห่างไกลกัน ภรรยาแต่ละคนแทบจะไม่รู้จักกัน ไม่มีการช่วยเหลือติดต่อกัน มีแต่สามีหรือพ่อของลูกๆ เท่านั้นที่เป็นผู้ไปมาหาสู่ ครอบครัวซ้อนแบบนี้หนึ่งนั้น โดยปกติผู้เป็นหัวหน้าจะเป็นคนเข้มแข็งหรือมีอำนาจมาก จึงบังคับความสงบเรียบร้อยในบ้านเรือนตนได้ และภรรยาหลวงมักจะได้รับยกย่องเคารพนับถือ อย่างไรก็ดี ครอบครัวซ้อนจะสลายตัวลงได้ง่าย คือ เมื่อสามี (หรือภรรยา) ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวตายลง คู่ครองที่เหลือกับลูกของตนมักจะแยกย้ายกันออกไปอยู่ตามลำพังมากกว่าที่จะอยู่ร่วมกันต่อไป

4. ครอบครัวสาระ (Essential Family) ครอบครัวแบบนี้ขาดภาพของพ่อในฐานะที่เป็นหัวหน้าที่มีอำนาจ เป็นตัวหลักในการเลี้ยงดูครอบครัว จึงมีแม่เป็นแกนกลางหลักของครอบครัว (matricentric) พบในหมู่ นิโกร ที่ยากจนใน บริติชกัวนา (British Guiana) ตามปกติครอบครัวแบบนี้จะประกอบด้วยผู้หญิงคนหนึ่งและลูกๆ ของเธอซึ่งยังไม่ได้แต่งงาน และ/หรืออาจมีสมาชิกมากกว่านี้ คือ อาจารย์และเด็กๆ คนอื่นๆ ซึ่งบางคนก็เกิดจากลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานของตนด้วย (แสดงว่าการร่วมเพศก่อนแต่งงานระหว่างคนกลุ่มนี้เป็นไปได้ค่อนข้างเสรี) ผู้ชายนิโกรในสังคมนี้เมื่อตั้งบ้านเรือนของตนขึ้น เขาจะเอาเด็กๆ ซึ่งแต่ละฝ่ายมีอยู่มาเลี้ยงดูในครอบครัวของตนประหนึ่งว่าเด็กเหล่านั้นเป็นลูกของตนทั้งหมด แม้ว่าเด็กบางคนอาจจะเกิดจากพ่อหรือแม่ซึ่งเป็นคนอื่นก็ตาม

ในระยะแรกของการตั้งบ้านเรือน ภรรยาและลูก ต้องพึ่งพิงทางการเงิน เพราะเด็กยังเล็กแม่ต้องเลี้ยงดูอยู่ตลอดเวลาไม่สามารถออกไปหารายได้ เรื่องภายในบ้าน อำนาจของสามีจึงมีอยู่เพียงในนามเท่านั้น เพราะต้องออกไปทำงานในไร่หรือในเมืองแร่ ที่อยู่ห่างไกลบ้าน เขาจึงสละอำนาจภายในบ้านให้แก่ภรรยาของเขาซึ่งเขายังคงสังเกตเห็นอยู่ พวกเด็กๆ มักจะไม่ได้รับข่าวคราวจากพ่อของตน โอกาสที่จะได้พบพ่อก็มีอยู่น้อยมาก แม่จึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเด็กๆ เติบโตขึ้นพ่อก็จะออกไปหางานทำ ได้เงินก็จะส่งให้แม่ เมื่อแม่มีอายุวัยกลางคนจึงมักปรากฏว่าแม่มีบุตรนอกสมรสที่จะทำกิจการค้าขายเล็กๆ ของตนเองได้ แม้แต่หญิงที่สามีละทิ้งหรือหย่าร้างไป ก็ยังปรากฏว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงดี เพราะเธอได้รับการส่งเสียจากลูกๆ จนกว่าเขาจะตั้งบ้านเรือนของเขาขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าครอบครัวแบบนี้เริ่มมีปรากฏในสังคมชนบททางภาคอีสานของไทยด้วย เนื่องจากมีชาวไทยจำนวนมากออกไปทำงานต่างประเทศเป็นเวลานาน

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าแบบแผนทางสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวและญาติก็เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม อันเป็นผลจากปัจจัยแวดล้อมทางศาสนา เศรษฐกิจและการเมือง อาทิ ในสังคมที่อาศัยการค้าสัตว์หาของป่าเป็นสำคัญ สมาชิกของสังคมต้องมีการเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อยๆ ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนในเรื่องอาหารการกินและที่พักอาศัย เพื่อความอยู่รอดของสังคมจึงมีการจัดระบบญาติแบบที่ หญิงมีอำนาจในทรัพย์สินและมีความสำคัญมากกว่า มีสิทธิในการมีสามีหลายคน หรือสิทธิในการเป็นผู้ริเริ่มหย่าร้างด้วย หรือในกรณีของสังคมไทยที่ผู้คนซึ่งอาศัยอยู่ตามลุ่มแม่น้ำ มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีการทำนาซึ่งต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก มีขั้นตอนในการดำนาและเกี่ยวข้าวซึ่งต้องกระทำให้ทันเวลา ฉะนั้นย่อมต้องอาศัยการร่วมแรงจากเพื่อนบ้านเป็นสำคัญ ความจำเป็นทางเศรษฐกิจนี้ได้นำไปสู่การสร้างธรรมเนียมแบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (reciprocity) หรือ “การลงแขก”(“เอาแรง” ทางภาคเหนือและอีสาน) ขึ้น และเกิดสัมพันธภาพแบบที่เรียกว่า “ญาติขยายวงหรือญาติสมมุติ” (Extended or Fictive Kinship) คือการให้ความเคารพนับถือแก่บุคคลที่ไม่ใช่ญาติชั้นญาติ เช่น มีการเรียกผู้ที่สูงวัยว่า “พ่อ, แม่” หรือ “ลุง, ป้า” เป็นต้น

ยิ่งกว่านั้น ปัจจัยทางการเมืองและศาสนาก็มีอิทธิพลสำคัญเช่นกัน เช่น สังคมที่อ่อนแอและตั้งอยู่ใกล้เคียงกับเผ่าพันธุ์ที่เป็นศัตรู ย่อมต้องการพันธมิตรเพื่อช่วยต่อสู้ศัตรู วิธีที่ได้ผลดีประการหนึ่งก็คือ การขยายวงญาติของตนออกไป โดยวิธีการแต่งงานระหว่างสมาชิกของสังคม อันเป็นที่มาของกลุ่มญาติแบบวงนอก (exogamous clan) หรือความเชื่อทางศาสนาอิสลามที่ว่า การแต่งงานระหว่างลูกพี่ลูกน้องเป็นสิ่งที่ดีกว่าการไปแต่งงานกับคนอื่น หรือความเชื่อเรื่องสายเลือดบริสุทธิ์ที่ทำให้เกิดการแต่งงานภายในกลุ่มเดียวกัน เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองเปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพ ทักษะ และความรู้ของชน ตลอดจนถึงรูปแบบของ ครอบครัวและสัมพันธภาพ ในครอบครัวด้วย ในปัจจุบัน ผู้ที่ยังอาศัยในชนบทไม่สามารถยังชีพด้วยการเกษตรเพียงแหล่งเดียว ต้องออกไปรับจ้างนอกฤดูเก็บเกี่ยวด้วย มีการอพยพย้ายถิ่นที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของครอบครัว อาทิพ่อแม่ที่อยู่ในวัยทำงานไปรับจ้างก่อสร้างและให้ย่าหรือยายเลี้ยงดูหลานตามลำพัง หรือการลดจำนวนลงของครอบครัวซ้อน เนื่องจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แม้จะมีอำนาจอยู่มากแต่ก็ไม่เท่าเก่า อีกทั้งหญิงก็มีการศึกษาสูงขึ้น มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากขึ้น ไม่จำเป็นต้องพึ่งการเลี้ยงดูของสามีดังแต่ก่อน ภาวะของสังคมไทยที่มีความเป็นเมืองมากขึ้น มีการเปิดรับผู้อพยพย้ายถิ่น มีการตั้งบ้านเรือนปะปนกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ในปัจจุบัน ครอบครัวมีการปรับตัวตามวิถีชีวิตและค่านิยมที่เปลี่ยนไป มีความหลากหลายมากขึ้น

เนื่องจากรูปแบบของครอบครัวมีความแตกต่างกันไปหลายประเภท มีความหลากหลาย จึงเป็นการยากที่จะให้คำนิยามคำว่า “ครอบครัว” ได้อย่างชัดเจนและการแยกแยะความแตกต่างระหว่างครอบครัว (family) กับครัวเรือน (household) เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ง่ายเสมอไป ซึ่งมีคนจำนวนมากต้องการที่จะใช้คำว่าครัวเรือนมากกว่า และคำสองคำนี้มักจะถูกใช้แทนกันเสมอ แต่ที่จริงแล้วมีความแตกต่างกันที่สำคัญหลายประการ คำว่า “ครัวเรือน” เป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นรูปธรรมและมักจะอาศัยอยู่ได้หลังคาเดียวกัน “ครอบครัว” เป็นกระบวนการความคิดที่ค่อนข้างจะเป็นนามธรรมที่ไม่ได้ผูกติดกับ สถานที่หรือเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างเข้มงวดเสมอไป สมาชิกของครอบครัวอาจไม่ได้ใช้ชีวิตร่วมกันตลอดอายุขัย คนหนึ่งอาจจะอาศัยอยู่อีกครัวเรือนแห่งหนึ่ง อีกคนอาจจะอาศัยอยู่อีกแห่งหนึ่งก็ได้ ซึ่งสมาชิกที่ออกจากบ้านไปและตั้งครัวเรือนเอง ก็ได้สูญเสียสถานะในครอบครัวดั้งเดิมของตนแต่อย่างใด ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงภายนอกในชีวิตสมาชิกในครอบครัวก็มักจะยังคงรู้สึกว่าเขาเป็นคนใน ครอบครัวเดียวกันอยู่เสมอ และแม้กระทั่งเมื่อสมาชิกในครอบครัวตายไป คนในครอบครัวก็อาจจะยังยอมรับว่าผู้ตายยังคงเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวอยู่ (กสศ., 2537)

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวยุคมีสุข

2.2.1 ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว (Developmental Family Theory)

ทฤษฎีนี้มีจุดเริ่มต้นราวทศวรรษที่ 1930 โดย Hill & Hanson กล่าวว่า ระบบครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว มีขอบข่ายมุมมองที่กว้างขวาง รวมทั้งมีลักษณะที่เป็นพลวัต (Dynamic) มากกว่าสถิตย์ (Static) กล่าวคือ ชีวิตครอบครัวมักเริ่มต้นที่การแต่งงานของหญิงชายและสิ้นสุดลงเมื่อคู่แต่งงานสิ้นชีวิต ในช่วงของการดำเนินชีวิตครอบครัว ลักษณะของสมาชิกครอบครัวจะกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ซึ่งครอบครัวส่วนใหญ่จะผ่านระยะต่าง ๆ และกิจกรรมหลักที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันถ้าลักษณะโครงสร้างของสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกัน ระยะต่าง ๆ ของครอบครัวตั้งแต่หญิงชายเริ่มแต่งงานกันจนกระทั่งคู่แต่งงานสิ้นชีวิตลงไป เรียกว่า วงจรชีวิตครอบครัว (Family life cycle) การจัดวงจรชีวิตครอบครัว (Family life cycle) จะมีความเกี่ยวข้องกับระยะเวลาของการสมรสและสามารถทำได้หลายแบบ ดังตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 การเปรียบเทียบการจัดวงจรชีวิตครอบครัวแบบต่าง ๆ

ทวิศักดิ์ ษนาคม (2532)	Glick, Paul C. (1974)	Meiklejohn,P.J. (1970)	Duvall, E.Millis (1967)
ครอบครัวเริ่มต้น	1. เริ่มมีลูก	คู่แต่งงานใหม่ ภรรยาตั้งครรภ์ เริ่มเป็นพ่อแม่	1. เริ่มมีครอบครัว 2. เริ่มมีลูก
ครอบครัวขยาย	2. ช่วงการมีลูก 3. ช่วงการเป็นพ่อแม่ ระยะกลาง	ปีว่าง ลูกเริ่มเข้าโรงเรียน ลูกวัยรุ่น	3. ระยะเวลาที่มีลูกอายุ 2.5 ถึง 6 ปี 4. มีลูกอายุ 6-13 ปี 5. ระยะเวลาที่มีลูกวัยรุ่น อายุ 13-20 ปี
3. ครอบครัวหดตัว	4. ช่วงแยกครอบครัว 5. ช่วงพ่อแม่ระยะหลัง 6. ช่วงการเป็นหม้าย	7. ลูกแยกครอบครัวไป 8. บ้างว่างเปล่า 9. วัยชรา	6. ระยะเวลาที่ลูกเริ่มแยก ครอบครัวไป 7. ระยะเวลาที่ลูกแยก ครอบครัวไปหมด แล้ว

ที่มา : อัจฉรา นวจินดา, 2535: 21

แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะครอบครัวนั้นจะเป็นชนชาติใด มีสีผิวอย่างไร ในระยะต่าง ๆ ของชีวิตครอบครัวก็จะมีกิจกรรมการเกิด การเข้าศึกษาเล่าเรียน การเข้าสู่สุภาพภาวะหรือเติบโตเต็มที่และก็เข้าสู่วัยชราเหมือนกันทุกครอบครัว แต่ถ้าครอบครัวใดไม่มีลูกก็จะไม่มีกิจกรรมการเกิด การที่ลูกจะเข้าศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่านที่ได้แบ่งวงจรชีวิตครอบครัวแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของผู้ศึกษา โดยบางกลุ่มแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ครอบครัวเริ่มต้น ขยาย หด บางกลุ่มแบ่งออกเป็น 7 ชั้น คือ เริ่มมีครอบครัว มีลูกวัยทารกวัยก่อนเข้าเรียน ปีที่ลูกอยู่ในโรงเรียนประถม วัยรุ่นตอนแรก วัยรุ่นตอนปลาย ผู้ใหญ่ในวัยหนุ่มสาว และปีหลัง ๆ ของชีวิต

ในขณะที่ ฟิลลิส เจ ไมเคิลจอห์น (Phyllis J. Meiklejohn) อ้างถึงใน พรหมทิพย์ ศิริวรรณสุขย์ (2538: 38) ได้แบ่งวงจรชีวิตครอบครัวออกเป็น 9 ขั้นตอน กล่าวคือ

1. ระยะเวลาเริ่มสมรสพัฒนาครอบครัว ระยะนี้ต่างฝ่ายต่างพยายามปรับตัวเข้าหากัน ซึ่งในระยะเริ่มแรกไม่มีปัญหามากนัก เพราะยังอยู่ในระยะหวานชื่น แต่เมื่อนานวันเข้า การปรับตัวจะทวีคูณขึ้น ถ้าปรับตัวเข้าหากันได้ดี ทำให้ทั้งคู่ยอมรับกันมากขึ้น แต่เมื่อผ่านระยะน้ำผึ้งพระจันทร์ การปรับตัวทำได้ยากขึ้น

2. ระยะแรกตั้งครรภ์ ในช่วงตั้งครรภ์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของภรรยา และการทำหน้าที่แม่บ้านของภรรยาอาจทำได้ไม่เต็มที่ และถ้าไม่ร่วมกันวางแผนสำหรับทารกที่จะเกิดมาอาจจะทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างสามีและภรรยาไม่ดี

3. ระยะเริ่มเป็นบิดามารดาในช่วงแรก บิดาและมารดาอาจจะตื่นเต้นต่อภาระและหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น ทั้งสองฝ่ายอาจจะทำให้เกิดปัญหาต่อคู่สมรส

4. ปีที่วัยรุ่น การประมาณระยะการมีบุตรไม่ให้ใกล้กันเกินไปจะทำให้สภาพครอบครัวดีขึ้น ในระยะนี้เป็นระยะที่ใช้จ่ายสูงที่สุด ภรรยานอกจากต้องวัยรุ่นกับการเลี้ยงบุตร สามีและภรรยาก็ต้องรักษาสัมพันธภาพระหว่างกันและกัน ทั้งเรื่องความพึงพอใจในเพศรส การสันทนทานการและเรื่องอื่น ๆ เพื่อคงสภาพสมรสที่ดีไว้

5. ระยะบุตรเข้าโรงเรียน เนื่องจากบิดามารดาต้องการให้สิ่งที่ดีที่สุดแก่บุตรของตน ดังนั้นจะพยายามที่จะส่งบุตรไปโรงเรียนให้เร็วที่สุด เมื่อบุตรเข้าโรงเรียนภาระด้านการเลี้ยงดูบุตรอาจจะลดน้อยลง แต่ต้องให้ความสำคัญแก่รายได้เพื่อใช้ในการศึกษาของบุตรให้มากที่สุด

6. ระยะบุตรเข้าสู่วัยรุ่น ในช่วงชีวิตนี้บิดามารดาอาจจะมีการสร้างสรรมากขึ้นหรือทางตรงข้ามอาจจะมีความรู้สึกว่าคุณค่าความตื่นเต้น ชีวิตครอบครัวราบเรียบจนน่าเบื่อหน่าย ในบางกรณีมารดาอาจจะวนอยู่กับบุตรที่กำลังเจริญเติบโต และฝ่ายบิดาก็วนวอยอยู่กับการหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว ทำให้มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกันลดน้อยลง ถ้าหากว่าทั้งคู่ต่างขาดความสนใจซึ่งกันและกันอาจจะก่อให้เกิดความรู้สึกว่าคุณค่าสิ่งที่ยึดเหนี่ยวเข้าไว้ด้วยกัน อาจจะก่อให้เกิดความเหินห่างและต่างคนต่างอยู่ได้

7. ระยะบุตรแยกครอบครัว ในระยะที่บุตรแยกครอบครัวนี้อาจจะเป็นเวลาที่บิดามารดาใกล้ปลดเกษียณ ฉะนั้น ปู่ย่าหรือตายาย มักจะรู้สึกยินดีที่ได้เลี้ยงหลาน และมีความรู้สึกว่าเป็นโอกาสที่ตนเองจะได้รับความรักอีกครั้งหนึ่ง ช่วยให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าเนื่องจากได้ทำประโยชน์ให้แก่สมาชิกในครอบครัว

8. ระยะบ้านว่างเปล่า ในระยะนี้ครอบครัวที่มีขนาดใหญ่เมื่อบุตรได้แยกย้ายกันออกไปหมดแล้วก็ย่อมมีความรู้สึกที่บ้านว่างเปล่า หากสามีภรรยาไม่มีความสนใจทำกิจกรรมอื่น ๆ ความว่างเปล่าในบ้านก็จะทำให้รู้สึกอ้างว้างมากยิ่งขึ้น

9. ระยะปัจฉิมวัย ระยะนี้สมรรถภาพทางกายของคู่สมรสเริ่มเสื่อมลงไม่สามารถที่จะทำกิจกรรมที่เคยทำมาก่อนได้ ทั้งงาน ทางด้านร่างกายและทางด้านการใช้สติปัญญา รวมทั้งอาจเกิดความเจ็บป่วยเป็นครั้งคราวหรือเจ็บป่วยเรื้อรังขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนในวัยผู้ใหญ่

การศึกษาเรื่องครอบครัวนั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงชีวิตในลักษณะรูปตัวยู (U-SHAPE) ตามวงจรชีวิตครอบครัว (Family life cycle) กล่าวคือสามีภรรยาจะมีความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวมากที่สุดเมื่อเริ่มต้นชีวิตครอบครัว จากนั้นความพึงพอใจจะเริ่มลดลงอย่างรวดเร็วเมื่อมีบุตรคนแรก และลดลงอย่างรวดเร็ว ๆ จนถึงระยะบุตรอยู่ในวัยเรียน และลดลงต่ำที่สุดเมื่อบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่น David H. Olson (1983: 236) หลังจากนั้นความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวจะเริ่มมากขึ้นจนถึงระยะ

ที่บุตรเริ่มมีครอบครัวและออกจากบ้านไป (Eshleman J. Ross, 1994: 380) จากทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวที่กล่าวมาข้างต้นนี้ สามารถชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงแบบแผนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวในช่วงระยะต่าง ๆ

2.2.2 ทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาท (Role Differentiation Theory)

Parsons (1951, 1955a, 1955b) ได้มองครอบครัวในฐานะที่เป็นระบบเปิดที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละครอบครัว สามารถกล่าวถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวได้จากตำแหน่งและบทบาทที่สมาชิกแต่ละคนดำรงอยู่ บทบาทจะประกอบด้วยตำแหน่งทางสังคม (สถานภาพ) โดยทั่วไปที่ก่อให้เกิดกลุ่มของบุคคลขึ้นในสังคมและจะมีคุณลักษณะเฉพาะตำแหน่งนั้น ตำแหน่งจึงเป็นการกำหนดรูปแบบของการกระทำที่มีแบบเฉพาะของบุคลิกลักษณะ รวมทั้งจะเกิดจากความคาดหวังที่บุคคลแต่ละคนเรียนรู้ที่จะแสดงให้เหมาะสมต่อบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นสมาชิกและครองตำแหน่งทางสังคมนั้นอยู่ ครอบครัวเป็นหน่วยการผลิตหน่วยหนึ่งที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างเพศ โดย Parsons ได้จำแนกแบ่งแยกและกำหนดบทบาทของสามีภรรยาในครอบครัวออกเป็น 2 ประเภทคือ บทบาทเชิงเครื่องมือ (instrumental role) โดยบทบาทนี้จะเน้นที่สามีเนื่องจากสามีมีบทบาทเด่นทางด้านระบบเศรษฐกิจภายนอกครอบครัวและสามีจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการแสวงหาสิ่งจำเป็นหรือทรัพยากรสำหรับเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว อาชีพของสามีจึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว ส่วนบทบาทเชิงอารมณ์ (expressive role) นั้น ได้พิจารณาว่าภรรยามีบทบาทเป็นศูนย์กลางภายในครอบครัว และเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งให้การสนับสนุนด้านจิตใจ ดังนั้นบทบาททั้งสองประเภทนี้แบ่งแยกโดยยึดถือความแตกต่างระหว่างเพศเป็นสำคัญ ซึ่งบทบาทความแตกต่างทางเพศระหว่างสามีภรรยาในการแบ่งงานกันทำสอดคล้องกับทฤษฎีความเป็นปึกแผ่นเชิงอินทรีย์ (Organic solidarity) ของ Durkheim และบทบาทที่เสริมกันดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในชีวิตครอบครัว (Family solidarity)

ในส่วนของความแตกต่างระหว่างการแบ่งงานกันทำในชีวิตครอบครัวตามทัศนะของ Parsons จะสัมพันธ์กับการแลกเปลี่ยนระหว่างโครงสร้างระบบครอบครัวกับระบบเศรษฐกิจในสังคมอุตสาหกรรม ซึ่ง Parsons ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสโดยมองไปยังระบบ ครอบครัวมากกว่าที่จะให้ความสำคัญแก่ความพึงพอใจของคู่สมรสเท่านั้น นอกจากนี้ Parson กล่าวว่า รูปแบบการแบ่งงานกันทำที่เสริมกันดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในชีวิตครอบครัว แต่ถ้าภรรยามีงานทำในรูปแบบอื่นก็จะเป็นผลโดยตรงต่อการแข่งขันในสถานภาพด้านอาชีพของสามี ในขณะที่สามีไม่เคยที่จะพยายามปรับบทบาทให้เข้ากับภรรยาเลย ซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งกันด้านการงานอาชีพอันเนื่องมาจากว่าสถานภาพทางสังคมไม่เหมือนกัน นั้นหมายความว่า ระดับความเหมือนกันในการประกอบอาชีพของสามีภรรยามีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว

จากทัศนะของ Parsons ข้างต้น (Aldous et al., 1979: 242-243) ได้มีงานวิจัยหลายชิ้นให้การสนับสนุนโดยตั้งสมมติฐานว่า “การมีส่วนร่วมในการทำงานเชิงเศรษฐกิจของภรรยาจะทำให้มีความเป็นปึกแผ่นในชีวิตครอบครัวน้อยลง” เมื่อทั้งสามีและภรรยามุ่งแสวงหาความสำเร็จในชีวิตการทำงานเชิงเศรษฐกิจย่อมเปรียบเสมือนว่าสามีภรรยานั้นกำลังอยู่บนเวทีของการแข่งขัน Rallings and Nye (1979: 214-215) ได้พยายามที่จะ

ทดสอบสมมติฐานของ Parsons ที่ว่า “บทบาทความแตกต่างทางเพศในครอบครัวที่สามีแสดงบทบาทในการประกอบอาชีพเชิงเศรษฐกิจภายนอกบ้าน ในขณะที่ภรรยาแสดงบทบาทในการดูแลภายในครอบครัวนั้น ก่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิตครอบครัวมากยิ่งขึ้น” ในขณะที่ Parsons ตั้งสมมติฐานในเรื่องดังกล่าวจะพบว่าเป็นความจริงทั้งเนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับการหย่าร้างในขณะนั้นมีข้อมูลที่ใช้ในการสนับสนุนน้อยมาก แต่ในปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปจึงค่อนข้างเป็นเรื่องปกติที่ภรรยาจะมีส่วนร่วมในการทำงานเชิงเศรษฐกิจ จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงบทบาทที่แตกต่างกันทางเพศนั้นจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการทำงานของภรรยา ซึ่งได้ให้ข้อเสนอว่าภรรยาควรที่จะลดบทบาทในการทำงานเชิงเศรษฐกิจนั้นให้มีลักษณะของการแข่งขันกับสามีให้น้อยที่สุด

นับตั้งแต่ปี 1950 เป็นต้นมาจะพบว่าอัตราส่วนของภรรยาที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น งานวิจัยบางชิ้นค้นพบว่าสอดคล้องกับสมมติฐานที่ Parsons ได้ตั้งไว้ว่าผู้หญิงที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจและเป็นผู้หารายได้หลักในครอบครัวนั้นจะมีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าผู้หญิงที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ (Ross and Sawhill, 1975: 57; Chelin, 1979) หรือผู้หญิงที่มีการศึกษาสูง (Glick and Norton, 1979) และงานวิจัยอีกหลายชิ้นยังพบว่า ผู้หญิงที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานเชิงเศรษฐกิจนั้นจะมีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสและความเป็นปึกแผ่นในชีวิตครอบครัว

ตัวแปรที่ได้จากทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาทนี้ ได้แก่ บทบาทการหาเลี้ยงครอบครัว และการทำงานนอกบ้านของภรรยา นั่นคือ การที่ภรรยาไม่บทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวมากกว่า หรือการที่ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน จะก่อให้เกิดความแตกต่างของกลุ่มสมรสในด้านการสนองจิตใจภายในครอบครัว รวมทั้งการใช้อำนาจของกลุ่มสมรสซึ่งจะมีผลให้เกิดความไม่เป็นปึกแผ่นขึ้นในครอบครัว

2.2.3 ทฤษฎีความคล้ายคลึงของบทบาท (Role Homophilia Theory)

ทฤษฎีนี้มีความแตกต่างจากทฤษฎีความแตกต่างบทบาททางเพศ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า ความคล้ายคลึงของบทบาททางเพศจะสร้างความเป็นปึกแผ่นชีวิตสมรส เมื่อระบบครอบครัวและระบบเศรษฐกิจสังคมเป็นจุดสำคัญของบทบาทสำหรับคู่สมรสแต่ละคู่ กล่าวคือคู่สมรสจะมีความต้องการในการหารายได้เพื่อใช้ในการชีวิตแต่งงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละเรื่องแต่ละฝ่ายสามารถที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผลจากความคล้ายคลึงกันนี้จะเพิ่มการสื่อสารและความเป็นหนึ่งเดียวกันในครอบครัว ความเป็นปึกแผ่นในชีวิตสมรสจะสูงขึ้นเมื่อทั้งสามีและภรรยามีการแบ่งปันหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการเลี้ยงดูบุตร และเมื่อคู่สมรสทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วมในการหารายได้เข้าสู่ครอบครัวความเป็นปึกแผ่นในครอบครัวจะมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งโดยความจริงแล้วสามีและภรรยาเพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถที่จะสนับสนุนปัจจัยทางการเงินใน ครอบครัวได้ นั่นหมายความว่า ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีส่วนช่วยกันในการหารายได้เข้าสู่ครอบครัวนั่นเอง รายได้ของกลุ่มสมรสที่เพิ่มขึ้นจะไม่ทำให้ตำแหน่งหรือสถานภาพของทั้งสามี ภรรยาตกลง กล่าวคือ สามีภรรยาจะมีอำนาจการต่อรองในครอบครัวเท่าเทียมกัน ซึ่งทฤษฎีนี้จะสอดคล้องกับทฤษฎีความเป็นปึกแผ่นเชิงจักรกล (Mechanical solidarity) ของ Durkheim และจากทฤษฎีนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยหลาย ๆ เรื่องที่กล่าวว่า การร่วมมือกันของสามีภรรยาจะเพิ่มความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวซึ่งก็สอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกคู่ครองโดยความคล้ายคลึงกัน (Homogenous mate selection) ในขณะเดียวกันการสื่อสารเป็นตัวแปร

ทางด้านจิตวิทยาสังคมซึ่งเป็นตัวทำนายที่ดีสำหรับความพึงพอใจในชีวิตสมรสด้วย (Navran, 1967; Snyder, 1979) และพบว่าบทบาททางเพศที่แตกต่างกันมีผลกระทบต่อมิติของสามีและมิติของภรรยาออกจากกัน การแบ่งแยกนี้ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อความเข้าใจกันในชีวิตสมรสและความเป็นปึกแผ่นเชิงจักรกลที่กล่าวถึงบทบาทความเท่าเทียมกันของปัจเจกบุคคลในสังคมนั้นสามารถจะนำมาประยุกต์ใช้กับความเป็นปึกแผ่นในชีวิตสมรส

2.2.4 ทฤษฎีการต่อรอง (Bargaining Theory)

Homan (1961) กล่าวว่า ทฤษฎีการต่อรองนี้เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (exchange theory) ซึ่งให้ความสำคัญกับรายได้ของสามีและรายได้ของภรรยา โดยสามีภรรยาจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับรายได้ของตนเองที่หาได้ ผู้ที่มีรายได้มากกว่าสามารถที่จะมีอำนาจต่อรองใน ครอบครัวมากกว่า โดยทรัพยากรที่เป็นต้นเหตุของการต่อรองเหล่านี้อาจจะมาจากชีวิตแต่งงาน (สินสมรส) โดยมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างสามีและภรรยาหรือมาจากภายนอกครอบครัวโดยผ่านทางระบบเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทรัพยากรที่หาได้จากระบบเศรษฐกิจและสังคมจะเป็นเครื่องมือสำหรับการต่อรองที่ คู่สมรสใช้ในครอบครัว ผลของการต่อรองนำไปสู่การแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน และทรัพยากรที่แต่ละบุคคลหาได้นั้นมีส่วนสัมพันธ์กับอำนาจการต่อรองและก่อให้เกิดผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสเช่นเดียวกัน ในขณะที่คู่สมรสที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าจะทำให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมีอำนาจการต่อรองลดน้อยลง แต่อย่างไรก็ตามทรัพยากรที่หาได้นั้นก็นำมาใช้ร่วมกันในครอบครัวนั่นเอง ดังนั้น จึงได้มีงานวิจัยที่พยายามจะหาคำตอบเกี่ยวกับรายได้ของครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นนั้นมีผลกระทบต่อความเป็นปึกแผ่นในชีวิตสมรสของทั้งสามีและภรรยา ซึ่งทฤษฎีการต่อรองนั้นได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสขึ้นอยู่กับระดับของทรัพยากรที่หาได้ของทั้งสามีและภรรยา และอำนาจการต่อรองในครอบครัวจะขึ้นอยู่กับปริมาณทรัพยากรที่แต่ละคนในครอบครัวหาได้ โดยภรรยาที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจนั้นจะมีส่วนต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตนเอง ในขณะที่ลดความพึงพอใจในชีวิตสมรสสามี แต่จากผลการศึกษาของ Ferree, 1976 กลับพบในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ภรรยาที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจนั้นจะมีส่วนต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสของครอบครัว แต่ไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของคู่สมรสแต่ละคนต่อผู้อื่น แต่ในขณะที่มีการตั้งข้อสังเกตอย่างกว้าง ๆ ว่า คู่สมรสจะมีความสุขมากขึ้นเมื่อครอบครัวมีระบบการเงิน การศึกษา และสถานภาพสูงขึ้น (Terman, 1938; Blood and Wolfe, 1960; Gurin et al., 1960; Renne, 1970; Scanzoni, 1970; Miller, 1976 อ้างถึงใน Ida Harpar Simson and Paula England, 1981: 180-204)

2.2.5 ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส (Theory of Marital Quality and Marital Stability)

ทฤษฎีนี้ Lewis และ Spanier (1979: 268-289) ได้เน้นถึงคุณภาพชีวิตสมรสซึ่งมีผลต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส โดยทั้งสองได้กล่าวว่า ยิ่งคู่สมรสมีคุณภาพชีวิตสมรสที่ดีมากเท่าใด จะทำให้ชีวิตสมรสมีความมั่นคงขึ้นเท่านั้น โดยคุณภาพชีวิตสมรสนั้นมีปัจจัยต่าง ๆ มากมายเข้ามาเกี่ยวข้อง Lewis และ Spanier ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิตสมรส และความมั่นคงในชีวิตสมรสไว้ดังนี้

คุณภาพชีวิตสมรส หมายถึง การประเมินความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรสโดยชีวิตสมรสที่มีคุณภาพสูงจะต้องมีการปรับตัวดีระหว่างหญิงชาย มีการสื่อสารที่ดีระหว่างคู่สมรส มีความสุขในชีวิตสมรส และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ความมั่นคงในชีวิตสมรส หมายถึง สถานภาพสมรสที่ยังคงอยู่หรือประสบความล้มเหลวของกลุ่มสมรสทั้งโดยทางกฎหมายและการปฏิบัติ เช่น การแยกกันอยู่หรือการหย่าร้าง

กรอบความคิดเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว Lewis และ Spanier กล่าวว่า มีปัจจัย 3 กลุ่มที่มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวคือ

1. ปัจจัยก่อนการสมรส (Premarital Factors) เป็นปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคมของกลุ่มสมรส ประกอบด้วย

1.1 ความคล้ายคลึงกันของกลุ่มสมรส (Homogamy) ได้แก่ เชื้อชาติ สถานภาพทางเศรษฐกิจ ศาสนา สติปัญญา อายุ เป็นต้น คู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกันในลักษณะดังกล่าวจะมีคุณภาพชีวิตสมรสที่ดีกว่า

1.2 คุณลักษณะของกลุ่มสมรส (Resources) ได้แก่ ระดับการศึกษา อายุแรกสมรสชนชั้นทางสังคม ความคุ้นเคยระหว่างชายหญิง สุขภาพทางร่างกายและสุขภาพทางจิตใจ คู่สมรสจะมีคุณภาพที่ดีกว่าเมื่อมีลักษณะดังกล่าวอยู่ในระดับสูงหรือดีกว่า

1.3 แบบอย่างจากบิดามารดา (Parent models) หมายความว่า คุณภาพชีวิตสมรสของครอบครัวทั้งสองฝ่าย ความสุขในวัยเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับบิดามารดา ซึ่งหากมีทัศนคติไปในทางบวกย่อมทำให้มีคุณภาพชีวิตสมรสที่ดีด้วย

1.4 สิ่งสนับสนุนอื่น ๆ (Support from significant others) เช่น ความเห็นพ้องด้วยของบิดามารดาในคู่สมรสของบุตร

2. ปัจจัยการสมรส (Marital Factors) เป็นปัจจัยที่มีบทบาทต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส

2.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic adequacy) ซึ่งได้แก่สถานภาพทางอาชีพของฝ่ายชาย ความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครอบครัว และรายได้ของครอบครัว

2.2 การทำงานของภรรยา (Wife's employment) เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงานของตนเองของฝ่ายหญิง และความเห็นพ้องของสามีต่องานของภรรยา

2.3 องค์ประกอบในครัวเรือน (Household composition) เช่น การมีบุคคลอื่นนอกจากคู่สมรส อำนาจในการตัดสินใจต่อสิ่งต่าง ๆ ของคู่สมรส สิ่งเหล่านี้หากเป็นไปในทางที่ดีย่อมเป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิตสมรส

2.4 ความสำคัญของสังคมรอบตัวคู่สมรส (Community embedded-ness) ได้แก่ ความเห็นด้วยของญาติพี่น้องและเพื่อนในการสมรส การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนของคู่สมรส ความแออัดในครอบครัว

2.5 การมองหรือการพิจารณาที่เป็นไปในทางที่ดี (Positive regard) เช่น ความคล้ายคลึงกันในการรับรู้ การสื่อสารระหว่างคู่สมรส การประเมินผู้อื่นในทางที่ดีหรือไม่ดี ความสอดคล้องกันระหว่างค่านิยมของคู่สมรส เป็นต้น

2.6 ความรู้สึกพึงพอใจ (Emotional gratification) ระหว่างคู่สมรส หากมีความรู้สึกพึงพอใจสูงจะเป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คือ ความพึงพอใจทางเพศ ความรักที่มีต่อกัน ความนับถือกัน

2.7 ประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างคู่สมรส (Effectiveness of communication) ได้แก่ ความเข้าใจกันระหว่างคู่สมรส ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ความถูกต้องในการสื่อสารโดยมิได้พุดคุยกัน ความดีในความสำเร็จของการสื่อสารระหว่างคู่สมรส เป็นต้น

2.8 ความเหมาะสมในบทบาทของคู่สมรส (Interaction) ได้แก่ ความเป็นเพื่อนที่มีให้แก่กัน การแบ่งกิจกรรมกันทำ การได้อยู่ร่วมกัน ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ความมีอิทธิพลต่อ จิตใจและอารมณ์ซึ่งกันและกันของคู่สมรส องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้มีให้กันมากเพียงใดยิ่งทำให้ชีวิตสมรสมีคุณภาพมากขึ้นเท่านั้น

3. แรงผลักดันจากภายนอกและแรงดึงดูดจากทางเลือก (External pressures and Alternative attractions) ปัจจัยทั้งสองประการนี้ถือว่าเป็นปัจจัยควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตสมรสกับความมั่นคงในชีวิตสมรสอีกทางหนึ่ง กล่าวคือ ไม่นั่นอนเสมอไปที่คู่สมรสที่มีคุณภาพชีวิตสมรสสูงจะมีความมั่นคงในชีวิตสมรสสูง หรือคู่สมรสที่มีคุณภาพชีวิตสมรสต่ำจะมีความมั่นคงในชีวิตสมรสต่ำ ปัจจัยทั้งสองประการนี้จึงเป็นเครื่องตัดสินอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งแรงผลักดันจากภายนอกนั้น ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม แรงบังคับจากสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เช่น ทางกฎหมาย สังคม ศาสนา เป็นต้น ส่วนแรงดึงดูดจากทางเลือกเกิดได้จากการเปรียบเทียบถึงผลได้ผลเสียในชีวิตสมรส (Costs and Rewards) โดยผลที่ได้ (Rewards) หมายถึง สิ่งที่จะดึงดูดให้คู่สมรสมีโอกาสอยู่ร่วมกันต่อไป ส่วนผลเสีย (Costs) หมายถึง ความเครียด ความขัดแย้ง ปัญหาในการสื่อสารระหว่างคู่สมรส การขาดความกลมเกลียวกัน เป็นต้น ซึ่งทั้งผลได้และผลเสียนี้จะบ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตสมรสและเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจของคู่สมรสหรือชี้ให้เห็นถึงความมั่นคงในชีวิตสมรสด้วย

2.2.6 ทฤษฎีการแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงชาย (Sexual Division of Labour)

ทฤษฎีนี้เป็นหนึ่งในทฤษฎีพื้นฐาน ที่นักคิดแนวผู้หญิงใช้ในการอธิบายสัมพันธ์ภาพเชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในหญิงและชาย ซึ่งแตกต่างไปจากนักสังคมวิทยาแนวดั้งเดิมที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสังคม นักคิดแนวผู้หญิงมองว่า ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการที่หญิงมีสถานภาพเป็นรองชาย โดยปรากฏชัดเจนในการแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงและชายในครอบครัว บทบาทของหญิงมักจำกัดอยู่กับความเป็นแม่และภรรยาที่ต้องมีภาระในการเลี้ยงดูบุตร คนป่วยและผู้สูงอายุ รวมทั้งทำนุบำรุงให้สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดี ส่วนบทบาทของชายอยู่ที่การเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ผู้นำครอบครัว และผู้จัดการภารกิจนอกบ้าน บทบาทของหญิงและชายในบ้านดังกล่าวได้ขยายออกไปสู่นอกบ้าน และส่งผลให้หญิงมีสถานภาพที่เป็นรองชายในสังคมโดยรวมด้วย

Oakley (1982) นักสังคมวิทยาแนวนี้มองว่า การแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงชายเป็นปรากฏการณ์ที่สังคมเป็นผู้กำหนดหรือคาดหวังให้หญิงทำงานประเภทใดและชายทำงานประเภทใด ไม่ใช่เป็นการกำหนดจากความ

แตกต่างโดยสรีระของทั้ง 2 เพศโดยตรง Oakley อธิบายว่าในทุกสังคมมีการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ ลักษณะหรือธรรมชาติของงานขึ้นอยู่กับแต่ละสังคมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ในขณะที่สังคมส่วนใหญ่มองว่าการเลี้ยงดูเด็กเป็นงานของหญิงแต่ในหลายสังคมชายก็ทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กชาย และมีหลายสังคมที่เด็กโตดูแลเด็กเล็กหรือหญิงสูงอายุดูแลเด็กเล็ก ในบางสังคมการหุงหาอาหารเป็นงานของสตรี ขณะที่การทำอาหารเพื่องานฉลองหรืองานพิธีการมักพบว่าเป็นงานของชาย ในหลายสังคมชายเป็นฝ่ายล่าสัตว์และหาปลา ส่วนหญิงปลูกผักและเก็บเกี่ยวหรือช่วยฝ่ายชายในการเก็บเกี่ยว ในหลายสังคมหญิงก็เป็นผู้เลี้ยงสัตว์

Oakley วิเคราะห์ว่าสาเหตุที่ทำให้ชีวิตสมรสของหญิงไม่ได้เป็นเช่นชีวิตสมรสในอุดมคติเป็นเพราะหญิงและชายมีสัมพันธภาพเชิงอำนาจที่ขัดแย้งกัน 4 ประการ ได้แก่ 1) การที่หญิงถูกคาดหวังให้จำกัดบทบาทอยู่ที่การทำงานบ้านและการเลี้ยงดูเด็ก ไม่ได้เป็นผู้หารายได้หลักของครอบครัว ทำให้หญิงต้องพึ่งพาชายในด้านเชิงเศรษฐกิจและงานที่หญิงทำไม่ได้รับการให้ค่าว่าเป็นงานเชิงการผลิต 2) หญิงถูกคาดหวังให้เป็นฝ่ายรับมือกับอารมณ์ขุ่นมัวของสามีและเด็ก 3) ด้วยข้อด้อยเชิงเศรษฐกิจและสรีระของหญิง ทำให้หญิงอาจขาดอำนาจในการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร ไม่สามารถร่วมกิจกรรมสาธารณะ หรือแม้กระทั่งถูกระงับการรุนแรงจากสามี 4) หญิงถูกคาดหวังให้เอาใจสามีและสนองความต้องการทางเพศแก่สามีแม้ไม่สมัครใจ

เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นพบว่า ทฤษฎีการแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงชาย (Sexual Division of Labour) มีความขัดแย้งกับทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาท (Role Differentiation Theory) แต่สอดคล้องกับทฤษฎีความคล้ายคลึงของบทบาท (Role Homophilia Theory) และทฤษฎีการต่อรอง (Bargaining Theory) นั่นคือ การแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงชายในครอบครัว การมีสัมพันธภาพที่สมดุลในเชิงเศรษฐกิจ รวมทั้งการมีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกันระหว่างสามีและภรรยาหรือสมาชิกในครอบครัว จะมีผลอย่างมากในการลดความขัดแย้งในครอบครัว

การลดความขัดแย้งในครอบครัวมี 2 แนวทาง คือ การจัดการความขัดแย้งแบบสร้างสรรค์ และแบบทำลาย การจะจัดการแบบใดต้องอาศัยการพูดคุยกัน ซึ่งนั่นก็คือ การสื่อสารในครอบครัว นั่นเอง โดยที่การพูดคุยหรือการสื่อสารกันนั้น นอกจากอาศัยคำพูดและลักษณะท่าทางแล้ว การสบสายตา สีหน้า การสัมผัส ระยะห่างที่ใกล้กัน ยังมีส่วนช่วยให้การสื่อสารนั้นเข้าใจกันมากขึ้น และคำพูดที่ใช้พูดคุยกันกับสมาชิกในครอบครัวควรเป็นไปในทางบวก ใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ หากความขัดแย้งในครอบครัวยังมีอยู่ ซึ่งไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการสื่อสารที่ดีต่อกัน และทำให้ความขัดแย้งเริ่มสะสมทั้ง 2 ฝ่าย สามีภรรยาต่างสะสมความโกรธ ความไม่พอใจอีกฝ่ายมากขึ้นเรื่อย ๆ จนมากกว่าหรือเหนือกว่าความรู้สึก ผูกพันที่มีมาแต่เดิมแล้ว ในสภาพเช่นนี้ปัญหาจะลุกลามต่อไป เป็นปัญหาคู่สมรส เช่น การใช้ความรุนแรงต่อกันครอบครัวแตกแยก ปัญหาครอบครัว เช่น อาจทำให้ลูกมีปัญหาต่าง ๆ และอาจลุกลามกลายเป็นปัญหาสังคม เช่น เด็กเร่ร่อน ดิคาเสพติดเป็นต้น (ขงยุทธ วงศ์ภักดิ์, 2540.)

การกำหนดนิยามความหมายรูปแบบครอบครัวนั้นมิใช่ให้ความหมายโดยทั่วไปไม่แตกต่างกันมากนัก แต่สิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัดในปัจจุบัน ลักษณะรูปแบบของครอบครัวมีความหลากหลายและซับซ้อนกว่าแต่ก่อนมาก ซึ่งเดิมมีอยู่เพียง 2 ลักษณะ คือ ครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก และครอบครัวขยาย ซึ่งนอกจากพ่อแม่ลูกแล้ว อาจ

มีปู่ย่าตายายอาศัยร่วมอยู่ด้วย องค์การสหประชาชาติ ในการรณรงค์เกี่ยวเนื่องกับปีครอบครัวสากล พ.ศ. 2537 ได้ประสบความสำเร็จอย่างมากกับการให้นิยามคำว่า “ครอบครัว” และในที่สุดไม่สามารถให้นิยามได้ เนื่องจากครอบครัวในแต่ละวัฒนธรรมมีความหมายแตกต่างกันออกไป และภายในแต่ละวัฒนธรรมก็มีความแตกต่างอีกมากมาย ทั้งนี้เพราะสังคมสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการยอมรับ “การเป็นครอบครัว” ในลักษณะต่างจากประเพณีดั้งเดิมและเป็นที่ยอมรับจากสังคมเฉพาะบางกลุ่ม อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการแนะนำแนวความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับครอบครัว จึงอาจให้ความหมายกว้างไว้ว่า ครอบครัว คือ “กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ ในการดำเนินชีวิตร่วมกันรวมทั้งการพึ่งพิงทางสังคมเศรษฐกิจและมีความสัมพันธ์กันทางกฎหมาย หรือทาง สายโลหิต ครอบครัวบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นข้อยกเว้นบางประการ จากดังกล่าวก็ย่อมได้ ข้อยกเว้น อาจหมายรวมถึงครอบครัวที่มีสมาชิกข้ามช่วงอายุอาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น ปู่ย่า ตายายอาศัยอยู่กับหลาน เป็นต้น (กสส, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์จรรยา สุวรรณทัต ที่ว่าครอบครัวมีลักษณะหลากหลาย เกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลที่มีมาใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย ซึ่งไม่ได้มีเฉพาะครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายเท่านั้นยังมีครอบครัวรูปแบบอื่นๆ อีกที่ไม่สามารถจัดเข้าอยู่ในครอบครัวทั้ง 2 ประเภทแบบดั้งเดิมนี้ได้ และครอบครัวยังมีความเป็นพลวัต ตัวชี้วัดในองค์ประกอบนี้จึงเน้นที่การมีสมาชิกครบตามระยะของวงจรชีวิต จึงสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว วงจรชีวิตครอบครัวของ Duvall ตารางที่ 1-1 ที่ครอบครัวเริ่มต้นตั้งแต่สร้างครอบครัว ซึ่งการมีจุดหมายร่วมกันเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ช่วยให้ชีวิตครอบครัวมีความหมายและสมานฉันท์ ซึ่งในช่วงนี้มีความเปลี่ยนแปลงบทบาทมาก เพราะหญิงชายมาเริ่มใช้ชีวิตร่วมกัน ต่อมาเมื่อมีลูก จึงต้องมีการปรับตัวทั้งในด้านบทบาทหน้าที่ และสัมพันธภาพในครอบครัว มีการต่อรองกันระหว่างสามีและภรรยาในสิ่งที่หาทำได้ การใช้เวลาและแรงงานสำหรับครอบครัว ซึ่งก็ส่งผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัว แต่ในขณะเดียวกันการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ก็ช่วยให้คุณภาพชีวิตสมรสมีความมั่นคง สำหรับในช่วงที่มีลูก จนถึงช่วงที่บ้านเริ่มว่างเปล่าในปัจฉิมวัย มีผู้สูงอายุในครอบครัวอาจทำให้ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวได้รับผลกระทบได้ง่าย ซึ่งจากทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวนี้เอง สามารถชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในครอบครัว บทบาทหน้าที่และภาวะที่ท้าทายต่อความอยู่ดีมีสุขในช่วงระยะต่างๆ ได้

จากการที่ครอบครัวมีบทบาทหน้าที่ของตนเริ่มตั้งแต่การมีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ตอบสนองความต้องการของสมาชิกทั้งทางร่างกายและจิตใจ ได้แก่ เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ดูแล ปลูกฝังและถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามแก่เด็กและสมาชิกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความคล้ายคลึงของบทบาท หรือ ทฤษฎีแบ่งงานกันทำ ที่ทั้งหญิงและชายจะต้องช่วยกันหารายได้เข้าบ้าน เลี้ยงดูบุตร แบ่งปันหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างกันทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม แต่เมื่อใดที่ภรรยาทำงานอาชีพในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากแม่บ้าน หรืองานหารายได้ที่ทำในบ้านตามความจำเป็น ในขณะที่สามีไม่ได้ปรับตัวเข้าหาภรรยา นั่นก็อาจทำให้เกิดปัจจัยเสี่ยงในครอบครัวได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่าง บทบาทของ Parson

เป้าหมายหลักของครอบครัว คือ การที่ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์ระพี สาคริก ที่มองความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวอยู่ที่ความพึงพอใจภายใน สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นอิสระและสอดคล้องกับแนวคิดครอบครัวผาสุก หมวดที่ 3 ครัวเรือนสุขสมบูรณ์พึ่งพาตนเองได้ เมื่อครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้วจึงควรที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลครอบครัวอื่น สังคมอื่นที่อยู่

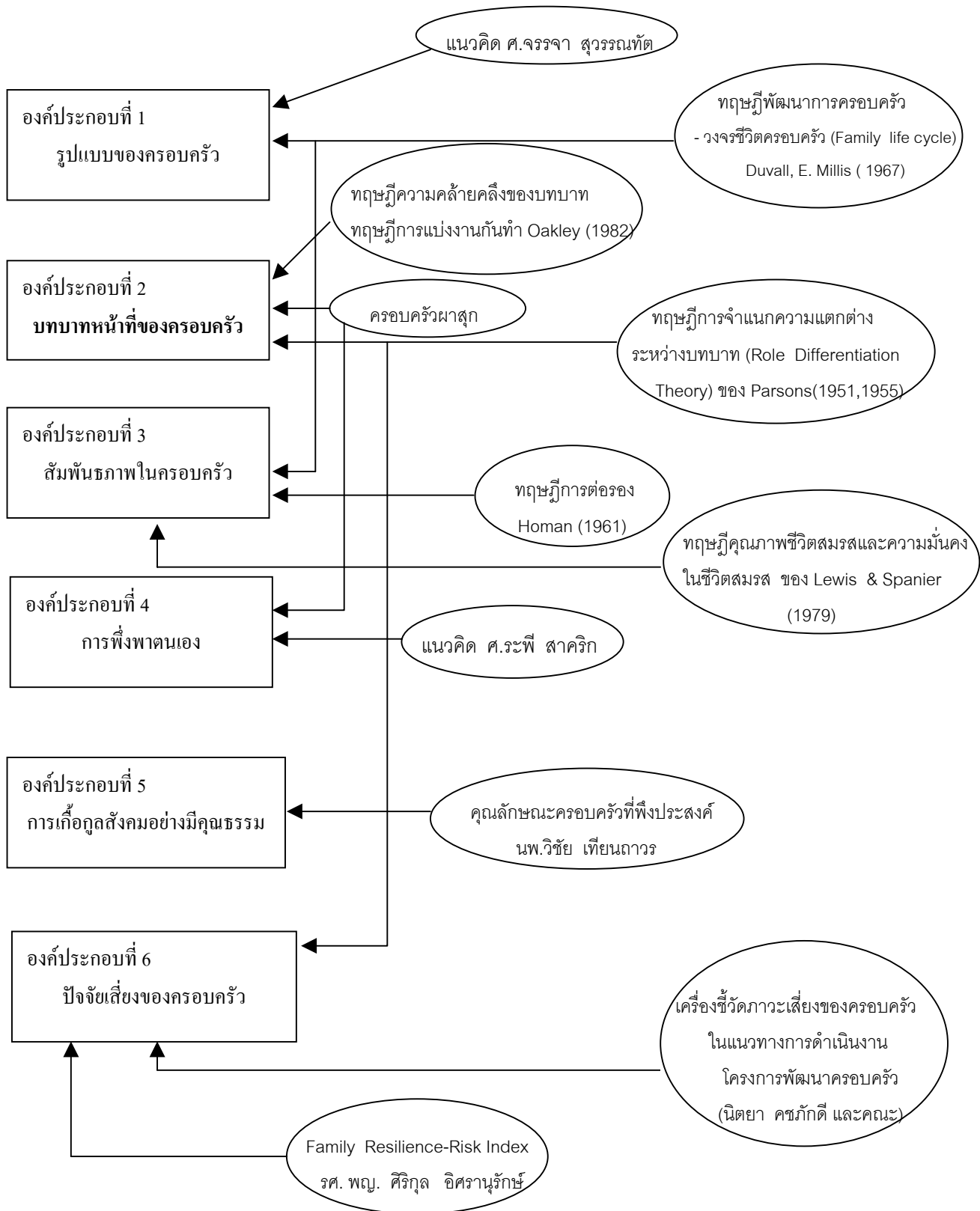
รอบ ๆ ครอบครัวนั้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะของครอบครัวที่พึงประสงค์ของนายแพทย์วิชัย เทียนถาวรและคณะ ในขณะที่เดียวกันความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวสามารถสันคลอนได้จากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับครอบครัว อาทิ การที่สมาชิกในครอบครัวติดสุรา บุหรี่ หรือสารเสพติดอื่น ๆ มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว การคิดหนีสินจนล้นพ้นตัว เป็นต้น ซึ่งควรมีการค้นหาครอบครัวที่มีภาวะเสี่ยงจะได้แก้ไขปัญหาล่วงหน้าในครอบครัวนั้น ๆ ได้ทันเวลาที่ ไม่ลุกลามไปใหญ่โตจนครอบครัวนั้นไร้ความอยู่ดีมีสุข เป็นครอบครัวแตกแยก ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามในสังคมอีกมากมาย ซึ่งสอดคล้องกับเครื่องชี้วัดภาวะเสี่ยงของครอบครัวในแนวทางการดำเนินงาน โครงการพัฒนาครอบครัว ของ พญ.นิตยา คชภักดี และคณะ และ Family Resilience-Risk Index ของ พญ.ศิริกุล อิศรานุรักษ์

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจึงสามารถจัดองค์ประกอบของครอบครัวอยู่ดีมีสุข ได้ออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ รูปแบบของครอบครัว บทบาทหน้าที่ของครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว การพึ่งพาตนเอง การแก้ปัญหาสังคมอย่างมีคุณธรรม และปัจจัยเสี่ยงในครอบครัว โดยมีแนวคิดทฤษฎีและข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ดังแสดงในแผนภาพที่ 2-1

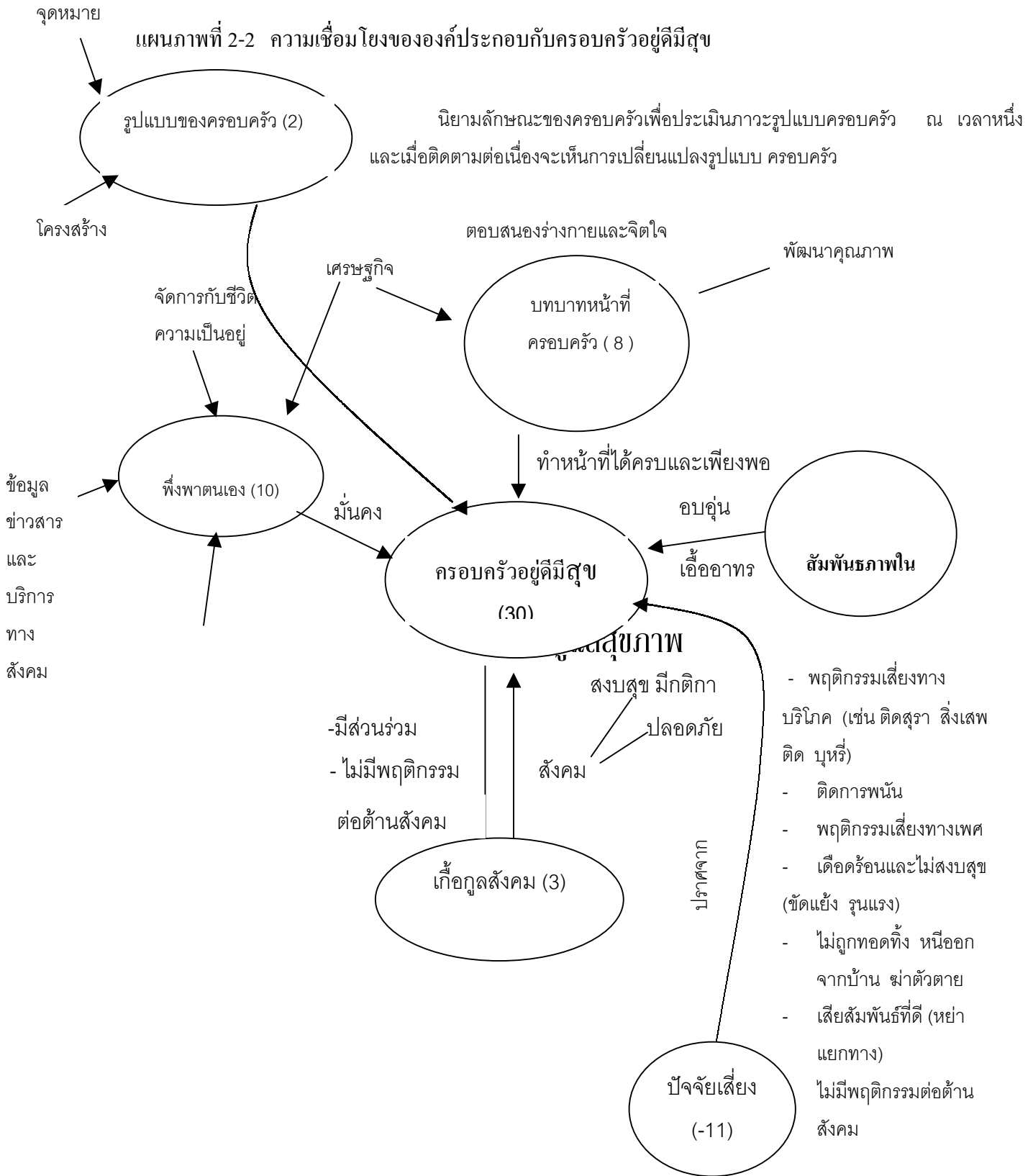
อย่างไรก็ตามในปี 2539 ประเทศไทยได้มีเอกสารเล่มแรกที่พยายามจะให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาครอบครัวซึ่งสังคมไทยยังขาดอยู่ ซึ่งจัดทำโดยคณะอนุกรรมการด้านครอบครัว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ภายใต้ชื่อว่า “การพัฒนาครอบครัว” ซึ่งได้ให้มุมมองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ได้แก่ ความรักความอบอุ่นในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัว เศรษฐกิจในครอบครัว บทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาคุณธรรมและวัฒนธรรม ครอบครัวกับเพศศึกษา การดูแลเด็กเล็กในครอบครัว ครอบครัวกับวัยรุ่น ครอบครัวกับผู้สูงอายุ ความรุนแรงในครอบครัว สุขภาพจิตในครอบครัวและการมีทุกข์สุขในครอบครัว ซึ่งถือเป็นหนังสือเล่มแรกของประเทศไทยที่รวบรวมสาระหลักเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัวไว้อย่างหลากหลาย ช่วยสร้างความเข้าใจในการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยได้เป็นอย่างดีและประกอบกับการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงได้วิเคราะห์ให้เห็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบครอบครัวอยู่ดีมีสุข กับความอยู่ดีมีสุข และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ชัดเจนมากขึ้น

สำหรับการศึกษาความเชื่อมโยงขององค์ประกอบกับความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว ดังแสดงในแผนภาพที่ 2-2 นั้น แสดงให้เห็นว่า “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” จะเกิดขึ้นได้นั้นมาจากองค์ประกอบทั้ง 5 คือ รูปแบบของครอบครัว บทบาทหน้าที่ครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว การพึ่งพาตนเอง และ การแก้ปัญหาสังคม โดยที่องค์ประกอบปัจจัยเสี่ยงจะเป็นองค์ประกอบที่มีผลในทางลบกับครอบครัวและปรากฏสอดคล้องไปในองค์ประกอบต่าง ๆ

แผนภาพที่ 2-1 ความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและข้อค้นพบกับองค์ประกอบครอบครัวอยู่ดีมีสุข

แผนภาพที่ 2-2 ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบกับครอบครัวอยู่ดีมีสุข

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษา

3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการ

การศึกษาความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยนั้น จะเห็นได้ว่ามีสอดแทรกอยู่ในการติดตามผลการพัฒนาส่งเสริมสถาบันครอบครัว แต่ยังไม่ปรากฏการกำหนดนิยามและหาตัวชี้วัดที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันของนักวิชาการและบุคลากรต่างหน่วยงานที่บ่งบอกถึง “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้วิธีกำหนดนิยามกรอบความคิดร่วมกัน โดยรวบรวมตัวชี้วัดที่มีอยู่และมีความเป็นไปได้ (Possible Indicators) ซึ่งในขั้นตอนนี้คณะทำงานได้ประชุมร่วมกันแล้วจึงนำมาเรียบเรียงและเลือกสรรโดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและคณะทำงานจากหน่วยงานต่าง ๆ และสหวิทยาการ จัดทำเป็นตัวชี้วัดที่มีศักยภาพสูง (Potential Indicators) ในการสะท้อนภาวะ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ของครอบครัวไทย แล้วนำไปทดลองใช้ในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม จากนั้นจึงวิเคราะห์สังเคราะห์ และคัดสรรตัวชี้วัดโดยคณะทำงานได้ประชุมร่วมกัน จัดทำเป็นร่างตัวชี้วัดและเกณฑ์สำหรับเสนอในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 จากการดำเนินงานที่ผ่านมา จึงได้กรอบแนวคิดนิยาม “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน ตัวชี้วัดเกณฑ์การประเมิน และระบบการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัด 3 กลุ่ม ดังมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการศึกษาที่จะให้ได้ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ของประเทศไทย มีดังนี้

1. การศึกษารอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวจากเอกสารรายงานการศึกษาวิจัย แหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะนำเข้าสู่การประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ครั้งที่ 1 พิจารณาจัดทำร่างตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

2. ร่วมกันระดมความคิดเห็นกำหนดกรอบความคิดนิยามของ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ของประเทศไทยที่ยอมรับร่วมกัน และเลือกสรรตัวชี้วัดที่เป็น Possible Indicators และ Potential Indicators เพื่อจะได้กลุ่มตัวชี้วัดที่จะนำไปใช้ประเมินความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย โดยจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 (Workshop I) ระยะเวลา 2 วัน ในระหว่างวันที่ 13-14 ธันวาคม 2544 ซึ่งจะมีทั้งนักวิชาการนักปฏิบัติ และครอบครัว อาทิ กระทรวงสาธารณสุข กรมประชาสัมพันธ์ กรมการพัฒนาชุมชนกรมการปกครอง สหทัยมูลนิธิ สมาคมวางแผนครอบครัว ฯลฯ รวมทั้งผู้สังเกตการณ์จากคณะกรรมการ คณะทำงาน และผู้แทนสื่อมวลชน

3. การทดสอบเครื่องมือที่จะเก็บข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” โดยการนำกลุ่มตัวชี้วัดไปทดลองใช้ในพื้นที่นำร่อง (Field Testing in Pilot Areas) ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตและนอกเขตชนบท จังหวัดนครปฐม และจะนำตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่ได้ มาศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาวะความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยเปรียบเทียบก่อนและหลังเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในพื้นที่นำร่อง

4. คณะทำงานนำข้อมูลตัวชี้วัดที่ไปทดลองใช้ในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วคัดสรร ถ่วงน้ำหนักตามความสำคัญ แล้วจัดทำเป็นร่างตัวชี้วัด และเกณฑ์ประเมิน “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มครอบครัวอีก 20 ครอบครัว จึงจะนำเสนอร่างดังกล่าวต่อผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 2 (Workshop II)

5. การให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการใช้ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” และรูปแบบระบบ เครือข่ายเพื่อจัดกลุ่มฐานข้อมูล 3 กลุ่มที่สามารถติดตามประเมินผลได้เป็นรายปีอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

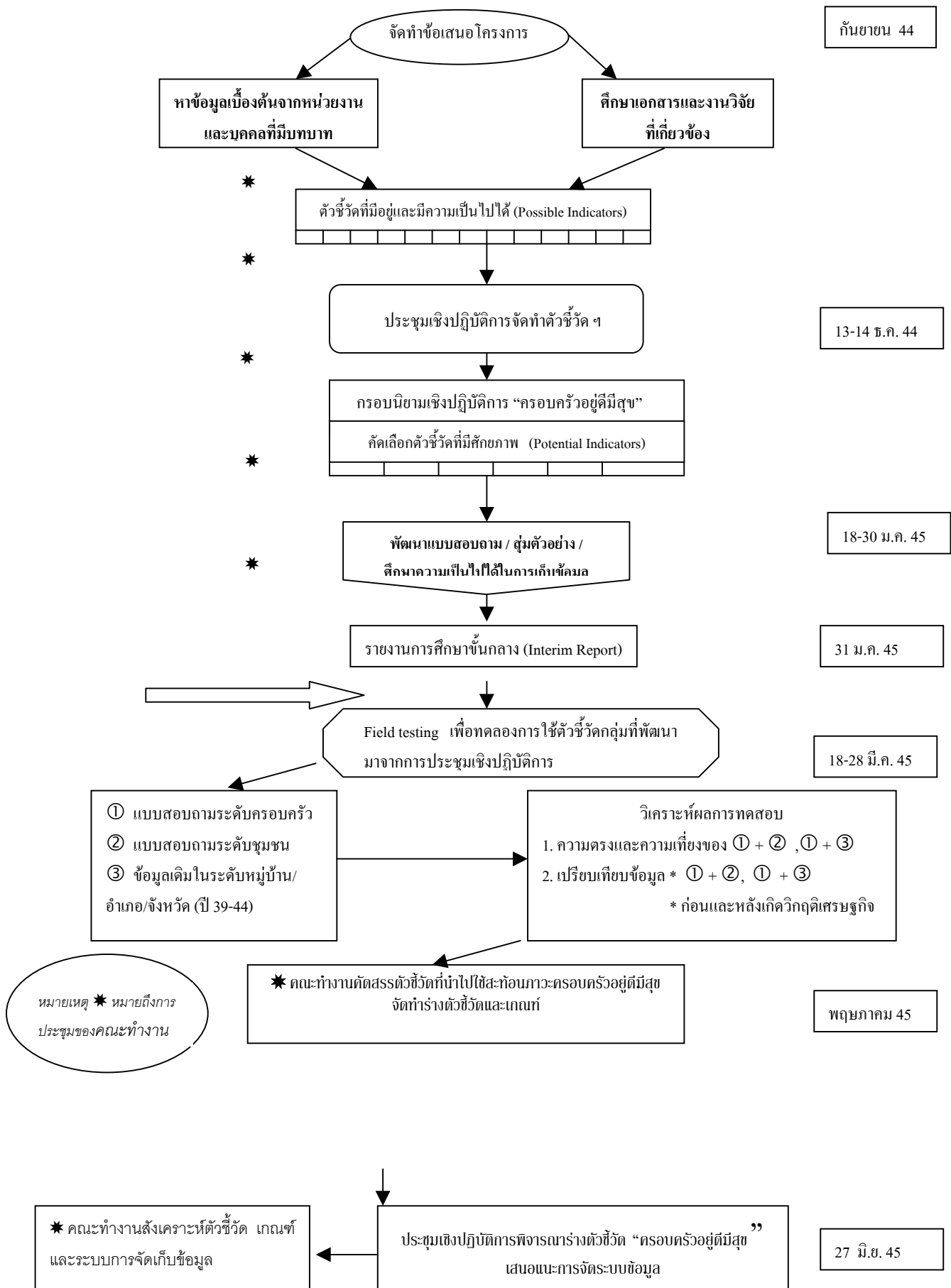
5.1 กลุ่มตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ซึ่งมีอยู่แล้วในฐานข้อมูลต่าง ๆ ในปัจจุบันเพื่อสะท้อนภาวะ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

5.2 กลุ่มตัวชี้วัดที่ให้ข้อมูลที่จำเป็น และสามารถจัดเก็บเพิ่มเติมได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลที่มีอยู่

5.3 กลุ่มตัวชี้วัดที่จำเป็น แต่ยังไม่มีโอกาสจัดเก็บได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลในปัจจุบัน โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 (Workshop II) จัดขึ้นในวันที่ 27 มิถุนายน 2545 ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจากกลุ่มที่เคยเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ฯ ครั้งที่ 1 และเพิ่มเติมผู้แทน/ผู้มีประสบการณ์ในการจัดเก็บฐานข้อมูล รวมทั้งสิ้น ประมาณ 126 คน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ปรับปรุงตัวชี้วัด และเกณฑ์การประเมินให้สะท้อนความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวในบริบทสังคมไทย ตลอดจนจัดตัวชี้วัดเหล่านี้เข้าไปอยู่ฐานข้อมูล 3 กลุ่ม และจัดลำดับความสำคัญตัวชี้วัด

6. คณะทำงานได้ประชุมร่วมกันพิจารณากรอบแนวคิด ปรับปรุงคัดสรรตัวชี้วัด โดยคำนึงถึงความครอบคลุม ละเว้นความซ้ำซ้อนของตัวชี้วัดและเกณฑ์ เรียบเรียงอย่างเป็นระบบอีกครั้ง แล้วนำเสนอไว้ในรายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย

แผนภาพที่ 3-1 แผนปฏิบัติการตามขั้นตอนการศึกษา

3.2 ระยะเวลาดำเนินการ 10 เดือน ระหว่างเดือนตุลาคม 2544 – กันยายน 2545

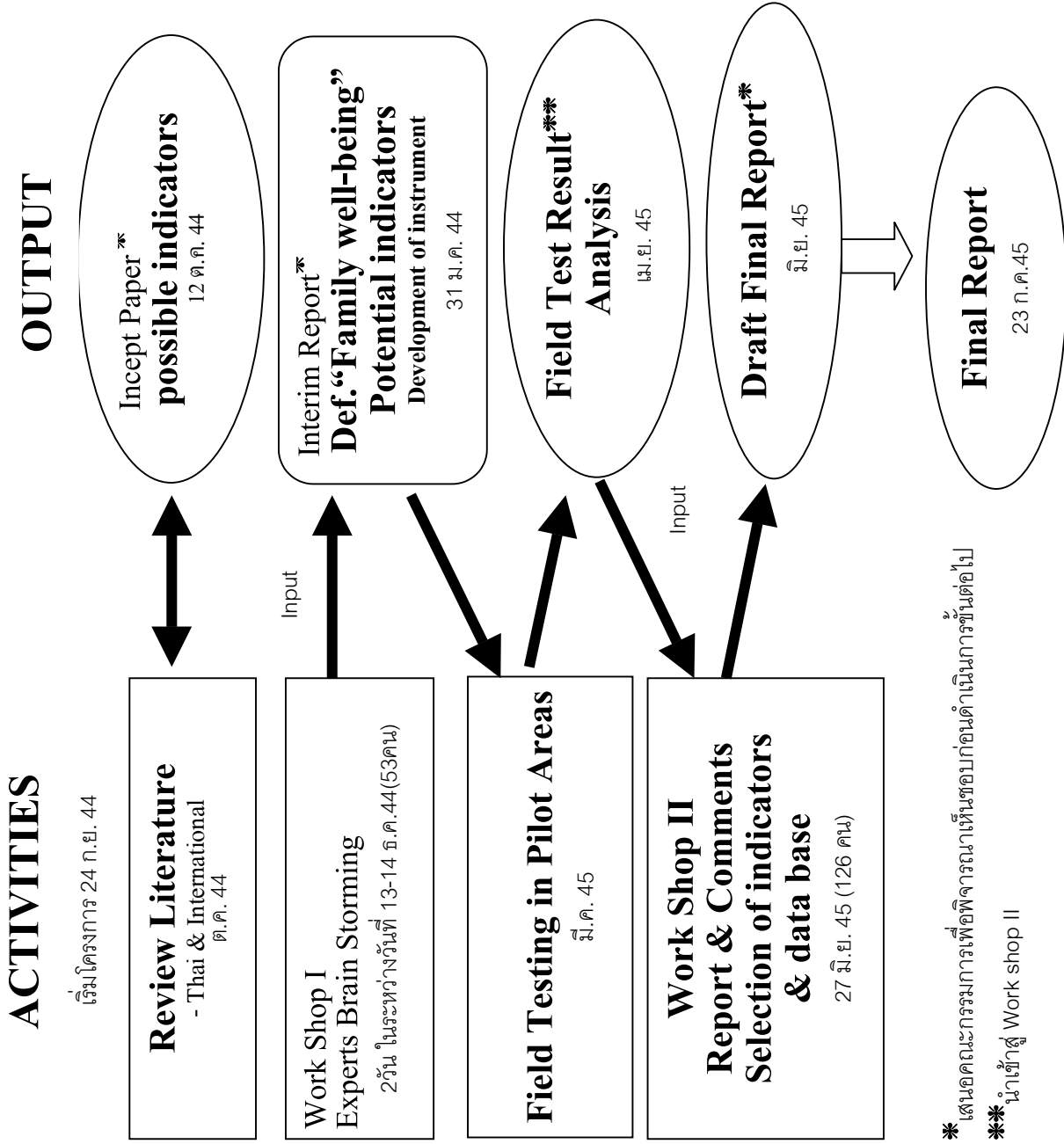
โดยมีแผนดำเนินงาน ดังนี้

การดำเนินงาน	เดือน									
	ต.ค. 44	พ.ย. 44	ธ.ค. 44	ม.ค. 45	ก.พ. 45	มี.ค. 45	เม.ย. 45	พ.ค. 45	มิ.ย. 45	ก.ค. 45
วันเริ่มโครงการ 24 ก.ย. 44										
1. รวบรวมและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง	↔									
2. พัฒนาเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล	↔	↔								
3. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1*		↓								
4. จัดทำรายการตัวชี้วัดที่กลั่นกรองมาจากการประชุมในข้อ 3 และวิธีคิดตามประเมินผล	↔	↔								
5. ส่งรายงานชั้นกลาง (Interim Report)			↓							
6. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กลุ่มตัวชี้วัดในพื้นที่นำร่อง						↔				
7. วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล							↔			
8. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2**									↓	
9. ส่งร่างรายงานขั้นสุดท้าย (Draft Final Report)										↓
10. ส่งรายงานขั้นสุดท้ายฉบับสมบูรณ์ (Final Report)										↓

หมายเหตุ *ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ได้แก่ ผู้แทนและผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากกระทรวงสาธารณสุข กรมประชาสัมพันธ์ กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง สหทัยมูลนิธิ สมาคมวางแผนครอบครัว ฯลฯ รวมทั้งผู้สังเกตการณ์จากคณะกรรมการ คณะทำงาน และผู้แทนสื่อมวลชน

**ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 ได้แก่ กลุ่มผู้ร่วมเข้าประชุมครั้งที่ 1 และเพิ่มเติมผู้แทน/ผู้มีประสบการณ์ในการจัดเก็บฐานข้อมูล

แผนภาพที่ 3-2 แผนผังแสดงกิจกรรมการดำเนินงานในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลองใช้ตัวชี้วัดในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม ใช้สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ ร้อยละ เป็นต้น

สำหรับการกำหนดคะแนนและเรียงลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดนั้น กำหนดโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้คะแนนอย่างเป็นฉันทามติทั้งที่ได้จากการประชุมคณะทำงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ ฯ ทั้ง 2 ครั้ง และจากการศึกษาความเป็นไปได้ของข้อมูลที่เก็บได้จากพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม ตลอดจนข้อมูลสถิติจากหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณา

3.4 การทดลองใช้ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม

การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ปี พ.ศ. 2545 ที่คณะทำงานได้จัดทำขึ้นมาไปทดลองใช้ในพื้นที่นำร่อง คือ จังหวัดนครปฐม โดยแบ่งพื้นที่นำร่องในการศึกษาเป็นเขตเมือง และเขตชนบท โดยกำหนดให้พื้นที่ในเขตอำเภอเมืองนครปฐม เป็นตัวแทนพื้นที่เขตเมือง และให้พื้นที่ในเขตอำเภอกุสุมาลย์ เป็นตัวแทนพื้นที่เขตชนบท ทั้งนี้เนื่องจากสภาพอำเภอเมืองจังหวัดนครปฐมจะมีความโดดเด่นของความเป็นสังคมเมืองที่ชัดเจน และพื้นที่ในอำเภอกุสุมาลย์ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ซึ่งยังพบสภาพสังคมชนบทได้ไม่ลำบากนัก ซึ่งจะเห็นได้จากข้อมูลของกรมการปกครอง ปี 2543 พบว่า จังหวัดนครปฐมมีจำนวนประชากรทั้งหมด 781,138 คน มีจำนวนบ้าน 220,804 หลังคาเรือน โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 106 ตำบล 922 หมู่บ้าน มีเทศบาล 15 แห่ง อบต. 102 แห่ง โดยอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ โรงงานทอผ้า โรงงานอุตสาหกรรม โรงสีข้าว พื้นที่ในจังหวัดนครปฐมนั้น สามารถแบ่งออกเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเมือง และพื้นที่ที่มีความเป็นชนบท

อำเภอเมืองนครปฐม เป็นอำเภอชั้นพิเศษ มีพื้นที่ทั้งหมด 417.44 ตารางกิโลเมตร จากข้อมูลในปี 2543 พบว่า มีจำนวนประชากร 169,800 คน มีจำนวนบ้าน 42,008 หลังคาเรือน การปกครองแบ่งออกเป็น 24 ตำบล 212 หมู่บ้าน (ไม่นับรวมตำบลพระปฐมเจดีย์ ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลทั้งหมด) สำหรับในเขตเทศบาลนครนครปฐม มีประชาชนทั้งสิ้น 93,096 คน มีจำนวนบ้าน 27,877 หลังคาเรือนเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรอยู่หนาแน่น

อำเภอกุสุมาลย์ เป็นอำเภอชั้น 2 มีพื้นที่ทั้งหมด 76.329 ตารางกิโลเมตร ในปี 2543 ประชากรทั้งสิ้น 22,892 คน มีจำนวนบ้าน 8,178 หลังคาเรือน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 ตำบล 17 หมู่บ้าน เทศบาลตำบลจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลศาลา ซึ่งมีจำนวนบ้านทั้งสิ้น 2,958 หลังคาเรือน

นอกจากข้อมูลทางด้านการปกครองของจังหวัดนครปฐมแล้ว เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งในการเลือกพื้นที่จังหวัดนครปฐมในการศึกษานำร่องครั้งนี้ คือ เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับสถาบันแห่งชาติ

เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งคณะทำงานสามารถลงพื้นที่ไปศึกษาได้อย่างสะดวกและรวดเร็วในระยะเวลาอันจำกัด

3.4.1 วิธีการเลือกตัวอย่าง

จากการเลือกพื้นที่เป็นโครงการนำร่องดังกล่าวข้างต้น ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ชั้นภูมิ ได้แก่ อำเภอเมือง (พื้นที่เขตเมือง) และอำเภอพุทธมณฑล (พื้นที่ในเขตชนบท) โดยในแต่ละชั้นภูมิ ได้แบ่งออกเป็น 2 ชั้นภูมีย่อยตามลักษณะการปกครองของกรมการปกครอง ได้แก่ พื้นที่ในเขตเทศบาล และพื้นที่นอกเขตเทศบาล ดังนั้น จึงมีชั้นภูมิทั้งสิ้น 4 ชั้นภูมิ

3.4.2 ขนาดตัวอย่าง

ในการเก็บข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ในพื้นที่นำร่องครั้งนี้ มีหน่วยตัวอย่าง (Sampling unit) เป็นครอบครัว แต่การประมาณขนาดตัวอย่างในโครงการนำร่องนี้จะใช้จำนวนบ้าน (ครัวเรือน) ซึ่งเป็นข้อมูลจากกรมการปกครองเป็นพื้นฐาน จำนวนบ้านในพื้นที่นำร่องมีจำนวนทั้งสิ้น 62,889 หลังคาเรือน

คำนวณจำนวนตัวอย่างโดยใช้สมการ (Lemeshow and Hosmer, 1990)

$$n = \frac{Z^2_{1-\alpha} \sum [N_h^2 PQ] / W}{N^2 d^2 + Z^2_{1-\alpha} \sum N_h PQ}$$

เมื่อ n คือ จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

N คือ จำนวนประชากรทั้งหมด

P คือ อุบัติการณ์การพบครอบครัวที่มีสภาพไม่อยู่ดีมีสุข แต่ค่าอุบัติการณ์นี้ยังไม่มีข้อมูลเบื้องต้น ดังนั้นในการวิจัยนำร่องจะใช้ค่า 0.1 ซึ่งการสำรวจ จปฐ. ได้ใช้เกณฑ์ นี้ในการตัดสินครอบครัวอบอุ่นในแต่ละชุมชน

Q คือ อุบัติการณ์การพบครอบครัวที่มีอยู่ดีมีสุขมีค่า 0.9 ($Q = 1 - P$)

W คือ ค่าสัดส่วนของประชากรแต่ละชั้นภูมิ

จากข้อมูลจำนวนบ้านได้จำนวนตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมด 139 ครัวเรือน ได้คำนวณขนาดตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิรายละเอียดดังนี้

ตารางจำนวนครัวเรือนจำแนกตามชั้นภูมิ

ชั้นภูมิ	จำนวนบ้าน [#] (หลังคาเรือน)	ขนาดตัวอย่าง [*]
เทศบาลนครนครปฐม	11,703	27
อำเภอเมือง (ไม่รวมเทศบาลนคร นครปฐม)	42,008	95
เทศบาลสาขลา	2,958	7
พุทธมณฑล (ไม่รวมเทศบาลสาขลา)	5,220	12
รวม	61,889	141

หมายเหตุ [#] ที่มา www.dola.go.th

^{*}ในการประมาณขนาดตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมินั้น ถ้าจำนวนประชากรที่ได้เป็นทศนิยมจะปัดเศษขึ้นเสมอ

ดังนั้นจะได้ขนาดตัวอย่างเป็นตัวแทนของประชากรคิดเป็นร้อยละ 0.23 ของประชากรทั้งหมด หลังจากได้ขนาดตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิแล้ว ได้ทำการเลือกแต่ละหน่วยของตัวอย่างจากประชากร ทั้งหมดในแต่ละชั้นภูมิ แต่จากการที่มีงบประมาณจำกัด และมีพื้นที่ในการสำรวจมาก ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลจึงได้แบ่งครัวเรือนออกจำแนกตามหมู่บ้านของเขตการปกครอง โดยกำหนดให้จำนวนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านในแต่ละชั้นภูมิมีจำนวนเฉลี่ยเท่ากันหมด จะได้จำนวนหมู่บ้านตัวอย่างดังนี้

ตารางรายละเอียดการสุ่มตัวอย่าง และการประมาณจำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิ

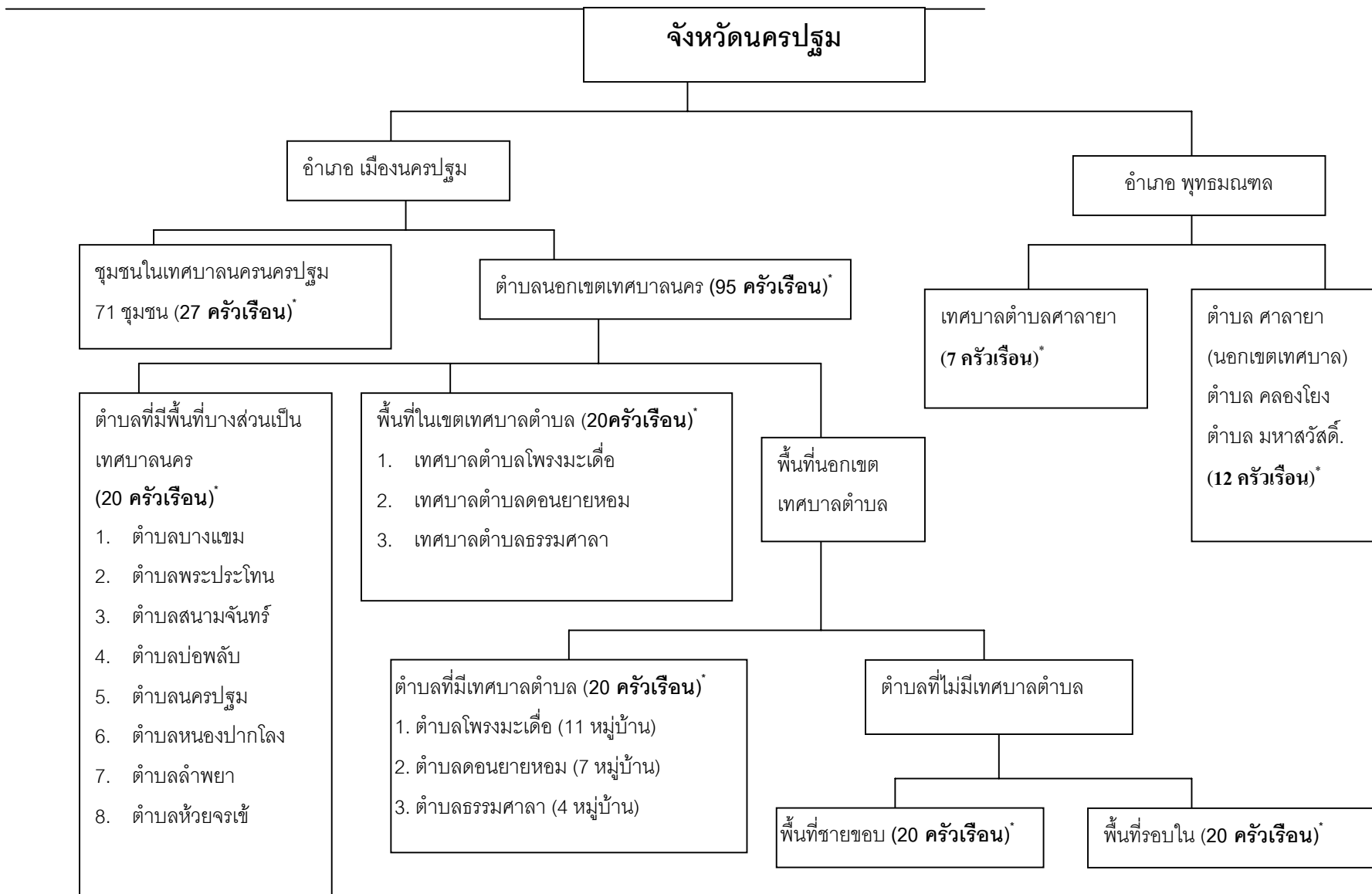
ชั้นภูมิ	จำนวนประชากร	จำนวนหมู่บ้าน /ชุมชน	จำนวนครัวเรือนเฉลี่ย	จำนวนหมู่บ้านตัวอย่าง
เทศบาลนครนครปฐม	11,703	71	164.831	1 ชุมชน 27 ครัวเรือน
อำเภอเมือง	42,008	212	198.1509	1 หมู่บ้าน 95 ครัวเรือน
เทศบาลสาขลา	2,958	4	739.5	1 หมู่บ้าน 7 ครัวเรือน
พุทธมณฑล	5,220	13	401.5385	1 หมู่บ้าน 12 ครัวเรือน

จากนั้นสุ่มเลือกหมู่บ้าน / ชุมชน และสุ่มเลือกครัวเรือนเนื่องจากในบางหมู่บ้าน/ชุมชน มีเนื้อที่กว้างขวาง และแต่ละบ้านอาจอยู่ห่างไกลกัน ดังนั้น จะทำการแบ่งที่ตั้งของครัวเรือนออกตามพื้นที่ เช่น ใช้ถนนเป็นตัวแบ่งเป็นคัน ซึ่งการสุ่มแบบนี้จะทำให้มีโอกาสพบครัวเรือนที่ไม่มีเลขที่บ้าน หรือครอบครัวที่อาศัยอยู่ได้สะพาน เข้ามา

เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วย นอกจากนี้เขตอำเภอเมืองในพื้นที่นอกเขตเทศบาลนครยังได้แบ่งเป็นพื้นที่ต่างๆ ได้แก่ พื้นที่ในเขตเทศบาลตำบล พื้นที่นอกเขตเทศบาลตำบล และตำบลที่มีพื้นที่บางส่วนเป็นเขตเทศบาลนครนครปฐม ดังรายละเอียดการสุ่มตัวอย่างแสดงในแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 3-3 แสดงรายละเอียดการสุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม

3.4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อสะท้อนภาวะ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” นั้น คณะทำงานได้พิจารณาจัดทำแบบสอบถามข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ปี พ.ศ. 2545 ระดับครอบครัว ตามองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ ได้แก่ รูปแบบครอบครัว, บทบาทหน้าที่ของครอบครัว, สัมพันธภาพในครอบครัว, การพึ่งพาตนเอง, การถือคุณธรรมอย่างมีคุณธรรม และ ปัจจัยเสี่ยงของครอบครัว ที่ได้จากการระดมความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จากการประชุมเชิงปฏิบัติเพื่อพิจารณาจัดทำตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข ครั้งที่ 1 วันที่ 13-14 ธันวาคม 2544

สำหรับองค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยเสี่ยงของครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยทางลบนั้น คณะทำงานได้นำข้อคำถามในองค์ประกอบนี้สอดแทรกไปในองค์ประกอบอื่น ๆ ทั้ง 5 องค์ประกอบ เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นไปด้วยความราบรื่น และป้องกันการเกิดความไม่พึงพอใจหรือไม่อยากตอบ ที่ผู้ตอบอาจรู้สึกเหมือนถูกเพ่งเล็งให้ต้องตอบข้อคำถามทางลบหลายข้อติดกันให้น้อยที่สุด

แบบสอบถามข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ปี พ.ศ. 2545 ระดับชุมชน สำหรับเก็บข้อมูลตัวชี้วัดในระดับหมู่บ้าน เป็นแบบสอบถามสำหรับถามผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่ไปเก็บข้อมูล ลักษณะคำถามส่วนใหญ่เป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งจะสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน และคำถามตัวชี้วัดบางตัวที่ต้องสอบถามทั้งในระดับครอบครัว และชุมชน

คู่มือการเก็บข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ปี พ.ศ. 2545 เป็นคู่มือขั้นต้นในการแนะนำการบันทึกแบบสอบถาม และอธิบายคำศัพท์บางคำที่ต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน (ส่วนหนึ่งของการอธิบายข้อคำถามที่ปรากฏในแบบสอบถามข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” จะอธิบายให้แก่ผู้ที่เก็บข้อมูลทุกคนทราบก่อนเก็บข้อมูลในพื้นที่นำร่อง)

นอกจากนี้ผู้ที่สัมภาษณ์จะต้องกรอกความเห็นของพนักงานสัมภาษณ์ ลงในแบบบันทึกการสัมภาษณ์เมื่อสอบถามแต่ละครอบครัวเสร็จสิ้น ทั้งนี้เพื่อผู้สัมภาษณ์จะได้เพิ่มเติมรายละเอียด บรรยากาศ และข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาคณะครอบครัวนั้น ๆ มากขึ้น

หลังจากการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐมแล้ว คณะทำงานได้ประชุมวิเคราะห์ คัดสรรพิจารณาจัดทำร่างตัวชี้วัด เกณฑ์ประเมิน และกำหนดคะแนนความสำคัญของตัวชี้วัดตาม 5 องค์ประกอบนั้น แล้วนำร่างตัวชี้วัดที่ได้ไปทดลองทดสอบใช้ เพื่อหาคะแนนและปรับปรุงร่างตัวชี้วัดและเกณฑ์กับกลุ่มครอบครัวจำนวน 20 ครอบครัว ซึ่งได้แก่ ครอบครัวหมู่ 5 ตำบลศาลายา จำนวน 10 ครอบครัว และครอบครัวเด็กที่มาใช้บริการศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว จำนวน 10 ครอบครัว

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การกำหนดกรอบนิยาม “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรมและสังคมไทย โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนา สร้างตัวชี้วัด และพัฒนารูปแบบระบบการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ของประเทศไทยสำหรับการติดตามประเมินตามแผนพัฒนาประเทศ และนำตัวชี้วัดที่ได้มาศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาวะความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย เปรียบเทียบก่อนและหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

ทั้งนี้เนื่องจากนิยาม “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ จะมีการให้ความหมายที่หลากหลายมีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างตามภูมิหลัง พื้นความรู้ และประสบการณ์ของแต่ละหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาครอบครัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานแก้ปัญหาครอบครัวและสังคมของหน่วยงานต่างๆ ของประเทศไทยยังขาดเอกภาพ ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันดังนั้นคณะทำงานในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” จึงได้กำหนดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาจัดทำตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 13-14 ธันวาคม 2544 เพื่อร่วมกันระดมสมองกำหนดกรอบนิยาม “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” และร่วมพิจารณาตัวชี้วัดที่รวบรวมมาได้ เพื่อคัดสรรตัวชี้วัดที่คาดว่าจะสามารถสะท้อนภาวะ “ความอยู่ดีมีสุข” ของครอบครัวไทย ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ นักปฏิบัติ และครอบครัว จำนวน 53 คน จาก 21 หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน และจากการประชุมระดมความคิดเห็นพิจารณาร่างตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ครั้งที่ 2 วันที่ 27 มิถุนายน 2545 ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุม 126 คน จาก 39 หน่วยงาน ประกอบร่วมกับการประชุมของคณะทำงานที่ได้ร่วมสังเคราะห์ คัดสรร ปรับปรุงแก้ไขตัวชี้วัด และเกณฑ์ ให้มีความเหมาะสม ลดความซ้ำซ้อนของตัวชี้วัด และจัดระบบการจัดเก็บข้อมูลตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมประชุมทั้ง 2 ครั้ง จึงได้กรอบแนวคิดนิยาม “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน ตลอดจนระบบการจัดเก็บข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1 กรอบแนวคิดและองค์ประกอบ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

4.1.1 กรอบแนวคิด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

“ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” หมายถึง สภาพครอบครัวที่พึงประสงค์อันเกิดจากการรวมตัวในรูปแบบที่หลากหลายของบุคคลที่มาดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวได้อย่างสร้างสรรค์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งที่เกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม

อย่างไรก็ตาม การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้นอกจากจะได้กำหนดกรอบแนวคิดของครอบครัวอยู่ดีมีสุขที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังได้แนวความคิดในการกำหนดนิยาม/ ความหมายของความอบอุ่นในครอบครัวไว้ด้วยเพื่อประโยชน์ในการวางแผนหรือเป้าหมายในการพัฒนาสถาบันครอบครัวที่พึงประสงค์

“ครอบครัวอบอุ่น” หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปดำเนินชีวิตร่วมกันโดยมีความรัก ผูกพัน ปรารถนาดีต่อกัน รับผิดชอบ เอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน มีส่วนรวมทุกข์ร่วมสุข ปรึกษาหารือ และแก้ปัญหาาร่วมกันในบรรยากาศที่สงบสุข

4.1.2 องค์ประกอบของ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

จากกรอบแนวคิด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ดังกล่าว ได้กำหนดองค์ประกอบของครอบครัวซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว ไว้ดังนี้คือ

รูปแบบครอบครัว หมายถึง ลักษณะโครงสร้างที่มีความหลากหลายของการรวมตัวของสมาชิกที่มีจุดหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน

บทบาทหน้าที่ของครอบครัว หมายถึง การทำหน้าที่ของครอบครัวที่จะดูแลความต้องการ และพัฒนาคุณภาพของสมาชิกอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ทั้ง ร่างกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มความผูกพัน เคารพรัก และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งประเมินได้จาก พฤติกรรม การสื่อความหมาย มีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ตัดสินใจและทำกิจกรรมในบรรยากาศที่สงบสุข

การพึ่งพาตนเองของครอบครัว หมายถึง ความสามารถของครอบครัวที่จะอยู่รอด คงโครงสร้าง ทำหน้าที่ และรักษาสัมพันธภาพที่ดี โดยสมาชิกทั้งหญิงและชายช่วยกันปรับตัวในกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งประเมินได้จากการดูแลตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ การจัดการชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และบริการทางสังคม

การเกื้อกูลสังคมของครอบครัว หมายถึง การมีส่วนร่วมของครอบครัวในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และ/หรือ ช่วยเหลือสังคม โดยไม่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือสร้างปัญหาสังคม

4.1.3 ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

จากการระดมความคิดเห็นในการจัดทำตัวชี้วัดและเกณฑ์อย่างกว้างขวางจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทั้ง 2 ครั้ง ซึ่งต่อมาคณะทำงานได้นำมาพิจารณาคัดสรรโดยคำนึงถึงความครอบคลุม ละเว้นความซ้ำซ้อนกับกลุ่มตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคมอีก 6 กลุ่ม ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำตลอดจนปรับปรุงแก้ไข จัดเรียบเรียงให้เป็นระบบจึงปรากฏเป็นรายการตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” 22 ตัวชี้วัด 32 คะแนน ซึ่งสามารถแยกตัวชี้วัดที่เป็นปัจจัยเสี่ยงเป็น 3 ตัวชี้วัด -13 คะแนน ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 รูปแบบครอบครัว

1. ครอบครัวมีสมาชิกครบสมบูรณ์ตามวงจรชีวิตครอบครัว
2. ครอบครัวที่สมาชิกมีความตั้งใจ ที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 2 บทบาทหน้าที่ของครอบครัว

3. ครอบครัวมีจำนวนสมาชิกที่ทำหน้าที่หารายได้ / ผลผลิตมาเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับขนาดครอบครัว
4. มีผู้ทำมาหาเลี้ยงครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน
5. ครอบครัวที่สมาชิกมีการเอาใจใส่ ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน
6. ครอบครัวที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี
7. ครอบครัวที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต
8. ครอบครัวที่ปลูกฝังและถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่สร้างสรรค์

องค์ประกอบที่ 3 สัมพันธภาพในครอบครัว

9. ครอบครัวที่สมาชิกมีการแสดงออกถึงความรัก เคารพนับถือซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน
10. ครอบครัวที่สมาชิกมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันเป็นประจำ
11. ครอบครัวที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ของครอบครัวร่วมกัน
12. ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

องค์ประกอบที่ 4 การพึ่งพาตนเองของครอบครัว

13. ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ
14. ครอบครัวที่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย
15. ครอบครัวที่มีสมาชิกร่วมกันแบ่งเบาระบบการทำงานบ้าน ดูแลความเป็นอยู่
16. สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดูแลสุขภาพ
17. ครอบครัวที่สมาชิกรับผิดชอบป้องกันอุบัติเหตุ
18. ครอบครัวที่สมาชิกไม่ติดสุรา บุหรี่ และสารเสพติด
19. สามารถเข้าถึง รับรู้ และติดตามข้อมูลข่าวสาร
20. สมาชิกเข้าถึงบริการทางสังคม

องค์ประกอบที่ 5 การถือฤกษ์สังคัมของครอบครัว

21. ครอบครัวที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม / สาธารณประโยชน์ในรอบปีที่ผ่านมา
22. ครอบครัวที่สมาชิกไม่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม หรือทำความเดือดร้อน

ตารางที่ 4-1 จำนวนองค์ประกอบ ตัวชี้วัด และคะแนน “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

องค์ประกอบ	จำนวนตัวชี้วัด	คะแนน	ปัจจัยเสี่ยง	
			จำนวนตัวชี้วัด	(คะแนน)
1. รูปแบบครอบครัว	2	2	-	-
2. บทบาทหน้าที่	6	8	-	(-2)
3. สัมพันธภาพ	4	8	1	(-5)
4. การพึ่งพาตนเอง	8	11	1	(-4)
5. การแก้ปัญหาสังคม	2	3	1	(-2)
รวม 5 องค์ประกอบ*	22	32	3	(-13)

* หมายเหตุ องค์ประกอบปัจจัยเสี่ยง แทรกรวมอยู่ในองค์ประกอบต่าง ๆ (รายละเอียดดูในตารางที่ 4-4)

4.2 ประเภทหรือระดับของตัวชี้วัด

การจัดประเภทหรือระดับของตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขทั้ง 22 ตัวสามารถจัดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้าย จำนวน 3 ตัวชี้วัด และกลุ่มที่ 2 ตัวชี้วัดกระบวนการเปลี่ยนแปลง จำนวน 19 ตัวชี้วัด โดยกำหนดคะแนนตัวชี้วัดแต่ละตัว ซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาจาก

- ลำดับความสำคัญของแต่ละตัวชี้วัดที่มีต่อความอยู่ดีมีสุข
- ความเป็นไปได้จากข้อมูลการสำรวจในพื้นที่นำร่อง ที่มีความตรงกับประเด็น
- ตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายจะมีค่าสูงกว่าตัวชี้วัดกระบวนการ

4.2.1 ตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนาสังคมด้านครอบครัวอยู่ดีมีสุข

เมื่อเรียงลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายจากความสำคัญมากไปหาน้อยที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว มีทั้งหมด 3 ลำดับ คือ ตัวชี้วัดที่ 13 ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดที่ 12 ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ ตัวชี้วัดที่ 21 ครอบครัวที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม / สาธารณประโยชน์ในรอบปีที่ผ่านมา ดังแสดงในตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 ตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย

ความสำคัญลำดับที่	ตัวชี้วัด	คะแนน	องค์ประกอบ
1	(13) ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ	3	การพึ่งพาตนเอง
2	(12) ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	3	สัมพันธภาพ
3	(21) ครอบครัวที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม / สาธารณประโยชน์ในรอบปีที่ผ่านมา	2	การแก้ปัญหาสังคม

4.2.2 ตัวชี้วัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านครอบครัวของผู้มีสุข

ตัวชี้วัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว มีกลุ่มตัวชี้วัดที่สามารถเรียงลำดับจากความสำคัญมากไปหาน้อยที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว ทั้งหมด 19 ตัว ดังแสดงในตารางที่ 4-3

ตารางที่ 4-3 ตัวชี้วัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย

ความสำคัญลำดับที่	ตัวชี้วัด	คะแนน	องค์ประกอบ
1	(10) ครอบครัวที่สมาชิกมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันเป็นประจำ	3	สัมพันธภาพ
2	(5) ครอบครัวที่สมาชิกเอาใจใส่ ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน	3	บทบาทหน้าที่
3	(19) สามารถเข้าถึง รับรู้ และติดตามข้อมูลข่าวสาร	1	การพึ่งพาตนเอง
4	(6) ครอบครัวที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี	3	บทบาทหน้าที่
	(7) ครอบครัวที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต		
	(8) ครอบครัวที่ปลูกฝังและถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่สร้างสรรค์		
5	(9) ครอบครัวที่สมาชิกมีการแสดงออกถึงความรัก เคารพนับถือซึ่งกันและกันและเอื้ออาทรต่อกัน	1	สัมพันธภาพ
6	(11) ครอบครัวที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ของครอบครัวร่วมกัน	1	สัมพันธภาพ
7	(2) ครอบครัวที่สมาชิกมีความตั้งใจ ที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน	1	รูปแบบครอบครัว
8	(15) ครอบครัวที่สมาชิกร่วมกันแบ่งเบาภาระการทำงานบ้าน ดูแลความเป็นอยู่	1	การพึ่งพาตนเอง
9	(22) ครอบครัวที่สมาชิกไม่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม หรือทำความเดือดร้อน	1	การเกื้อกูลสังคม
10	(16) สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดูแลสุขภาพ	3	การพึ่งพาตนเอง
	(17) ครอบครัวที่สมาชิกรับผิดชอบป้องกันอุบัติเหตุ		
	(18) ครอบครัวที่สมาชิกไม่คิดสุรา บุหรี่ และสารเสพติด		
11	(14) ครอบครัวมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย	1	การพึ่งพาตนเอง
12	(20) สมาชิกเข้าถึงบริการทางสังคม	2	การพึ่งพาตนเอง
13	(1) ครอบครัวมีสมาชิกครบสมบูรณ์ตามวงจรชีวิตครอบครัว	1	รูปแบบครอบครัว
14	(3) ครอบครัวมีจำนวนสมาชิกที่ทำหน้าที่หารายได้ / ผลผลิต มาเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับขนาดครอบครัว	1	บทบาทหน้าที่
15	(4) มีผู้ทำมาหาเลี้ยงครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน	1	บทบาทหน้าที่

ตารางที่ 4-4 ตัวชี้วัดและเกณฑ์ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ประเมิน	แหล่งที่มา	ระบบการจัดเก็บข้อมูล
1. รูปแบบของครอบครัว (2)				
1.1 โครงสร้างของครอบครัว (1)	1. ครอบครัวมีสมาชิกครบสมบูรณ์ตามวงจรชีวิตครอบครัว (1)	ครอบครัวสมบูรณ์ประกอบด้วย อย่างน้อยสามีภรรยา/ พ่อแม่ลูก อยู่ด้วยกันรวมเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือนต่อปี/ ถ้าสมาชิกแยกไปอยู่เองก็ยังมีการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวเดิมอย่างต่อเนื่อง	2 (แต่ขาดข้อมูลสามีภรรยา)	2
1.2 จุดหมายของการสร้างครอบครัว (1)	2. ครอบครัวที่สมาชิกมีความตั้งใจ ที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน (1)	- คู่สามีภรรยามีการจดทะเบียนสมรสอย่างถูกต้อง* ₁ หรือ บุคคลอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ตกลงปลงใจที่จะดำเนินชีวิตร่วมกัน โดยเป็นที่รับรู้อย่างน้อยในหมู่ญาติมิตร* ₂	* ₁ สำนักทะเบียน * ₂	1 3
2. บทบาทหน้าที่ (8)				
2.1 บทบาทหน้าที่ทางเศรษฐกิจ (2)	3. ครอบครัวมีจำนวนสมาชิกที่ทำหน้าที่หารายได้ / ผลผลิต มาเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับขนาดครอบครัว (1)	จำนวนสมาชิกที่มีรายได้ / ผลผลิต : จำนวนสมาชิกครอบครัว เป็น 1 : 2	7	2
	4. มีผู้ทำมาหาเลี้ยงครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน(1)	ครอบครัวที่มีผู้มีรายได้ / ผลผลิตที่อยู่ในวัยแรงงาน (อายุระหว่าง 15-59 ปี)	2	1

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ประเมิน	แหล่งที่มา	ระบบการจัดเก็บข้อมูล
2.2 บทบาทหน้าที่ด้านการตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจ (3)	5. ครอบครัวที่สมาชิกมีการเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน (3)	- สมาชิกในครอบครัว ได้รับการดูแลเอาใจใส่และตอบสนองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ร่างกาย และจิตใจ (3) 1) การดูแลความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน (ปัจจัย 4) 2) การดูแลพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย 3) การเอาใจใส่ด้านจิตใจ ได้แก่ ช่วยเหลือ แนะนำ ให้กำลังใจ ร่วมทุกข์ร่วมสุข 4) การยอมรับในคุณค่าในฐานะเป็นสมาชิกในครอบครัว (เป็นที่ต้องการ ได้รับความรัก มีสิทธิมีเสียง) (ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของครอบครัว คว้าสมาชิกได้รับหรือไม่) * - โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีเด็กอายุ ≤ 6 ปี และ/หรือผู้สูงอายุ ≥ 60 ปี มีผู้รับผิดชอบดูแลเอาใจใส่ (ถ้าไม่ได้รับการดูแล = กลุ่มละ -1) (ส่วนในครอบครัวที่ไม่มีเด็กและผู้สูงอายุ ให้ดูที่สมาชิกอื่น ๆ ถ้าได้รับอย่างหนึ่งอย่างใด ให้ 3 คะแนน)	2 (ข้อ 9 มีแต่เฉพาะผู้สูงอายุ) และ 1 (ข้อ 32 ผู้สูงอายุ ข้อ 33 ผู้พิการ)	2

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ประเมิน	แหล่งที่มา	ระบบการจัดเก็บข้อมูล
2.3 บทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนาคุณภาพสมาชิกครอบครัว (3)	6. ครอบครัวที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี (1)	ครอบครัวที่สมาชิกได้รับการยกย่อง ชมเชย เมื่อทำความดี / เมื่อทำความผิดแล้วได้รับการตักเตือนหรือทำโทษ / ปลุกฝังเรื่องสิทธิ หน้าที่ และเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์		3
	7. ครอบครัวที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต (1)	ครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนรู้ของสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว จัดประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกครอบครัว (เช่น มีคนเล่นกับเด็ก เล่านิทาน ดูแลการทำกรบ้านของนักเรียน ติดตามผลการเรียน เสริมความรู้เรื่องการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพสุจริต มีหนังสือในบ้าน พาลูกไปตลาด พิพิธภัณฑ์)		3
	8. ครอบครัวที่ปลูกฝังและถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่สร้างสรรค์ (1)	- ครอบครัวที่เป็นแบบอย่างที่ดีทางศิลปวัฒนธรรม เช่น กิริยามารยาท สัมมาคารวะ รู้จักกาลเทศะ และ ศิลป ดนตรี การคัดสรรสื่อที่จะนำมาใช้ในครอบครัว เช่น เลือกรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมกับเด็ก เลือกหนังสือที่สร้างสรรค์		3

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ประเมิน	แหล่งที่มา	ระบบการจัดเก็บข้อมูล
3. สัมพันธภาพ (8) 3.1 สัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัว	9. ครอบครัวที่สมาชิกมีการแสดงออกถึงความรัก เคารพนับถือซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน (1) 10. ครอบครัวที่สมาชิกมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันเป็นประจำ (3) 11. ครอบครัวที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ของครอบครัวร่วมกัน (1)	- ครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกถึงความรัก เคารพนับถือ และเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ทางกายวาจา ใจ เช่น ไหว้ผู้ใหญ่ ลูบหัวลูบ กอด สัมผัสอย่างอ่อนโยน ถามทุกข์สุข - สมาชิกในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันและทำ กิจกรรมร่วมกันเป็นประจำอย่างน้อย 1 ครั้ง / สัปดาห์ ได้แก่ ● กิจกรรมประจำวัน และงานบ้าน ● นันทนาการ พักผ่อนหย่อนใจ กีฬา / คนตรี ● พัฒนาครอบครัว เช่น ทำบุญ / กิจกรรมทางศาสนา ● ประกอบอาชีพ ไม่มีกิจกรรมนี้เลย 0 คะแนน ถ้ามี 1 ข้อขึ้นไป = 1 คะแนน, 2 ข้อ ขึ้นไป = 3 คะแนน - สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ และตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ของครอบครัวร่วมกัน (พิจารณาจากจำนวนสมาชิกที่มีส่วนร่วม)	1 (ข้อ 19) 1 (ข้อ 19)	3 2 2
รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย : โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”				52

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ประเมิน	แหล่งที่มา	ระบบการจัดเก็บข้อมูล
	* 12. ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบ * สุข (3)	- สมาชิกในครอบครัวแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยเหตุผล ไม่ใช่ ความรุนแรง ด้านร่างกาย วาจา จิตใจ และเพศต่อกัน และต่อ ตนเอง (ใช้ความรุนแรง = -2, ไม่ใช่ = 2) * - สมาชิกในครอบครัวไม่ถูกทอดทิ้ง / หนีออกจากบ้าน /ฆ่า ตัวตาย (ถูกทอดทิ้ง = -1, ไม่ถูกทอดทิ้ง = 1) * - คู่สามีภรรยาแตกแยก แยกทางและหรือจดทะเบียนหย่า(-2)	2 (ข้อ 7) 1 (ข้อ 19) และ 2 (ข้อ 8) สำนักทะเบียน	3 2 1
4. การพึ่งพาตนเอง (11) 4.1 ด้านเศรษฐกิจ (3)	13. ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ในเชิง เศรษฐกิจ (3)	ครอบครัวที่มีรายได้พอเพียง มีเงินออม และไม่มีหนี้ / มีหนี้ สามารถปลดหนี้ได้ - มีรายได้ และทรัพย์สินเพียงพอสำหรับรายจ่ายที่จำเป็นในการ ดำรงชีวิตของครอบครัว (พอ = 1, ไม่เพียงพอ = 0, เต็มร้อยทางการเงิน = -1) - มีเงินออมสามารถนำมาใช้จ่ายในยามฉุกเฉินหรือจำเป็นได้ (มี = 1, ไม่มี = 0) * - ปราศจากหนี้สิน หรือในกรณีที่มีหนี้ก็มีความสามารถในการ ปลดหนี้ (ไม่มีหนี้/มีหนี้ สามารถปลดหนี้ได้ = 0, มีหนี้ ไม่สามารถ ปลดหนี้ได้ = -1)	8	2 2 2

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ประเมิน	แหล่งที่มา	ระบบการจัดเก็บข้อมูล
4.2 ด้านการจัดการกับชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัว (2)	14. ครอบครัวที่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย (1)	-ครอบครัวสามารถอยู่อาศัยได้อย่างปลอดภัยสุขสบาย โดยไม่ต้องกังวลว่าจะมีปัญหาระงอกที่พังก่ออาศัย	1 (ข้อ 12)	1
	15. ครอบครัวที่มีสมาชิกร่วมกันแบ่งเบาภาระการทำงานบ้าน ดูแลความเป็นอยู่ (1)	-สมาชิกในครอบครัวทั้งชายและหญิงร่วมรับผิดชอบ และช่วยกันแบ่งเบาภาระหน้าที่		3

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ประเมิน	แหล่งที่มา	ระบบการจัดเก็บข้อมูล
4.3 ด้านการดูแลสุขภาพ (3)	16. สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดูแลสุขภาพ (1)	1. ในครอบครัวมีอาสาสมัครประจำบ้าน / ที่จำเป็น 2. สมาชิกในครอบครัวมีการออกกำลังกายด้วยกีฬา / นันทนาการ/ การทำงาน 3. ในครอบครัวที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร / และไม่อ้วน 4. เด็ก ได้รับวัคซีนครบตามวัย (0-1 ปี , 6-12 ปี) (2 ใน 4 = 1 คะแนน)	2 (ข้อ 15(5)) กระทรวงสาธารณสุข 1 1(ข้อ 6,7) 1 (ข้อ 4,8)	1 2 1 1
	17. ครอบครัวที่สมาชิกรับผิดชอบป้องกันอุบัติเหตุ (1)	-สมาชิกในครอบครัวมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี ได้แก่ การป้องกันอัคคีภัยภายในที่อยู่อาศัย, การใช้และเก็บสารพิษ / สิ่งของมีคม / เครื่องใช้ไฟฟ้า การใช้ถนนและการขับขี่ยานพาหนะ (มี = 1 , ไม่มี = 0)	1 (ข้อ 17)	2
	* 18. ครอบครัวที่สมาชิกไม่ติดสุรา บุหรี่ และสารเสพติด (1)	- สมาชิกในครอบครัวไม่ติด สุรา / บุหรี่ หรือสารเสพติดอย่างใดอย่างหนึ่ง (ไม่ติด = 1 , ติดอย่างใดอย่างหนึ่ง = -2)	1 (ข้อ 29-30)	1

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ประเมิน	แหล่งที่มา	ระบบการจัดเก็บข้อมูล
4.4 ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคม (3)	19. สามารถเข้าถึง รับรู้ และติดตามข้อมูลข่าวสาร (1)	ครอบครัวที่ในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกในครอบครัวได้รับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างในด้านการประกอบอาชีพ ด้านการตลาด ด้านจริยธรรม และคุณธรรม ด้านอาหารการกิน ด้านสุขภาพอนามัย ด้านกฎหมายที่ควรรู้ หรือด้านข่าวสารบ้านเมือง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 ครั้ง (มี = 1 คะแนน, ไม่มี = 0 คะแนน)	1 (ข้อ 25)	1
	20. สมาชิกเข้าถึงบริการทางสังคม (2)	ครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวสามารถไปใช้บริการทางสังคมโดยสะดวก (เดินทางภายใน 30 นาที) ดังต่อไปนี้ 1) ด้านสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ การคมนาคม/ขนส่งและไปรษณีย์ 2) ด้านบริการและสวัสดิการสังคม ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, โรงเรียน , สถานีอนามัย, โรงพยาบาล 3) ด้านนันทนาการและศาสนกิจ, ห้องสมุด/ที่อ่านหนังสือ, สถานพักผ่อนหย่อนใจ, สนาม/ลานกีฬา, ศาสนสถาน 4) อื่นๆ ได้แก่ แหล่งเงินทุน (สหกรณ์ ธนาคาร กองทุนหมู่บ้าน), แหล่งซื้อสินค้า (เข้าถึงบริการ 1- 2 ข้อ ได้ = 1 คะแนน เข้าถึงบริการ 3-4 ข้อ ได้ = 2 คะแนน)	9	2

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ประเมิน	แหล่งที่มา	ระบบการจัดเก็บข้อมูล
5. การถือกุศลสังคัม (3)	21. ครอบครัวที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม / สาธารณประโยชน์ในรอบปีที่ผ่านมา (2)	- สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม / สาธารณประโยชน์ เช่น การให้ความรู้ คำแนะนำ แรงงาน เงินหรือวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ (1) - ครอบครัวสนับสนุนให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม (1)	1 (ข้อ 36)	2
	* 22. ครอบครัวที่สมาชิกไม่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม หรือทำความเดือดร้อน (1)	- สมาชิกในครอบครัวไม่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม เช่น ทำลายสาธารณสมบัติ, ประกอบอาชญากรรม, ดิดการพนัน , ทะเลาะวิวาททำร้าย (ไม่มี =1 , มี = -2)		3

หมายเหตุ คะแนนใน ( ) แต่ละข้อ หมายถึง แทนค่าความสำคัญของแต่ละตัวชี้วัด

/

*

หมายถึง หรือ

หมายถึง ตัวชี้วัดที่อยู่ในองค์ประกอบปัจจัยเสี่ยง

แหล่งที่มาของข้อมูลตัวชี้วัด

1. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. แบบสอบถามข้อมูล จปฐ.1 ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน ปี 2545-2549
2. กองวิชาการและแผนงาน กรมประชาสงเคราะห์. จำนวนกลุ่มเป้าหมายทางสังคม จำนวนครัวเรือนและหมู่บ้านที่เข้าลักษณะครอบครัวผาสุก จากการสำรวจข้อมูลสวัสดิการระดับครัวเรือน (สสค.) ตามโครงการจ้างบัณฑิตอาสาและผู้มีประสบการณ์ด้านการเงินสร้างความเข้มแข็งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2542.
3. กองวิชาการ กรมประชาสงเคราะห์. การเปรียบเทียบจำนวนกลุ่มเป้าหมายทางสังคมจากการสำรวจครัวเรือนทั่วประเทศ พ.ศ. 2538 และโครงการส่งเสริมสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือน (สสค.) ตามโครงการส่งเสริมสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือน พ.ศ. 2538 และโครงการจ้างบัณฑิตอาสาและผู้มีประสบการณ์ด้านการเงินสร้างความเข้มแข็งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2542.
4. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เครื่องชี้ภาวะสังคม 2538-2542.
5. สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. เครื่องชี้ภาวะสังคม พ.ศ. 2540.
6. สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. สัมมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2533 ทวีราชอาณาจักร.
7. สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. สัมมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2543 รายงานผลล่วงหน้า.
8. สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่อง รายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือน พ.ศ. 2543 ระดับจังหวัด.
9. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. สรุปผล ข้อมูล กชช 2 ค ปี 2542.

ระบบการจัดเก็บข้อมูล

1. กลุ่มตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ซึ่งมีอยู่แล้วในฐานข้อมูลต่างๆในปัจจุบันเพื่อสะท้อนภาวะ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”
2. กลุ่มตัวชี้วัดที่ให้ข้อมูลที่จำเป็นและสามารถจัดเก็บเพิ่มเติมได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลที่มีอยู่
3. กลุ่มตัวชี้วัดที่จำเป็นแต่ยังไม่มีโอกาสจัดเก็บได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลในปัจจุบัน

4.3 ระบบการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” 3 กลุ่ม

จากรายการตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ดังกล่าวข้างต้นสามารถจัดระบบการจัดเก็บกลุ่มตัวชี้วัดเป็น 3 ระบบ ดังแสดงในแผนภาพที่ 4-1 มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 ระบบการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ซึ่งมีอยู่แล้วในฐานข้อมูล ต่าง ๆ ในปัจจุบันเพื่อสะท้อนภาวะ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่สามารถนำมาใช้ได้ทันที ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 2 ครอบครัวที่สมาชิกมีความตั้งใจที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน

(- คู่สามีภรรยามีการจดทะเบียนสมรสอย่างถูกต้อง)

ตัวชี้วัดที่ 4 มีผู้ทำมาหาเลี้ยงครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน

ตัวชี้วัดที่ 12 ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

(- คู่สามีภรรยาแตกแยก แยกทางหรือจดทะเบียนหย่า)

ตัวชี้วัดที่ 14 ครอบครัวมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย

ตัวชี้วัดที่ 16 สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดูแลสุขภาพ

(- ในครอบครัวมียาสามัญประจำบ้าน/ที่จำเป็น

- ในครอบครัวที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ไม่เป็นโรคขาดสารอาหาร และไม่อ้วน

- เด็กได้รับวัคซีนครบตามวัย (0-1 ปี, 6-12 ปี))

ตัวชี้วัดที่ 18 ครอบครัวที่สมาชิกไม่คิดสุรา บุหรี่ และสารเสพติด

ตัวชี้วัดที่ 19 สามารถเข้าถึง รับรู้ และติดตามข้อมูลข่าวสาร

4.3.2 ระบบการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มตัวชี้วัดที่ให้ข้อมูลที่จำเป็น และสามารถจัดเก็บเพิ่มเติมได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลที่มีอยู่ ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 1 ครอบครัวมีสมาชิกครบสมบูรณ์ตามวงจรชีวิตครอบครัว

ตัวชี้วัดที่ 3 ครอบครัวมีจำนวนสมาชิกที่ทำหน้าที่หารายได้/ ผลผลิต มาเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับขนาดครอบครัว

ตัวชี้วัดที่ 5 ครอบครัวที่สมาชิกมีการเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ตัวชี้วัดที่ 10 ครอบครัวที่สมาชิกมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันเป็นประจำ

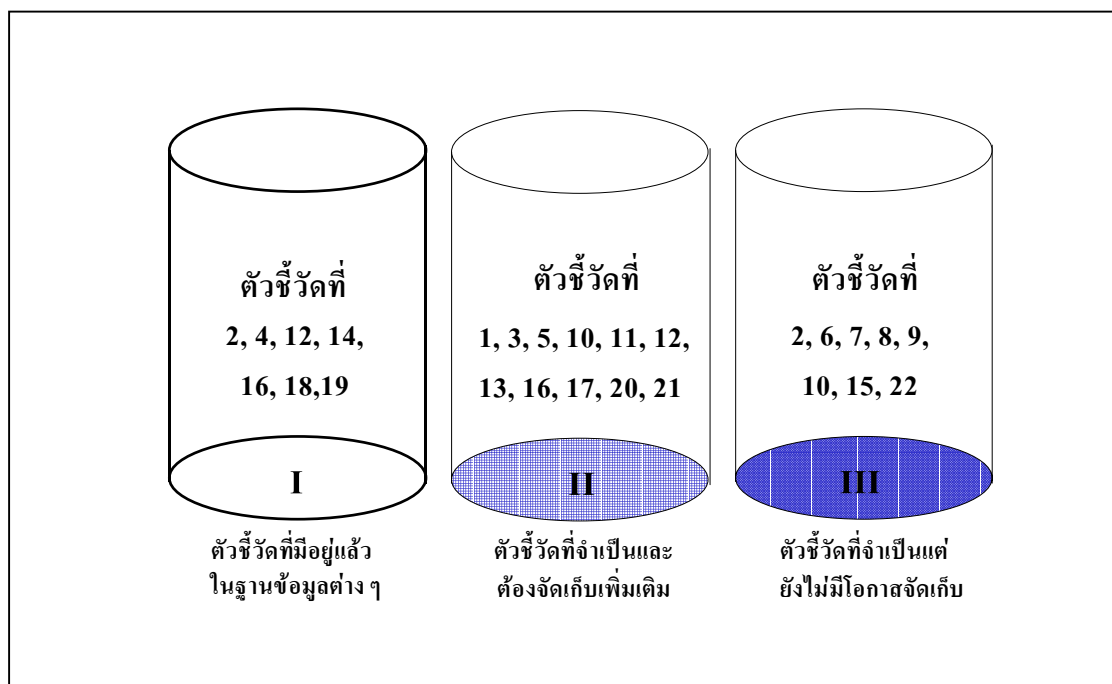
ตัวชี้วัดที่ 11 ครอบครัวที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่าง ๆ ของครอบครัวร่วมกัน

- ตัวชี้วัดที่ 12 ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
(- สมาชิกในครอบครัวไม่ถูกทอดทิ้ง / หนีออกจากบ้าน / มาตัวตาย)
- ตัวชี้วัดที่ 13 ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ
- ตัวชี้วัดที่ 16 สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดูแลสุขภาพ
(- สมาชิกในครอบครัวมีการออกกำลังกายด้วยกีฬา/ นันทนาการ/ การทำงาน)
- ตัวชี้วัดที่ 17 ครอบครัวที่สมาชิกรับผิดชอบป้องกันอุบัติเหตุ
- ตัวชี้วัดที่ 20 สมาชิกสามารถเข้าถึงบริการทางสังคม
- ตัวชี้วัดที่ 21 ครอบครัวที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม/ สาธารณประโยชน์ในรอบปีที่ผ่านมา

4.3.3 ระบบการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มตัวชี้วัดที่จำเป็น แต่ยังไม่มีโอกาสจัดเก็บได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลในปัจจุบัน ได้แก่

- ตัวชี้วัดที่ 2 ครอบครัวที่สมาชิกมีความตั้งใจที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน
(- บุคคลอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ตกลงปลงใจที่จะดำเนินชีวิตร่วมกัน โดยเป็นที่รับรู้อย่างน้อยในหมู่ญาติมิตร)
- ตัวชี้วัดที่ 6 ครอบครัวที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี
- ตัวชี้วัดที่ 7 ครอบครัวที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต
- ตัวชี้วัดที่ 8 ครอบครัวที่ปลูกฝังและถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมและประเพณีที่สร้างสรรค์
- ตัวชี้วัดที่ 9 ครอบครัวที่สมาชิกมีการแสดงออกถึงความรัก เคารพนับถือซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน
- ตัวชี้วัดที่ 10 ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
(- สมาชิกในครอบครัวไม่ใช้ความรุนแรง ด้านร่างกาย วาจา จิตใจ และเพศต่อกัน และต่อตนเอง)
- ตัวชี้วัดที่ 15 ครอบครัวที่มีสมาชิกร่วมกันแบ่งเบาภาระการทำงานบ้าน ดูแลความเป็นอยู่
- ตัวชี้วัดที่ 22 ครอบครัวที่สมาชิกไม่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม หรือทำความเดือดร้อน

แผนภาพที่ 4-1 ระบบการจัดเก็บข้อมูล 3 กลุ่ม

4.4 การเปรียบเทียบความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ระหว่างก่อนและหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

4.4.1 ผลการนำร่องตัวชี้วัดไปทดลองใช้ในพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครปฐม

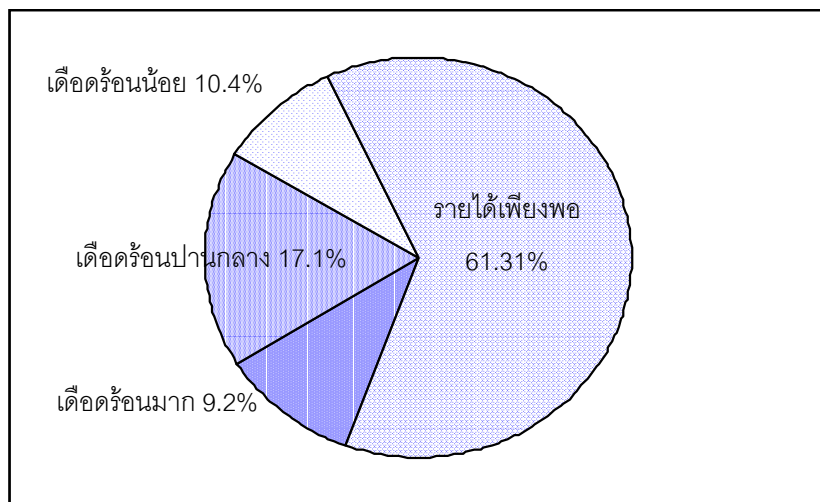
จากการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดในพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครปฐม ระหว่างวันที่ 18-28 มีนาคม 2545 ซึ่งเป็นช่วงหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจมาแล้ว 5 ปี โดยใช้แบบสอบถาม “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวหรือคู่สมรส ตลอดจนผู้นำชุมชน ในพื้นที่ 2 อำเภอ ทั้งในเขตเมืองและชนบท รวม 168 ครอบครัว มีการเตรียมการก่อนการเก็บข้อมูลโดยประสานการเก็บข้อมูลพื้นที่นำร่องกับพัฒนาการ อำเภอเมืองนครปฐม และชุมชนสาธิต จากนั้นได้นำแบบสอบถามที่ร่างขึ้นมาไปทดลองใช้กับครอบครัวจำนวน 10 ครอบครัว ในพื้นที่หมู่ 6 ต.สาธิต เพื่อนำมาปรับปรุงข้อคำถาม แล้วจึงอบรมเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลในพื้นที่นำร่อง ทั้งนี้การคัดเลือกครอบครัวที่จะให้ข้อมูลได้ใช้การสุ่มอย่างง่ายตามครัวเรือนที่ หัวหน้าครอบครัวหรือคู่สมรสอยู่บ้านในช่วงเวลานั้น

กลุ่มตัวอย่าง 163 ครอบครัว มีบ้านที่อาศัยอยู่มีทะเบียน แต่ละครอบครัวมีสมาชิกเฉลี่ย 6.36 คน และอยู่ร่วมกันเฉลี่ย 5.46 คน ครอบครัวร้อยละ 66.07 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดนครปฐม รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน 3,267.58 บาท รูปแบบของครอบครัวพบว่า ร้อยละ 46.43 เป็นครอบครัวชาย รองลงมาร้อยละ 40.48 เป็นครอบครัวเดี่ยว และร้อยละ 13.10 เป็นครอบครัวแบบอื่นๆ

บทบาทหน้าที่ของครอบครัวทางเศรษฐกิจ พบว่าครอบครัวร้อยละ 41.07 ให้ภรรยา หรือหัวหน้าครอบครัวที่เป็นหญิงมีอำนาจตัดสินใจทางการเงินมากที่สุด เมื่อให้ผู้ตอบลองพิจารณาว่าครอบครัวมีรายได้เพียงพอหรือไม่ พบว่า ร้อยละ 61.31 ตอบว่ามีรายได้เพียงพอ ร้อยละ 38.69 มีรายได้ไม่เพียงพอ และในกลุ่มที่มีรายได้ไม่เพียงพอจะถูกถามถึงระดับความเดือดร้อน พบว่า ร้อยละ 43.08 ของผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอทั้งหมดมีความเดือดร้อนปานกลาง รองลงมาคือระดับความเดือดร้อนน้อย (ร้อยละ 26.15) สำหรับด้านเงินออมนั้น พบว่าครอบครัวร้อยละ 44.05 มีเงินออม ร้อยละ 53.57 ไม่มีเงินออม ในด้าน หนี้สินพบว่า ร้อยละ 60.71 มีหนี้สิน โดยในกลุ่มที่มีหนี้สินนั้น ร้อยละ 48.81 มีแนวทางในการปลดหนี้สิน และร้อยละ 18.63 ที่ไม่มีแนวทางปลดหนี้สิน หรือมีหนี้สินสิ้นพันตัว

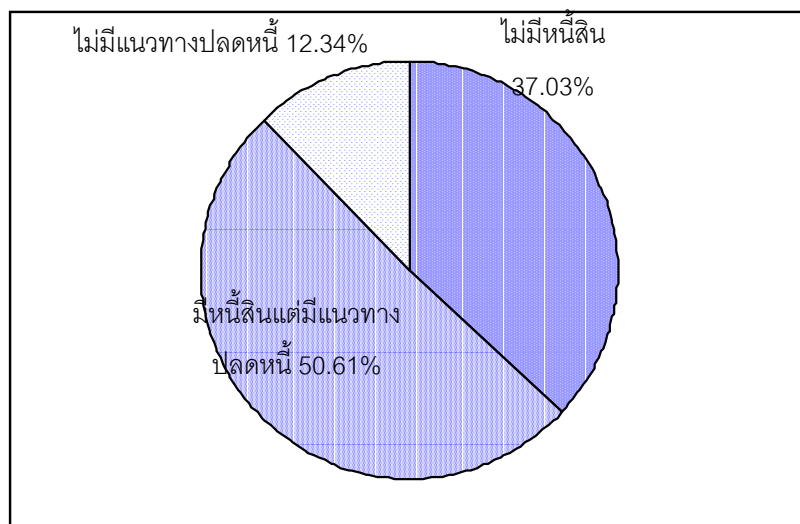
เมื่อนำข้อมูลจำนวนผู้ที่มีรายได้เพียงพอ และระดับความเดือดร้อนมาสร้างแผนภูมิ โดยตัดข้อมูลผู้ที่ไม่ตอบแบบสำรวจออกไปจำนวน 5 ครอบครัวจาก 168 ครอบครัว สามารถแสดงในแผนภาพที่ 4-2

แผนภาพที่ 4-2 แสดงบทบาททางเศรษฐกิจด้านความมีรายได้เพียงพอและระดับความเดือดร้อนของผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอ

สำหรับด้านการมีหนี้สิน และแนวทางการปลดหนี้สินนั้น เมื่อตัดผู้ที่มีแบบสำรวจออก จำนวน 7 ครอบครัว สามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ 4-3

แผนภาพที่ 4-3 แสดงบทบาททางเศรษฐกิจด้านการไม่มีหนี้สินและการมีแนวทางการปลดหนี้สินของผู้ที่มีหนี้

ในพื้นที่ศึกษา 97 ครอบครัวมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้สูงอายุ จำนวน 143 คน และพบว่า 85 ครอบครัว (ร้อยละ 87.63) ตอบว่าผู้สูงอายุเป็นภาระกับครอบครัว โดยผู้สูงอายุร้อยละ 73.19 สามารถช่วยเหลือ หรือทำกิจกรรมในครอบครัวได้ สำหรับครอบครัวที่มีผู้พิการ / เจ็บป่วยเรื้อรังมี 46 ครอบครัว ร้อยละ 41.30 ตอบว่าผู้พิการ / เจ็บป่วยเรื้อรังเป็นภาระกับครอบครัว ในครอบครัวที่มีเด็กแรกเกิด-ต่ำกว่า 3 ปี พบว่าร้อยละ 45.16 ตอบว่าเด็กเป็นภาระกับครอบครัว และร้อยละ 47.22 ตอบว่าเด็กอายุ 3-ต่ำกว่า 6 ปี เป็นภาระแก่ครอบครัว สำหรับในเด็กอายุ 6-15 ปี พบว่า ร้อยละ 92.3 หรือ 60 ครอบครัว ได้ส่งเด็กเข้าเรียนหนังสือทุกคน และเรื่องที่ครอบครัวเน้นในการอบรมสั่งสอนเด็ก คือ การเรียน เป็นคนดี และไม่ติดยาเสพติด

สัมพันธภาพในครอบครัวประมาณ ร้อยละ 80 จะได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น รับประทานอาหารร่วมกันอย่างน้อย 1 มื้อ/สัปดาห์ ร่วมกันทำงานบ้านและหรือบำรุงรักษาที่อยู่อาศัย พักผ่อนหย่อนใจในบ้าน ทำพิธีกรรมทำบุญ ร่วมเทศกาลสำคัญ ครอบครัวร้อยละ 93.45 เมื่อสมาชิกมีปัญหาได้มีการพูดคุย บอกกล่าว ปรึกษาหารือกัน ร้อยละ 79 สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ และเมื่อครอบครัวมีความขัดแย้งขึ้น ร้อยละ 55.07 จะพูดคุยด้วยเหตุผล และรองลงมาร้อยละ 47.83 จะหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า มีเพียง 14 ครอบครัว หรือร้อยละ 8.33 ที่มีการทะเลาะเบาะแว้งทำร้ายร่างกาย

การพึ่งพาตนเองของครอบครัว พบว่าครอบครัวอาศัยอยู่ที่บ้านปัจจุบันมานานเฉลี่ย 27.06 ปี (SD 19.80) ครอบครัวร้อยละ 84.2 มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และครอบครัวร้อยละ 55.35 ถูกรบกวนจากมลพิษ สมาชิกที่อายุระหว่าง 15-60 ปีเต็ม สามารถอ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ร้อยละ 86.31 มีครอบครัวร้อยละ 97.62 ได้รับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 ครั้ง และครอบครัว ร้อยละ 54.17 ได้มีการเพิ่มพูนความรู้และทักษะต่าง ๆ มีครอบครัวเพียงร้อยละ 45.24 ที่สมาชิกได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ยัง พบว่า ครอบครัวร้อยละ 36.31 มีสมาชิกในครัวเรือนที่อายุ 35 ปีขึ้นไปได้รับการตรวจสุขภาพทั่วไป ประจำปีอย่างน้อยปี 1 ครั้ง ในด้านการหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ พบว่า ครอบครัวส่วนมาก (ร้อยละ 73.81) มีการพูดคุยให้สมาชิกตระหนักถึงการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ สำหรับเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นพบว่า 79 ครอบครัว (ร้อยละ 47.02) ที่มีสมาชิกติดบุหรี่ ในจำนวนนี้มี 27 ครอบครัวที่สูบบุหรี่มากกว่า 1 ซอง และมี 5 ครอบครัวที่มีผู้ติดสารเสพติดอื่น ๆ และ 8 ครอบครัวที่มีพฤติกรรมทางเพศที่น่าเป็นห่วง ในเรื่องการใช้บริการทางสังคมครอบครัวส่วนใหญ่ได้รับการบริการทางสังคมต่าง ๆ โดยบริการที่ไม่ได้รับมากที่สุดคือ อินเทอร์เน็ต ห้องสมุดประชาชน และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

การถือกุศลสังคมอย่างมีคุณธรรม พบว่า ครอบครัวร้อยละ 61.90 มีสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยแต่ละครอบครัวเป็นสมาชิกมากกว่า 1 กลุ่ม ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มออมทรัพย์ มากที่สุด รองลงมา กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ 27.88 ร้อยละ 25.96 และ ร้อยละ 25 ตามลำดับ) สำหรับในรอบปีที่ผ่านมา ร้อยละ 79.17 ครอบครัวมีสมาชิกร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน/ชุมชนโดยการออกแรงงาน เงิน หรือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในชุมชนหรือหมู่บ้านที่ครอบครัวอาศัยอยู่ และร้อยละ 32.74 มีสมาชิกในครอบครัวร่วมทำกิจกรรมสาธารณะนอกเขตชุมชนหรือหมู่บ้านที่ครอบครัวอาศัยอยู่นั้น และในรอบปีที่ผ่านมา ร้อยละ 94.64 มีสมาชิกในครอบครัวร่วมกิจกรรม ประเพณีศิลปวัฒนธรรม และร้อยละ 87.50 ครอบครัวมีการส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน นอกจากนี้ครอบครัวเกือบทั้งหมดไม่มีสมาชิกทำผิดกฎหมาย และคำนึงถึงประเพณีปฏิบัติของชุมชนตน

4.4.2 เปรียบเทียบความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ระหว่างก่อนและหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครปฐม

เมื่อสอบถามหัวหน้าครอบครัว หรือคู่สมรส ในพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครปฐม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ประเมินค่าความรู้สึกเปรียบเทียบผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจที่มีต่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว โดยตีค่าประมาณค่าออกมาเป็นคะแนนความอยู่ดีมีสุข จากคะแนนความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเต็ม 100 คะแนน พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความอยู่ดีมีสุขในปัจจุบันเท่ากับ 83.92 SD 14.39 (Min 40 Max 100) ค่าเฉลี่ยคะแนนความอยู่ดีมีสุขเมื่อปี 2540 เท่ากับ 82.44 SD 18.01 (Min 20 Max 100)

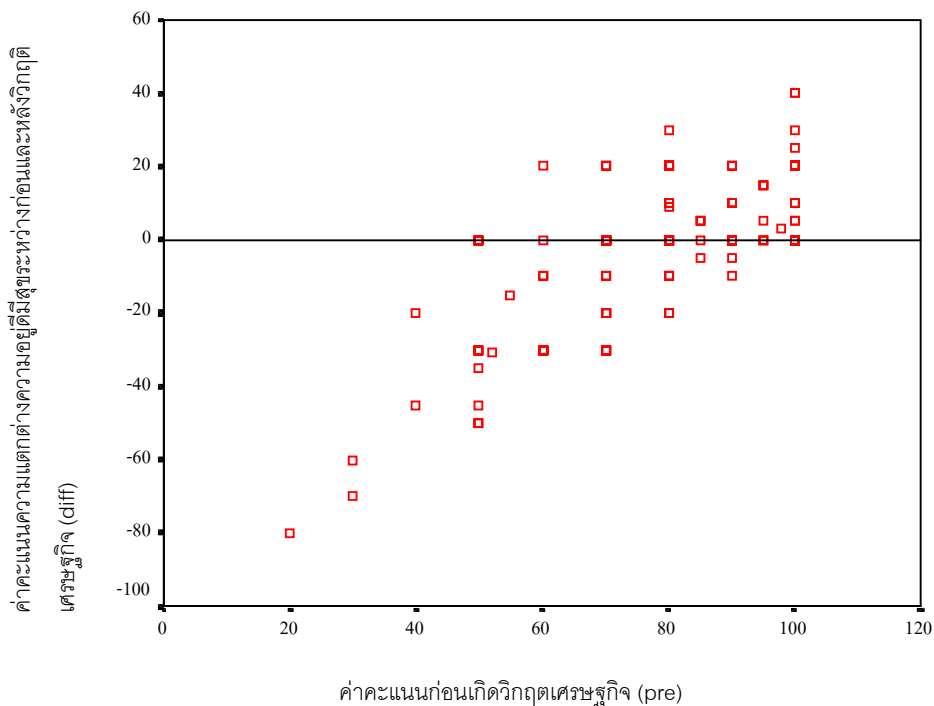
ครอบครัวที่ให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขปี 2545 ดีกว่า ปี 2540 มีจำนวน 38 ครอบครัว (ร้อยละ 23.45) โดยในกลุ่มนี้ช่วงคะแนนปี 2545 มีค่าตั้งแต่ 60 ถึง 100 ในช่วงปี 2540 มีค่าตั้งแต่ 20 ถึง 90 โดยเฉลี่ยมีค่าความแตกต่างของคะแนน 27.39 ± 17.54 โดยมีช่วงความแตกต่างของคะแนนตั้งแต่ 5 ถึง 80

ครอบครัวที่ให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขปี 2545 เท่ากับ ปี 2540 มีจำนวน 74 ครอบครัว (ร้อยละ 45.68) โดยในกลุ่มนี้ช่วงคะแนนปี 2545 และปี 2540 มีค่าตั้งแต่ 50 ถึง 100

ครอบครัวที่ให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขปี 2545 น้อยกว่า ปี 2540 มีจำนวน 50 ครอบครัว (ร้อยละ 30.86) โดยในกลุ่มนี้ช่วงคะแนนปี 2545 มีค่าตั้งแต่ 40 ถึง 95 ในช่วงปี 2540 มีค่าตั้งแต่ 60 ถึง 90 โดยเฉลี่ยมีค่าความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย 15.94 ± 8.21 โดยมีช่วงความแตกต่างของคะแนนตั้งแต่ 3 ถึง 40

ดังนั้นจากคะแนนข้างต้นจะเห็นได้ว่า ครอบครัวร้อยละ 45.68 ไม่รู้สึกถูกรบกวนจากวิกฤติเศรษฐกิจ โดยให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤต เท่ากับ หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ครอบครัวร้อยละ 30.86 รู้สึกถึงผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจที่ทำให้มีความอยู่ดีมีสุขลดน้อยลง โดยให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤต ดีกว่า หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ และครอบครัวร้อยละ 23.45 ให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤต ต่ำกว่า หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

แผนภาพที่ 4-4 เปรียบเทียบค่า correlation ระหว่างคะแนนก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 กับความแตกต่างระหว่างคะแนนความอยู่ดีมีสุขปี 2540-2545

เมื่อเปรียบเทียบค่า Correlation ระหว่างค่าคะแนนก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ (pre) กับค่าคะแนนความแตกต่างความอยู่ดีมีสุขระหว่างก่อนและหลังวิกฤติเศรษฐกิจ (diff = คะแนนปี 40 – คะแนนปี 45) เท่ากับ 0.654 (p-value = 0.000) นั่นคือ มีแนวโน้มว่าผู้ที่มีค่าคะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ต่ำ จะยังมีค่าคะแนนความแตกต่างระหว่างความอยู่ดีมีสุขปีก่อนและหลังเกิดวิกฤติ ต่ำ (มีค่า diff เป็นลบ) ซึ่งหมายถึง คะแนนความอยู่ดีมีสุขหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจดีขึ้น สำหรับครอบครัวที่มีค่าคะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจสูง จะยังมีค่าคะแนนความแตกต่างระหว่างความอยู่ดีมีสุขปีก่อนและหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ สูง (มีค่า diff เป็นบวก) ซึ่งหมายถึงคะแนนความอยู่ดีมีสุขหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจยิ่งแย่ลง

4.4.3 เปรียบเทียบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข ระหว่างก่อนและหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ระดับภาพรวมของประเทศ กับการนำร่างตัวชี้วัดไปทดลองใช้ในพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครปฐมหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

จากข้อมูลในพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครปฐม พบว่า รูปแบบของครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายมากกว่าครอบครัวเดี่ยว อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในภาพรวมครอบครัวไทยมีแนวโน้มที่จะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะ ครอบครัวที่อยู่ในเขตเมือง

สำหรับด้านบทบาทหน้าที่ของครอบครัว สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว การพึ่งพาตนเอง และการแก้ปัญหาสังคมของครอบครัว ซึ่งพิจารณาจากการที่สมาชิกในครอบครัวมีการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ความอบอุ่น การมีที่อยู่อาศัยมั่นคงถาวร ความสามารถในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนบริการทางสังคมและเศรษฐกิจนั้น พบว่า ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในพื้นที่จังหวัดนครปฐมกับข้อมูลระดับประเทศนั้น เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพอยู่ในระดับดี มีความอบอุ่น สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง หัวหน้าครอบครัว พ่อแม่ พี่น้องยังเป็นที่พึ่งได้ในยามที่มีปัญหา

อย่างไรก็ตาม ในด้านของความรับผิดชอบ หรือจุดหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน ซึ่งพิจารณาจากอัตราการจดทะเบียนสมรส และอัตราการหย่าร้าง นั้น พบว่า หญิง-ชายที่ตกลงปลงใจแต่งงานอยู่ร่วมกันนั้น มีแนวโน้มที่จะจดทะเบียนสมรสน้อยลง ในขณะที่อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 4-5 ข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ในระดับประเทศ และจังหวัดนครปฐม
ช่วงก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

รายการ	ระดับประเทศ		จังหวัดนครปฐม		แหล่งข้อมูล
	ก่อนเกิดวิกฤต	หลังเกิดวิกฤต	ก่อนเกิดวิกฤต	หลังเกิดวิกฤต	
จำนวนครัวเรือน	12,366,485 (2533)	16,706,400 (2542)	135,918 (2533)	231,200 (2541)	สำมะโนประชากรและทะเบียน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
อัตราการจดทะเบียนสมรส ครอบครัว	28.47 / 1,000 (2539)	21.47 / 1,000 (2542)			เครื่องชี้วัดทางสังคม NESDB (2538-2542)
จำนวนการจดทะเบียนสมรส*	436,831*	354,198*	4,704* (2539)	4,044* (2542)	* www.nso.go.th
อัตราการจดทะเบียนหย่า	3.70 / 1,000 (2539)	4.08 / 1,000 (2542)			เครื่องชี้วัดทางสังคม NESDB (2538-2542)
จำนวนการจดทะเบียนสมรส*	56,718*	61,377*	688* (2539)	812* (2542)	* www.nso.go.th
ร้อยละของครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และมีบ้านที่มีความทนถาวร	94.6 (2538)	97.9 (2544)	99.66 (2540)	99.66 (2544)	รายงานผลการสำรวจข้อมูล จปฐ. และผลการเทียบเกณฑ์เป้าหมาย ประจำปี 2538, 2540 และ 2544
ร้อยละของครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี	96.9 (2538)	98.7 (2544)	99.77 (2540)	99.77 (2544)	
ร้อยละของครอบครัวมีความอบอุ่น	-	96.2 (2540)	99.26 (2540)	99.26 (2544)	
ร้อยละของเด็กวัยประถมศึกษาได้เข้าเรียนภาคบังคับ	97.8 (2538)	99.4 (2544)	99.59 (2540)	99.59 (2544)	
ร้อยละของเด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อมัธยมศึกษา	80.9 (2538)	94.5 (2544)	97.02 (2540)	97.02 (2544)	
ร้อยละของคนในครัวเรือนได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 ครั้ง *	-	98.9 (2544)	99.51 (2540)	99.51 (2544)	รายงานผลการสำรวจข้อมูล จปฐ. และผลการเทียบเกณฑ์เป้าหมาย ประจำปี 2538, 2540 และ 2544
คนอายุ 6 ปีขึ้นไปทุกคนปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง*	90.8 (2538)	95.5 (2544)	98.65 (2540)	98.65 (2544)	
สมาชิกในครอบครัวไม่ติดสุรา	97.5 (2538)	98.3 (2544)	97.56 (2540)	97.56 (2544)	
สมาชิกในครอบครัวไม่ติดบุหรี่	85.3 (2538)	87.5 (2544)	95.67 (2540)	95.67 (2544)	
คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	91.8 (2538.)	97.9 (2544)	52.55 (2540)	99.6 (2544)	
คนพิการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	-				
ครัวเรือนมีคนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณของหมู่บ้าน*	-	96.0 (2544)	98.83 (2540)	98.83 (2544)	

รายการ	ระดับประเทศ		จังหวัดนครปฐม		แหล่งข้อมูล
	ก่อนเกิดวิกฤต	หลังเกิดวิกฤต	ก่อนเกิดวิกฤต	หลังเกิดวิกฤต	
รายได้ทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน (บาท)	10,779 (2539)	12,150 (2543)	14,739 (2539)		เครื่องชี้วัดภาวะเศรษฐกิจ 2544 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
อัตราร้อยละของค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน ต่อรายได้ประจำ	73.1 (2541)	71.4 (2543)			เครื่องชี้วัดภาวะเศรษฐกิจ 2544 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
จำนวนหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน		68,405 (2543)			การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2543 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
อัตราร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สิน	49.2 (2539)	49.2 (2543)			เครื่องชี้วัดภาวะเศรษฐกิจ 2544 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
อัตราส่วนการเป็นภาระ (ต่อประชากรอายุ 15-59 ปี) รวม วัยเด็ก 0-14 ปี วัยสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป	63.4 29.2 7.4 (2533)	50.5 36.3 14.2 (2543)			สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ร้อยละของครัวเรือนมีสมาชิกอย่างน้อย พ่อ แม่ ลูก ในแต่ละครอบครัวอยู่พร้อมหน้าเป็นทางการ	63.38 (2538)	-			การสำรวจข้อมูลสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือน (สศค.) ตามโครงการส่งเสริมสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือนทั่วประเทศ พ.ศ 2538
ร้อยละของครัวเรือนที่มีผู้ทำงานหาเลี้ยงครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงาน	92.06 (2538)	-			
ร้อยละของครัวเรือนไม่มีสมาชิกที่พิการทางกาย จิต สติปัญญา หรือพิการซ้ำซ้อนจนช่วยเหลือตนเองไม่ได้	94.85 (2538)	-			
ร้อยละของครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกเจ็บป่วยเรื้อรัง ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ หรือได้น้อยมาก ในการดำรงชีวิตประจำวัน	97.18 (2538)	-			
ร้อยละของครัวเรือนมีผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่	90.07 (2538)	-			
ร้อยละของครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย	98.22 (2538)	-			
ร้อยละของครัวเรือนมีผลผลิตหรือรายได้พอกินพอใช้ในครัวเรือน	95.19 (2538)	-			
สมาชิกในครัวเรือนมีการป้องกันและรักษาสุขภาพอนามัย	95.19 (2538)	-			

ตารางที่ 4-6 จำนวนกลุ่มเป้าหมายทางสังคมจากการสำรวจข้อมูลสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือน ระดับประเทศ และจังหวัดนครปฐม ปี 2538 และ 2542

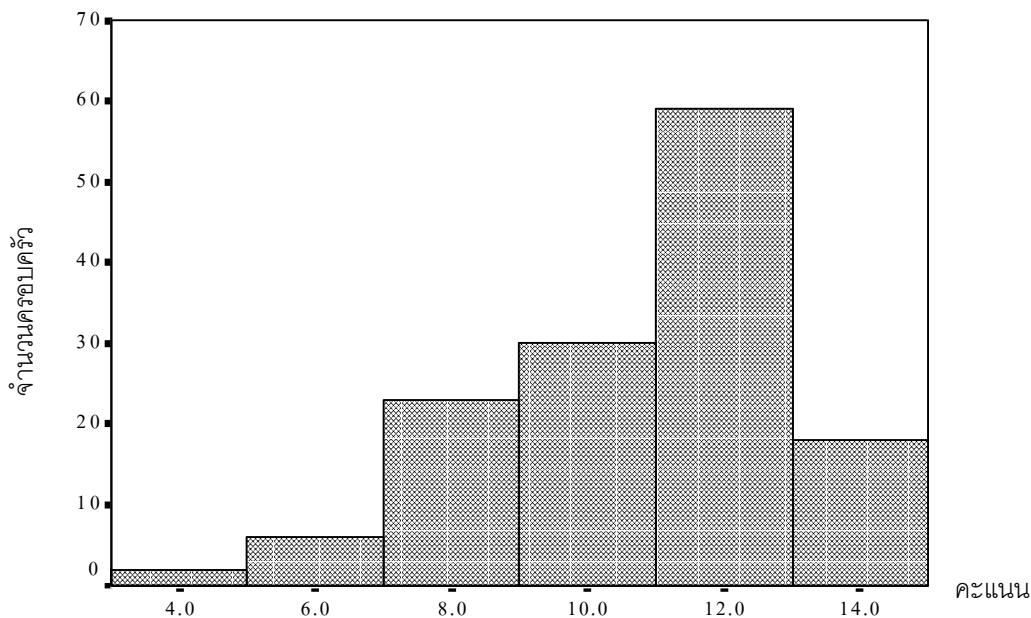
กลุ่มเป้าหมายทางสังคม	หน่วยนับ	จำนวนสำรวจระดับประเทศ		จำนวนสำรวจจังหวัดนครปฐม	
		พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2542
เด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี)	ครัวเรือน	4,162,570	4,808,765	33,935	52,766
	คน	-	8,035,453	-	93,346
- ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่	คน	307,494	1,198,190	886	15,414
- กำพร้า	คน	350,191	287,936	2,306	3,424
- ถูกทอดทิ้ง	คน	112,453	202,011	936	1,962
- เคยหนีออกจากบ้าน	คน	26,498	66,095	159	798
- ต้องช่วยทำงานหาเลี้ยงครัวเรือน	คน	663,218	287,764	2,830	970
ผู้พิการ	ครัวเรือน	413,986	388,918	1,940	3,767
	คน	292,550	392,585	1,833	4,046
- พิการอย่างเฉียว	คน	240,496	358,631	1,633	3,777
- พิการมากกว่า 1 อย่าง	คน	52,054	33,954	200	269
- ช่วยเหลือตนเองไม่ได้	คน	44,652	65,375	209	1,005
ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	ครัวเรือน	1,882,337	2,552,087	23,633	34,904
	คน	-	3,450,837	-	-
- ไม่ได้รับการดูแล	ครัวเรือน	85,435	253,360	1,035	3,017
	คน	115,508	342,543	1,414	4,121
- ต้องทำงานหาเลี้ยงครัวเรือน	คน	1,104,315	1,850,377	7,642	22,676
ผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง	ครัวเรือน	346,749	213,099	1,030	1,401
	คน	142,066	242,295	521	1,590
ครัวเรือนที่มีผลผลิตและ/หรือรายได้ไม่พอกินพอใช้	ครัวเรือน	2,598,206	2,137,099	4,232	12,380
ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์จปฐ.	ครัวเรือน	3,725,329	3,917,717	8,239	18,150

ที่มา : กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

4.5 การนำข้อมูลจากพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐมมาวิเคราะห์ด้วยดัชนีชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขที่ได้ปรับปรุงขั้นสุดท้าย

เมื่อนำดัชนีชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขที่ได้ปรับปรุงแล้วมาทดลองใช้กับข้อมูลจากการสำรวจในพื้นที่นำร่องมาวิเคราะห์ด้วยพบว่ามี 11 ตัวชี้วัดที่มีข้อความตรงกับเกณฑ์ตัวชี้วัดขั้นสุดท้าย โดยมีคะแนนเต็ม 14 คะแนน ผลการวิเคราะห์พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 10.32 (SD = 2.18) ครอบครัวที่มีคะแนนน้อยที่สุดเท่ากับ 3 คะแนน ครอบครัวที่มีคะแนนมากที่สุด 14 คะแนน ดังแผนภาพที่ 4-5

แผนภาพที่ 4-5 การกระจายของคะแนนจากการใช้ดัชนีชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขที่ได้ปรับปรุงขั้นสุดท้ายกับการสำรวจในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม

อย่างไรก็ตามถ้าสามารถเก็บข้อมูลได้ครบทั้ง 22 ตัวชี้วัด การกระจายของคะแนนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นครอบครัวประกอบกันเป็นสังคมที่มั่นคงมีสันติสุข และความเข้มแข็งเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่ในปัจจุบันการติดตามประเมินผลว่าครอบครัวในประเทศไทยอยู่ดีมีสุขเพียงใด ยังไม่มีตัวชี้วัดและการประเมินอย่างเป็นระบบ ถึงแม้ว่าจะมีข้อมูลบางอย่างจัดกระจายอยู่ในระบบการประเมินผลต่าง ๆ เช่น จปฐ. กชช 2 ค ผลการสำรวจของหน่วยงานต่าง ๆ และรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ บางเรื่อง สำนักติดตามประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงมอบหมายให้ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว จัดทำโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ตั้งแต่ กันยายน 2544 ซึ่งมี วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่ยอมรับร่วมกันและสร้างตัวชี้วัดภาวะที่เป็นจริงของครอบครัวไทย และนำตัวชี้วัดมาศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาวะความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในพื้นที่นำร่อง ตลอดจนพัฒนารูปแบบ เครื่องชี้วัดเพื่อจัดทำฐานข้อมูลตามตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” สำหรับการติดตามประเมินผล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและมาตรการ เป็นเครื่องมือในการติดตามประเมินผลความสำเร็จในการพัฒนาให้ครอบครัวอยู่ดีมีสุข ซึ่งครอบครัวอยู่ดีมีสุขนี้เป็นองค์ประกอบ 1 ใน 7 องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขของคนไทยที่สำนักติดตามและประเมินผลการพัฒนาฯ จะใช้เป็นกรอบในการติดตามประเมินผลกระทบบั้นสุดท้ายของการพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อไป

การศึกษาเริ่มจากรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น จัดทำเป็นตัวชี้วัดที่มีอยู่และมีความเป็นไปได้ แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 13-14 ธันวาคม 2544 โดยมีผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ นักปฏิบัติ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและครอบครัว จำนวน 53 คน 21 หน่วยงาน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและร่างตัวชี้วัดร่วมกัน หลังจากนั้นจึงได้นำร่างตัวชี้วัดไปทดลองใช้เก็บข้อมูลในพื้นที่นำร่องจังหวัดนครปฐม วิเคราะห์และนำผลมาสังเคราะห์ คัดสรรตัวชี้วัดและจัดทำเกณฑ์การประเมิน โดยถ่วงน้ำหนักตามความสำคัญทำเป็น “ร่างตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข” นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ บุคลากรจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนกลุ่มครอบครัว ตลอดจนสื่อมวลชน จำนวน 126 คน จาก 39 หน่วยงาน ในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 วันที่ 27 มิถุนายน 2545 ณ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นพิจารณาความเหมาะสมของตัวชี้วัด เกณฑ์การประเมิน รูปแบบระบบเครื่องชี้วัดการจัดกลุ่มฐานข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา และการใช้ตัวชี้วัดอย่างกว้างขวาง จากนั้นคณะทำงานได้นำผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการพิจารณาร่างตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ครั้งนี้ มาปรับปรุงแก้ไข กรอบความคิดและพิจารณาคัดสรรตัวชี้วัด โดยคำนึงถึงความครอบคลุม ละเว้นความซ้ำซ้อนกับกลุ่มตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคมอีก 6 กลุ่ม เรียบเรียงให้เป็นระบบ

ผลจากการศึกษานี้ในประเทศไทยได้กรอบแนวคิด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” หมายถึง สภาพครอบครัวที่พึงประสงค์อันเกิดจากการรวมตัวในรูปแบบที่หลากหลายของบุคคลที่มาดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน พึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวได้อย่างสร้างสรรค์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดกุศลสังคมอย่างมีคุณธรรม

อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากได้กำหนดกรอบแนวคิดของครอบครัวอยู่ดีมีสุขแล้ว ยังได้กำหนดแนวคิดความหมายของครอบครัวอบอุ่น เพื่อประโยชน์ในการวางแผน หรือเป้าหมายในการพัฒนาสถาบันครอบครัว “ครอบครัวอบอุ่น” หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปดำเนินชีวิตร่วมกันโดยมีความรัก ผูกพัน ปรารถนาดีต่อกัน รับผิดชอบ เอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน มีส่วนรวมทุกข์ร่วมสุข ปรึกษาหารือ และแก้ปัญหาาร่วมกันในบรรยากาศที่สงบสุข

นิยามองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบ และรายการตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” 22 ตัวชี้วัด ดังนี้

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. รูปแบบของครอบครัว นิยาม : ลักษณะโครงสร้างที่มีความหลากหลายของการรวมตัวของสมาชิกที่มีจุดหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน	1. ครอบครัวมีสมาชิกครบสมบูรณ์ตามวงจรชีวิตครอบครัว 2. ครอบครัวที่สมาชิกมีความตั้งใจ ที่จะสร้างและพัฒนาครอบครัวร่วมกัน
2. บทบาทหน้าที่ของครอบครัว นิยาม : การทำหน้าที่ของครอบครัวที่จะดูแลความต้องการ และพัฒนาคุณภาพของสมาชิกอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม	3. ครอบครัวมีจำนวนสมาชิกที่ทำหน้าที่หารายได้ / ผลผลิตมาเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับขนาดครอบครัว 4. มีผู้ทำหน้าที่เลี้ยงดูหรือเฝ้าระวังในวัยแรงงาน 5. ครอบครัวที่สมาชิกมีการเอาใจใส่ ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน 6. ครอบครัวที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี 7. ครอบครัวที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต 8. ครอบครัวที่ปลูกฝังและถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่สร้างสรรค์
3. สัมพันธภาพในครอบครัว นิยาม : การเกี่ยวข้องปฏิบัติสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มความผูกพัน เคารพรัก และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งประเมินได้จาก พฤติกรรม การสื่อความหมาย มีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ตัดสินใจและ	9. ครอบครัวที่สมาชิกมีการแสดงออกถึงความรัก เคารพนับถือซึ่งกันและกัน และเอื้ออาทรต่อกัน 10. ครอบครัวที่สมาชิกมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันเป็นประจำ 11. ครอบครัวที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือและตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ของครอบครัวร่วมกัน

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
ทำกิจกรรมในบรรยากาศที่สงบสุข	12. ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
4. การพึ่งพาตนเองของครอบครัว นิยาม : ความสามารถของครอบครัวที่จะอยู่รอด คงโครงสร้าง ทำหน้าที่ และรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดี โดยสมาชิกทั้งหญิงและชายช่วยกันปรับตัวในกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งประเมินได้จากการดูแลตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ การจัดการชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และบริการทางสังคม	13. ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ 20. ครอบครัวที่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย 21. ครอบครัวที่มีสมาชิกร่วมกันแบ่งเบาภาระการทำงานบ้าน ดูแลความเป็นอยู่ 22. สมาชิกในครอบครัวช่วยกันดูแลสุขภาพ 23. ครอบครัวที่สมาชิกรับผิดชอบป้องกันอุบัติเหตุ 24. ครอบครัวที่สมาชิกไม่ติดสุรา บุหรี่ และสารเสพติด 25. สามารถเข้าถึง รับรู้ และติดตามข้อมูลข่าวสาร 26. สมาชิกเข้าถึงบริการทางสังคม
5. การเกื้อกูลสังคมของครอบครัว นิยาม : การมีส่วนร่วมของครอบครัวในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และ/หรือช่วยเหลือสังคม โดยไม่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือสร้างปัญหาสังคม	21. ครอบครัวที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม / สาธารณประโยชน์ในรอบปีที่ผ่านมา 23. ครอบครัวที่สมาชิกไม่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม หรือทำความเดือดร้อน

สำหรับการค้นหากลุ่มเป้าหมายครอบครัวที่มีความเสี่ยง เพื่อดำเนินการป้องกันปัญหา หรือให้ความคุ้มครองทางสังคมเป็นพิเศษ สามารถทำได้โดยการสังเคราะห์จากปัจจัยเสี่ยงซึ่งแทรกอยู่ในองค์ประกอบต่างๆ (3 ตัวชี้วัด รวม -13 คะแนน) ทั้งนี้การแบ่งตัวชี้วัดตามระบบการจัดเก็บข้อมูล 3 กลุ่ม สามารถจัดแบ่งได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ตัวชี้วัดที่มีอยู่แล้วในฐานข้อมูลต่างๆ ในปัจจุบัน จำนวน 7 ตัว ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 2, 4, 12,14,16,18,19

กลุ่มที่ 2 ตัวชี้วัดที่จำเป็น และต้องจัดเก็บเพิ่มเติม จำนวน 11 ตัว ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1, 3, 5, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 20,21

กลุ่มที่ 3 ที่จำเป็นแต่ยังไม่มีโอกาสจัดเก็บ จำนวน 8 ตัว ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 2, 6, 7, 8, 9, 10, 15, 22 โดยส่วนใหญ่ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” จะอยู่ในระบบการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มที่ 2 และ 3

การจัดระดับของตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขเป็นตัวชี้วัดผลกระทบสุดท้าย และตัวชี้วัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้น ตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้าย มีจำนวน 3 ตัวชี้วัด ซึ่งเรียงลำดับความสำคัญของตัวชี้วัดผลกระทบขั้นสุดท้ายจากความสำคัญมากไปหาน้อยที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว 3 ลำดับ คือ ตัวชี้วัดที่

13 ครอบครัวพึ่งพาตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดที่ 12 ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ ตัวชี้วัดที่ 21 ครอบครัวที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม / สาธารณประโยชน์ในรอบปีที่ผ่านมา และตัวชี้วัดกระบวนการเปลี่ยนแปลง มีจำนวน 19 ตัวชี้วัดที่เหลือทั้งหมด

การเปรียบเทียบผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว พบว่าครอบครัวร้อยละ 45.68 ไม่รู้สึกถูกกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ โดยให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤต เท่ากับ หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ครอบครัวร้อยละ 30.86 รู้สึกถึงผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจที่ทำให้มีความอยู่ดีมีสุขลดน้อยลง โดยให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤต ดีกว่า หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ และครอบครัวร้อยละ 23.45 ให้คะแนนความอยู่ดีมีสุขก่อนเกิดวิกฤต ต่ำกว่า หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

5.2 อภิปรายผล

การประเมินความอยู่ดีมีสุขของคนไทยแบบองค์รวมตามปรัชญาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 9 ที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนานั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ความรู้ ชีวิตการทำงาน รายได้และการกระจายรายได้ ชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อม และการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ ทั้งนี้จากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาได้มีการศึกษาทั้ง 5 องค์ประกอบ และยังมีเหลืออีก 2 องค์ประกอบที่อยู่ในระหว่างการศึกษาและพัฒนาเพื่อใช้ในการติดตามประเมินผล คือ ชีวิตครอบครัว และการบริหารจัดการที่ดีของรัฐ

สำหรับในด้านชีวิตครอบครัวอยู่ดีมีสุข ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาทั้งในเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ จากความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของสมาชิกครอบครัว นอกเหนือไปจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันของสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งในกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” จำเป็นต้องมีการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้เข้าร่วมประชุมด้านการพัฒนาเด็กและครอบครัวของไทย ร่วมกันพิจารณาสร้างตัวชี้วัดขึ้นมาจากทฤษฎีแนวคิดต่างๆ จากผลการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ แล้วจึงให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและครอบครัวร่วมพิจารณา

โดยพบว่าจากข้อมูลผลการสำรวจการใช้ร่างตัวชี้วัด 168 ครอบครัว ในพื้นที่ศึกษาจังหวัดนครปฐมโดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาจากร่างตัวชี้วัดที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการพิจารณาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ครั้งที่ 1 วันที่ 13-14 ธันวาคม 2544 พบว่า กลุ่มครอบครัวดังกล่าวซึ่งสุ่มจากพื้นที่หลากหลายตั้งแต่ระดับนคร ถึงนอกเขตเทศบาล / สุขาภิบาล ผู้ตอบเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือคู่สมรส รวมร้อยละ 82.15 โดยลักษณะรูปแบบเป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 40.88 ครอบครัวขยายร้อยละ 46.43 อื่น ๆ ร้อยละ 13.10 โดยมีแม่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงลำพังร้อยละ 2.38 โดยมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 6.30 ± 3.94 และอยู่ร่วมกันจริงไม่ต่ำกว่า 6 เดือน/ปี ร้อยละ 5.46 คน ± 2.72 ซึ่งแสดงว่าสมาชิกครอบครัวอยู่ร่วมกันค่อนข้างพร้อมหน้า รายได้เฉลี่ยต่อคน 3,267 บาท/เดือน ระดับเส้นความยากจน คือ 916 บาท/คน/เดือนในปี 2544 หรือ 39,204 บาทต่อปี ซึ่งอยู่ใกล้เกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ (48,430 บาท/ปี/คน ในปี 2544) แต่ครอบครัวถึงร้อยละ 61.31 แจ้งว่ามีรายได้พอเพียง มีเงินออมอยู่ร้อยละ 44.05

แต่ก็มีหนึ่งถึงร้อยละ 60.71 มีร้อยละ 10.4 , 17.1 และ 9.2 ที่ครอบครัวประสบความเดือดร้อนในการดำรงชีวิต ตั้งแต่บ่อย ปานกลาง และมาก ทั้งนี้มีครอบครัวร้อยละ 39.88 ที่มีเด็กปฐมวัยอายุ 0-6 ปี ร้อยละ 38.9 ที่มีเด็กวัย การศึกษา (6-15 ปี) ร้อยละ 57.73 มีผู้สูงอายุ ร้อยละ 27.38 มีผู้พิการหรือป่วยเรื้อรัง รวมมีครอบครัวร้อยละ 27.38 ที่มีทั้งเด็กอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 15 ปี และผู้สูงอายุ ซึ่งเกือบทั้งหมดได้รับการดูแล แต่อย่างไรก็ตามทาง ครอบครัว ร้อยละ 87.62 รู้สึกเป็นภาระ ในขณะที่เพียงร้อยละ 45.16 ที่รู้สึกว่าเด็กปฐมวัยเป็นภาระ สำหรับด้าน ความสัมพันธ์ภาพไม่ต่ำกว่าร้อยละ 79 สมาชิกมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน โดยร้อยละ 70.8 ร่วมกันทำบุญ การมี ส่วนร่วมในครอบครัวและปรึกษาหารือ พบมากถึงร้อยละ 79.16 และ 93.45 ตามลำดับ เมื่อมีปัญหาขัดแย้งกันครั้ง ร้อยละ 55.07 จะแก้ไขด้วยเหตุผล ร้อยละ 47.83 หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า นิ่งเงียบ แม้ว่าร้อยละ 8.33 มีประวัติ ทำร้ายกัน แต่เกือบทั้งหมดทุกครอบครัวมีความเอื้ออาทรต่อกัน ทางด้านการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ พบว่ามีที่อยู่มั่นคง ร้อยละ 84 อ่านออกเขียนได้ทุกคน (อายุ 15-60 ปี) ถึงร้อยละ 86.31 ได้รับข่าวสารจากสื่อเกือบทั้งหมด และส่วน ใหญ่ชอบรมสั่งสอนและ ส่งเสริมการทำความคิด การพึ่งตนเองทางสุขภาพยังไม่ทั่วถึงในด้านการตรวจสุขภาพโดย เฉพาะก่อน แต่งงาน ปัจจัยเสี่ยงพบมีผู้ติดบุหรี่หรืออยู่ถึงร้อยละ 47.02 ดิสุราร้อยละ 15.47 สิ่งเสพติด 5 ครอบครัว (ยาบ้า 3 ไม่ระบุ 2) พฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสม 8 ครอบครัว ผิดทางกฎหมาย 5 ครอบครัว พ่อแม่อายุน้อยกว่า หรือเท่ากับ 19 ปี 6 ครอบครัว รวมมีจำนวน ใน 168 ครอบครัว ร้อยละ 47.02 ที่มีปัจจัยเสี่ยงอย่างน้อย 1 อย่าง

ในโครงการนอกจากการสัมภาษณ์ครอบครัวแล้ว ได้มีความพยายามสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน โดยคาดหมายว่าจะได้ข้อมูลชุมชนอย่างเป็นภาพรวม แต่ผลที่เกิดขึ้นที่คาดว่าจะได้รับใน 8 พื้นที่ ข้อมูลจากผู้นำชุมชนไม่สามารถสะท้อนความอยู่ดีมีสุขได้ ยกเว้นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวที่ประสบปัญหารุนแรงเท่านั้น ดังนั้น สำหรับการนำตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ไปใช้ จึงควรจะได้ข้อมูลจากครอบครัวโดยตรง จะได้ผลที่เชื่อถือ ได้มากกว่า ส่วนผู้นำชุมชนอาจให้ข้อมูลเฉพาะปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้ครอบครัวไม่อยู่ดีมีสุข

สำหรับความคิดเห็นต่อความอยู่ดีมีสุขเปรียบเทียบ 2540 และ 2545 พบว่า ได้ค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 82.44 และ 83.92 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่า ในประชากรกลุ่มนี้ ไม่รู้สึกว่ามีความแตกต่างก่อนและหลังเกิด วิกฤติเศรษฐกิจ วิถีชีวิตโดยทั่วไปอยู่ในลักษณะที่ครอบครัวอยู่ดีมีสุข เมื่อเปรียบเทียบประชากรของประเทศไทย กลุ่มนี้มีลักษณะทางประชากรทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการนำร่างตัวชี้วัดมาทดลองใช้ใน กลุ่มนี้จึงน่าจะสะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์เพื่อขยายผลต่อไป

เหตุที่ต้องพัฒนา และจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่เหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพจากการใช้ ข้อมูลเดิม เช่น อัตราการจดทะเบียนการหย่า อัตราความรุนแรงในครอบครัว การครอบครองบ้าน และรายได้ต่อปี ต่อคน เพราะข้อมูลเหล่านี้มีข้อจำกัด คือ แม้จะนำมาเปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤติเศรษฐกิจได้ทันที

1. ไม่ครอบคลุมประชากรครัวเรือน เช่น อัตราจดทะเบียนสมรส 21.47 / พันครอบครัว ในปี 2542
2. ความอยู่ดีมีสุขมีมิติของความรู้สึก และข้อมูลเชิงคุณภาพ หรืออัตนัย หรือ ร่ำรวยได้ แต่ก็ไม่สามารถบอกภาวะความเพียงพอ ความพอใจ และความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวได้
3. ในการสังเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลต่าง ๆ มีปัญหาเกี่ยวกับนิยาม เกณฑ์การเลือก และแบ่งกลุ่มตัว อย่าง หน่วยงาน และคุณภาพของข้อมูล ซึ่งมีความหลากหลาย บ้างก็สอดคล้องกัน บ้างก็แตกต่าง

และบางแหล่งไม่มีรายละเอียด ทำให้ไม่สามารถรวมกันได้อย่างมีความหมาย ต้องมีการคัดสรรกลั่นกรองปรับ และเพิ่มเติมข้อมูลให้เหมาะสมเพียงพอ จึงจะได้ตัวชี้วัดที่สะท้อนสภาพครอบครัวอยู่ดีมีสุขได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 การพัฒนาระบบข้อมูลตัวชี้วัด

- (5) พัฒนาการกระบวนการจัดเก็บและใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น โดยในการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” สามารถจัดระบบข้อมูลตัวชี้วัดได้ออกเป็น 3 กลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่มีอยู่แล้วในฐานข้อมูลต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ได้ทันที อาทิเช่น จากสำนักทะเบียนราษฎร กรมพัฒนาชุมชน กรมประชาสงเคราะห์ ที่มีการจัดทำฐานข้อมูล จปฐ. กชช 2 ค. ครอบครัวผาสุก เป็นต้น สำหรับในระบบการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดกลุ่มที่ 2 เป็นตัวชี้วัดที่ให้ข้อมูลที่จำเป็น และสามารถจัดเก็บเพิ่มเติมได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งจะต้องประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรึกษาหารือร่วมกันปรับข้อคำถามเพิ่มเติม หรือแก้ไขให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและเกณฑ์ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” เพื่อจะได้ชี้วัดหาความอยู่ดีมีสุขได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แล้วนำไปฝากเก็บข้อมูลไว้กับหน่วยงานต่าง ๆ สำหรับระบบการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มที่ 3 ตัวชี้วัดที่จำเป็น แต่ยังไม่มีโอกาสจัดเก็บได้ในกระบวนการจัดทำฐานข้อมูลปัจจุบัน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดใหม่ที่ไม่พบในฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” จะต้องมีการวางแผนศึกษาวิจัยต่อไป หรืออาจจะมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มนี้ โดยเฉพาะแบบเจาะลึกในกลุ่มตัวอย่าง
- (6) ควรให้หน่วยงานวิชาการดำเนินการร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นำตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ไปใช้ให้เห็นภาพรวมของประเทศ เมื่อเห็นขอบในตัวชี้วัดในภาพรวมระดับประเทศทั้งหมดแล้ว อาจให้สำนักงานสถิติแห่งชาติดำเนินการทำฐานข้อมูลนี้อย่างต่อเนื่อง และเนื่องจากความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย มีความเป็นพลวัตตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และวงจรชีวิตครอบครัว ดังนั้นระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูลควรจัดเก็บอย่างสม่ำเสมอทุก 5 ปี หรือ 10 ปี
- (7) จัดการระดมสมองและพัฒนาฐานข้อมูลที่มีระบบจัดเก็บอยู่ในปัจจุบันให้ครอบคลุมตัวชี้วัดกลุ่มที่ 2 และ 3 เพิ่มขึ้น เพื่อในการประเมินภาวะครอบครัวอยู่ดีมีสุขได้อย่างครบถ้วนยิ่งขึ้น
- (8) การเก็บข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ควรจะได้ข้อมูลจากครอบครัวโดยตรง จะได้ผลที่เชื่อถือได้มากกว่า ส่วนผู้นำชุมชนอาจให้ข้อมูลเฉพาะปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้ครอบครัวไม่อยู่ดีมีสุข และผู้ชุมชนที่สอบถามควรเป็นผู้นำชุมชนแบบธรรมชาติ เช่น พระสงฆ์ ครู ฯลฯ จะให้ข้อมูลที่ชัดเจนกว่าผู้นำชุมชนแบบจัดตั้ง

5.3.2 การนำตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขไปใช้ในการพัฒนาครอบครัว

- (6) จากการปฏิรูปราชการ จะมีการจัดตั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อความเป็นเอกภาพและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยจะมีการปรับเปลี่ยนพัฒนา กลไกต่าง ๆ ในโอกาสนี้เองการนำตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข ไปเป็นปัจจัยนำเข้าพิจารณา ในการพัฒนากลไกในการจัดเก็บข้อมูล และเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินสถานการณ์ และ ผลกระทบทั้งกระบวนการ ผลกระทบขั้นสุดท้ายของการพัฒนาสังคม เพื่อวางแผนปฏิบัติการ และดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป
- (7) ในช่วงที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ยังอยู่ในระหว่างการจัดตั้ง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สามารถนำตัวชี้วัดที่มีอยู่ แล้ว ในระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ 1 รวบรวมข้อมูลที่มีอยู่ในฐานข้อมูลปัจจุบัน ในระดับ จังหวัด / ภาค / ประเทศ เพื่อศึกษาแนวโน้ม และเปรียบเทียบเป็นข้อมูลเบื้องต้น มาเรียบ เรียงและถ่วงน้ำหนักตามที่ได้อนุญาตไว้ ซึ่งจะเป็ข้อมูลส่วนหนึ่งที่สะท้อนความอยู่ดีมีสุข
- (8) สามารถนำตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขเหล่านี้ไปใช้ หรือปรับใช้ในการประเมินผลความอยู่ดีมี สุขของครอบครัวไทยได้ โดยสามารถประสานความร่วมมือ การทดสอบความแม่นยำ โดยการนำร่องในทุกภาค จากนั้นจึงจะนำตัวชี้วัดเหล่านี้ไปประเมินผลการพัฒนาประเทศใน ขั้นต่อไป
- (9) ประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ นอกเหนือจากจะได้อกรอบแนวคิดนิยาม ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ ดีมีสุข” และระบบการจัดเก็บข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม แล้ว ยังได้สิ่งๆ ที่เพิ่มเติมขึ้นมาที่สำคัญยิ่งประการ หนึ่ง คือ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปพัฒนาสถาบันครอบครัวที่พึงปรารถนาได้ โดยสำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) และสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว นำผลการศึกษาไปเสนอต่อคณะกรรมการอำนวยการแห่งชาติเพื่อ การพัฒนาสถาบันครอบครัว เพื่อกำหนดแนวทางการศึกษา วางแผนงานที่ชัดเจน ในการนำ ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ไปใช้ โดยกำหนดเป็นวาระแห่งชาติในการพัฒนาสถาบัน ครอบครัวยต่อไป
- (10) ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” เบื้องต้นที่ได้มาในครั้งนี้มาจากการพิจารณาและคัดสรรร่วมกัน ของกลุ่มคณะทำงาน กับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจนได้ตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดี มีสุข” ที่ยอมรับร่วมกัน เมื่อนำไปใช้วัดความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ควรต้องสร้าง โอกาสการยอมรับจากประชาชนให้มากขึ้น โดยการทำให้ประชาชนพิจารณาผ่านสื่อมวลชน ให้ ครอบครัวยทำแบบประเมินตนเองตามตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข นี้ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธ ศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป้าหมายที่ 2.2 การสร้างความมั่นคงทางสังคมและ ความเข้มแข็งในครอบครัว ข้อ (3) เพิ่มแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ดูแลโดยชุมชนให้ทั่วถึง

5.3.3 การศึกษาวิจัยในอนาคต

- (3) ดำเนินการศึกษาวิจัยสำรวจเชิงคุณภาพ ควบคู่ไปกับการจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดในพื้นที่ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประเทศไทยได้ เพื่ออธิบายปัจจัยที่เป็นสาเหตุ และมีผลกระทบกับภาวะครอบครัวผู้ดีมีสุขทั้งในทางบวกและทางลบ เพื่อประกอบการประเมินเชิงกว้างในระดับประเทศ เพื่อใช้ในการพัฒนาโครงการและกำหนด มาตรการต่อไป
- (4) การศึกษาวิจัยสหวิทยาการเพื่อทราบถึงปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวผู้ดีมีสุขในภาค ต่าง ๆ และปัจจัยเสี่ยงที่แตกต่างกัน เพื่อการติดตามตรวจสอบว่าตัวชี้วัดเหล่านี้ สามารถสะท้อนภาวะที่เป็นจริงเพียงใด โดยการติดตามอย่างต่อเนื่องในกลุ่มประชากรเป็นระยะ

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”
ระดับครอบครัว
ปี พ.ศ. 2545

แบบสอบถามข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

ปี พ.ศ. 2545

เลขรหัสประจำบ้าน

ชื่อหัวหน้าครอบครัว .....นามสกุล

.....

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่..... ถนน .....

ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด นครปฐม

ชื่อผู้ให้ข้อมูล .....นามสกุล ..... ( ) หญิง ( ) ชาย

ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว..... อายุ ..... ปี อาชีพ.....

สำรวจวันที่..... เดือน ..... พ.ศ. 2545 ตรวจสอบข้อมูลแล้ว

ชื่อผู้สัมภาษณ์ ..... ชื่อผู้ตรวจสอบ.....

(.....) วันที่..... เดือน.....พ.ศ. 2545

4. ภูมิลำเนาเดิมของหัวหน้าครอบครัว.....

I4

5. ในครอบครัวมีพ่อ/แม่ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี หรือไม่ ( ) มี ระบุ..... ( ) ไม่มี

I5 I6

สรุปรูปแบบครอบครัว

I7

( ) 1. ครอบครัวเดี่ยว ( ) 2. ครอบครัวขยาย

( ) 3. ครอบครัวอื่นๆ ( ) 3.1. ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว ( ) 3.2. ครอบครัวทดแทนชั่วคราว

( ) 3.3. ครอบครัวทดแทนถาวร (บุญธรรม) ( ) 3.4. ครอบครัวทดแทนถาวร (ญาติ)

( ) 3.5. ครอบครัวที่เป็นญาติ/ พี่น้องกัน ( ) 3.6. ครอบครัวที่เป็นเพื่อนกัน

( ) 3.7. คู่ครองเป็นเพศเดียวกัน ( ) 3.8. อยู่ด้วยกันโดยไม่มีพิธีสมรส

( ) 3.9. มีสามีหรือภรรยามากกว่า 1 คนในบ้าน

( ) 3.10. มีลูกติดจากการสมรส ( ) 3.11. อื่นๆ (ระบุ) .....

I8

ตอนที่ 2 ครอบครัวทำหน้าที่ตามบทบาทเหมาะสม

บทบาททางเศรษฐกิจ

ใครเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจด้านการเงินในครอบครัวของท่านมากที่สุด .....

Eco 1

ในครอบครัวมีการจัดการการเงินอย่างไร .....

Eco 2

ครอบครัวมีรายได้ที่เพียงพอหรือไม่ ( ) เพียงพอ (ข้ามไปข้อ 4.) ( ) ไม่เพียงพอ

Eco 3

หากไม่เพียงพอ มีความเดือดร้อนมากน้อยเพียงใด ( ) น้อย ( ) ปานกลาง ( ) มาก

Eco 4

เพราะ.....

ในรอบปีที่ผ่านมา ครอบครัวมีการเก็บออมเงินหรือไม่ (จป.ฐ. ข้อ 28) ( ) มี ( ) ไม่มี

Eco 5

ครอบครัวมีหนี้สินหรือไม่ ( ) มี ( ) ไม่มี (ข้ามไปข้อ 6)

Eco 6

5.1 สาเหตุของการเกิดหนี้สิน (เช่น เพื่อการศึกษาบุตร เพื่อรักษาความเจ็บป่วย เพื่อลงทุน ที่อยู่อาศัย ฯลฯ).....

Eco 7

5.2 มีการวางแผนหรือแนวทางในการปลดภาระหนี้สินหรือไม่ ( ) มี ( ) ไม่มี

Eco 8

อย่างไร.....

Eco 9

บทบาทการดูแลสมาชิก

กรณีที่ไม่มีผู้สูงอายุเกินกว่า 60 ปี อยู่ในครอบครัว ไม่ต้องถามข้อ
กรณีที่ไม่มีผู้พิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรังอยู่ในครอบครัว ไม่ต้องถามข้อ
กรณีที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี อยู่ในครอบครัว ไม่ต้องถามข้อ 6.3 - 6.6

6. ครอบครัวมีการดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิก

6.1 ในกรณีที่ในครอบครัวมีผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)

- ก) ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือไม่ ( ) ได้ ( ) ไม่ได้ Old 1
 ในด้าน (ระบุ)..... Old 2
- ข) ผู้สูงอายุช่วยเหลือ/ ทำกิจกรรมในครอบครัวบ้างหรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Old 3
- ค) ผู้สูงอายุเป็นภาระกับครอบครัวหรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Old 4
- ง) ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว (จป/ฐ. ข้อ 32)
- 1) การเงินในการใช้จ่ายประจำวัน ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Old 5
- 2) ค่ารักษาพยาบาล (จาก.....) ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Old 6
- 3) ดูแลและพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Old 7
- 4) ดูแลทั่วไปในการดำเนินชีวิตประจำวัน (อาหาร/เสื้อผ้า) ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Old 8
- 5) การเอาใจใส่ด้านสภาพจิตใจ ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Old 9

6.2 ในกรณีที่มีผู้พิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรังในครอบครัว

- ก) ผู้พิการ/ เจ็บป่วยเรื้อรังได้รับบริการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพหรือไม่ ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Dis1
- ข) ผู้พิการ/ เจ็บป่วยเรื้อรังสามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือไม่ ( ) ได้ ( ) ไม่ได้ Dis2
- ค) ผู้พิการ/ เจ็บป่วยเรื้อรังช่วยเหลือ/ ทำกิจกรรมในครอบครัวได้ ( ) ได้ ( ) ไม่ได้ Dis3
- ง) ผู้พิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรังเป็นภาระกับครอบครัวหรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Dis4
- จ) ผู้พิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรังได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว (จป/ฐ. ข้อ 33)
- 1) การเงินในการใช้จ่ายประจำวัน ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Dis5
- 2) ค่ารักษาพยาบาล (จาก.....) ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Dis6
- 3) ดูแลและพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Dis7
- 4) ดูแลทั่วไปในการดำเนินชีวิตประจำวัน ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Dis8
- 5) การเอาใจใส่ด้านสภาพจิตใจ ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Dis9
- ฉ) ผู้พิการได้รับการสงเคราะห์/ สิทธิในการรักษาจากกรมประชาสงเคราะห์หรือไม่ ( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้ Dis10

6.3 ในกรณีที่ครอบครัวมีเด็กอายุแรกเกิด - ต่ำกว่า 3 ปี

ก) เด็กเป็นภาระกับครอบครัวท่านหรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ (ข้ามไปข้อ ค.)

ข) เป็นภาระในด้านใด (ระบุ) .....

ค) ผู้เลี้ยงดูหลักคือใคร .....

ง) สถานที่เลี้ยงดูเด็ก

( ) 1. เลี้ยงในบ้าน ( ) 2. ช่วยกันเลี้ยงในละแวกบ้าน (ไม่ต่ำกว่า 3 ชม./วัน)

( ) 3. จ้างเลี้ยงนอกร้าน เฉพาะ กลางวัน ( ) 4. จ้างเลี้ยงนอกร้าน ทั้งกลางวัน-กลางคืน (5 วัน/สัปดาห์)

( ) 5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ( ) 6. รร.อนุบาล ( ) อื่นๆ.....

จ) เด็กได้รับวัคซีนครบตามวัยหรือไม่ (ดูสมุดสุขภาพ/ถามจากผู้ปกครอง) (จปฐ.ข้อ 4)

( ) ได้รับครบทุกคน ( ) ได้รับไม่ครบ.....คน

6.4 ในกรณีที่ครอบครัวมีเด็กอายุตั้งแต่ 3 ปี - ต่ำกว่า 6 ปี

ก) ผู้เลี้ยงดูหลักคือใคร .....

ข) สถานที่เลี้ยงดูเด็ก และเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียน (จปฐ.ข้อ 20)

( ) 1. เลี้ยงในบ้าน ( ) 2. ช่วยกันเลี้ยงในละแวกบ้าน (ไม่ต่ำกว่า 3 ชม./วัน)

( ) 3. จ้างเลี้ยงนอกร้าน เฉพาะ กลางวัน ( ) 4. จ้างเลี้ยงนอกร้าน ทั้งกลางวัน-กลางคืน (5 วัน/สัปดาห์)

( ) 5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเด็กเล็ก ( ) 6. รร.อนุบาล ( ) อื่นๆ.....

ค) เด็กพูดได้ตอบได้เข้าใจเพียงใด ( ) น้อย ( ) ปานกลาง ( ) มาก

ง) มีสมาชิกในครอบครัวทำกิจกรรมเตรียมความพร้อมให้เด็กช่วยตัวเอง พูดคุย เล่นกับเด็ก

หรือไม่ ( ) มี ระบุ..... ( ) ไม่มี

จ) ในบ้านมีหนังสือและของเล่นสำหรับเด็กหรือไม่ ( ) มี ( ) ไม่มี

ช) ในครอบครัวมีผู้อ่าน/ เล่านิทานให้เด็กฟังอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ( ) มี ( ) ไม่มี

ฉ) เด็กเป็นภาระกับครอบครัวท่านเพียง ( ) เป็น ( ) ไม่เป็น (ข้ามไปข้อ 6.5)

เป็นภาระในด้านใด (ระบุ) .....

6.5 ในกรณีที่ครอบครัวมีเด็กอายุ 6-15 ปี (จปฐ.ข้อ 21)

ก) เด็กอายุ 6-15 ปีทุกคนได้เข้าเรียนหรือไม่ ( ) ได้ทุกคน ( ) ไม่ได้ ..... คน

baby1

baby2

baby3

baby4

baby5

baby6

child1

child2

child 3

child 4

child5 child6

child7

child8

child9

child10

Learn1

6.6 ในกรณีที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี

ก) ในการอบรมสั่งสอนเด็ก ครอบครัวของท่านเน้นเรื่องใดเป็นสำคัญ (กรุณาเรียงตามลำดับ)

- 1.....
2.....
3.....

ข) มีการปฏิบัติอย่างไรเมื่อทำความดี.....

ค) มีการปฏิบัติอย่างไรทำความผิด.....

ง) ครอบครัวเน้นการพัฒนาในด้านใดมากที่สุด.....
โดยมีวิธีการ.....

Teach1

Teach2

Teach3

Teach4

Teach5

7. สมาชิกในครอบครัวมีการแบ่งภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่ชัดเจนหรือไม่ ( ) มี ( ) ไม่มี

duty1

ถ้ามี ในด้าน ( ) ทหารายได้ ( ) ทำงานบ้าน ( ) เลี้ยงดูเด็ก ( ) อื่นๆ .....

duty2 duty3

8. การวางแผนชีวิตของครอบครัว

ก) จำนวนและระยะห่างของการมีบุตร (เฉพาะครอบครัวที่มีคู่สมรส) ( ) มี ( ) ไม่มี

ข) การทำมาหากิน / การลงทุน ( ) มี ( ) ไม่มี

ค) จัดการการเงิน/ การออม/ ทรัพย์สิน และที่อยู่อาศัย ( ) มี ( ) ไม่มี

ง) การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ( ) มี ( ) ไม่มี

จ) อื่นๆ ระบุ..... ( ) มี ( ) ไม่มี

plan1

plan2

plan3

plan4

plan5

ตอนที่ 3 สัมพันธภาพในครอบครัว

(จปฐ.ข้อ 19 ครอบครัวมีความอบอุ่น ประกอบด้วย ข้อ 1.1, 1.2, 3 และ 6)

1. สมาชิกในครอบครัวมีการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และใช้เวลาอย่างมีคุณภาพ

1.1 ในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมาสมาชิกในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

ก) รับประทานอาหารร่วมกันอย่างน้อย 1 มื้อ/สัปดาห์ ( ) มี ( ) ไม่มี

ข) ร่วมกันทำงานบ้านและ/หรือบำรุงรักษาที่อยู่อาศัย ( ) มี ( ) ไม่มี

ค) พักผ่อนหย่อนใจภายในบ้าน เช่น ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง เล่นดนตรี ( ) มี ( ) ไม่มี

ง) เล่นกีฬาด้วยกัน ( ) มี ( ) ไม่มี

จ) กิจกรรมอื่น ๆ (ระบุ)..... ( ) มี ( ) ไม่มี

Rela1

Rela2

Rela3

Rela4

Rela5

1.2 ในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมาสมาชิกในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

ก) พักผ่อนหย่อนใจนอกบ้าน (เช่น เที่ยว/ ฟังเพลง/ คอนเสิร์ต, ดูหนัง, ฟิฟิทัศน์) ( ) มี ( ) ไม่มี

ข) เยี่ยมเยียนญาติมิตร ( ) มี ( ) ไม่มี

Rela5

Rela6

- ค) ทำพิธีกรรม/ ทำบุญ/ ร่วมเทศกาลสำคัญ ( ) มี ( ) ไม่มี Rela7
- ง) อื่นๆ (ระบุ) Rela8
2. สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับประเด็นสำคัญ (เช่น การลงทุน, การกู้ยืม, อาชีพ, การศึกษา, การดูแลสุขภาพ เป็นต้น) ( ) มี ( ) ไม่มี Rela9
3. ส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวพูดคุย บอกกล่าวปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆ ได้
- 3.4 ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Rela10
4. เมื่อมีความคิดเห็นขัดแย้งในครอบครัว ส่วนใหญ่ปฏิบัติอย่างไร Rela11
- ( ) 1. ให้อาจารย์ได้เพียงกันอย่างรุนแรง ( ) 2. ใช้กำลังทำร้ายร่างกาย ทำลายข้าวของ
- ( ) 3. พูดคุยด้วยเหตุผล ( ) 4. หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า นิ่งเงียบหรือหลบหน้า
- ( ) 5. อื่นๆ (ระบุ) Rela12
5. ในปีที่ผ่านมา สมาชิกในครอบครัวมีความแตกแยก ทะเลาะตบตี ทำร้ายร่างกาย วาจาและความรู้สึกทางด้านจิตใจ หรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Rela13
6. ความเอื้ออาทร รักใคร่กลมเกลียวในครอบครัว
- ก) สมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Rela14
- ข) มีการแสดงออกถึงความรักและเอื้ออาทรด้วยคำพูดหรือท่าทาง ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Rela15
- ค) **สมาชิกในครอบครัวมีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน** ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Rela16
- ง) สมาชิกมีการดูแลเอาใจใส่ต่อกันทั้งในยามปกติ ยามเจ็บป่วย และเมื่อมีปัญหา ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Rela17
7. ในครอบครัวของท่าน เมื่อมีข้อคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในการกระทำสิ่งใด ตกลงกันง่ายหรือยาก ( ) ง่าย ( ) ยาก Rela18
- ใครคือผู้ที่ชนะเสมอ Rela19
8. โปรดให้คะแนนความสัมพันธ์ในครอบครัวของท่านในปัจจุบัน (100 คะแนน) Rela20
- เพราะ.....
- เปรียบเทียบกับก่อนช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 (100 คะแนน).....   Rela21
- ตอนที่ 4 การพึ่งพาตนเอง
- ด้านที่อยู่อาศัย
1. ครอบครัวอาศัยอยู่ที่บ้านปัจจุบันนี้มานานเท่าใด.....ปี (ถ้ามากกว่า 5 ปี ให้ข้ามไปข้อ 1.2)   Home1
- 1.1 ถ้าย้ายมาภายใน 5 ปี (ระบุสาเหตุ) Home2
- 1.2 เมื่อย้ายบ้านท่านมีความพอใจ สุขสบายขึ้นหรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Home3

2. ครอบครัวมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยหรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Home4
(มีความมั่นคง หมายถึง สามารถอยู่ได้โดยมีความสุขสบาย ไม่ต้องกังวลว่าจะมีปัญหาเรื่องที่พักอาศัย)

3. สภาพบ้านที่อยู่ ในปัจจุบันมีความคงทนถาวรหรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Home5
(สภาพคงทนถาวร หมายถึง บ้านมีหลังคามุงกระเบื้องหรือสังกะสี และมีฝาครบทั้ง 4 ด้าน อยู่คงทนต่อไปไม่น้อยกว่า 5 ปี)

(สรุป จปฐ.ข้อ 12 ครอบครัวมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และบ้านมีสภาพคงทนถาวรหรือไม่
ต้องตอบว่า “ใช่” ทั้งในข้อ 2 และ 3)

4. ครอบครัวมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองหรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Home6

5. ครอบครัวนี้ถูกรบกวนจากมลพิษ (การถูกรบกวน หมายถึง เกิดจากกิจกรรม การกระทำ หรือสภาพ
สิ่งแวดล้อมที่มีต่อคนในครอบครัว เช่น เสียง ความสั่นสะเทือน ฝุ่นละออง กลิ่น หรือมลพิษทาง
อากาศ น้ำเสีย หรือสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ใดๆใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง) หรือไม่

(จปฐ.ข้อ 16) ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ Home7

ด้านการพัฒนาตนเอง

สมาชิกที่อายุระหว่าง 15 ปี ถึง 60 ปีเต็ม อ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ทุกคน หรือไม่ (จปฐ.ข้อ 24)

( ) ได้ทุกคน ( ) ไม่ได้.....คน self dev1

7. ในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกในครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ใดๆใดอย่างหนึ่งหรือ
หลายอย่าง ในด้านการประกอบอาชีพ ด้านการตลาด ด้านอาหารการกิน ด้านสุขภาพอนามัย
ด้านกฎหมายที่ควรรู้ หรือด้านข่าวสารบ้านเมือง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 ครั้ง หรือไม่
(ได้รับข่าวสาร หมายถึง การได้ยิน ได้ฟัง ได้อ่าน ได้ดู จากสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
วารสาร/นิตยสาร หอกระจายข่าว เป็นต้น) (จปฐ.ข้อ 25)

( ) ได้รับอย่างน้อย 5 ครั้ง ( ) ไม่ได้รับ หรือรับไม่ถึง 5 ครั้ง self dev2

8. ในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกในครัวเรือนได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะในด้านต่างๆ (เช่น การประกอบอาชีพ
อดิเรก เพิ่มพูนทักษะต่างๆ ศึกษาต่อเนื่อง ความรู้ทั่วไป การพัฒนาตนเองในทางคุณธรรม) หรือไม่

( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ (ข้ามไปข้อ 9)

โดยวิธี ( ) 1. การฝึกอบรม ( ) 2. อ่านหนังสือ

( ) 3. การทัศนศึกษา ( ) 4. การร่วมเวทีชาวบ้าน /เวทีประชาคม

( ) 5. อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

self dev3

self dev4

self dev5

ด้านคุณธรรม

9. ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน พ่อแม่มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีอย่างไร

.....

Ethic1

10. ในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครัวเรือนที่อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไปทุกคนได้ ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา
อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง (เช่น การทำบุญตักบาตร ร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ทำสมาธิ สวดมนต์
ฟังเทศน์ฟังธรรม เข้าโบสถ์ หรือทำละหมาด เป็นต้น) อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้งหรือไม่ (จ/ร.ข้อ 31)

( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่

Ethic2

11. ในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครอบครัวได้ทำคุณงามความดี (ทั้งต่อครอบครัวและ/หรือสังคม) หรือไม่

( ) มี ( ) ไม่มี (ข้ามไปข้อ 12)

Ethic3

ถ้ามี ระบุ .....

Ethic4

11.1 สมาชิกอื่นในครอบครัวตอบสนองหรือแสดงออกอย่างไร

( ) 1. ให้กำลังใจ ( ) 2. ชมเชย ( ) 3. เฉยๆ ( ) 4. ทักท้วงคัดค้าน

Ethic5

11.2 มีหลักศาสนาอะไรบ้างที่นำมาใช้ในการอบรมสั่งสอน.....

Ethic6

12. เมื่อมีความต้องการใช้สิ่งของที่มีอยู่อย่างเดียว สมาชิกในครอบครัวมีการใช้เหตุผลในการตัดสิน
หรือไม่

( ) มีเป็นประจำ ( ) มีเป็นบางครั้ง ( ) ไม่มี หรือมีน้อยมาก

Ethic7

ด้านการดูแลสุขภาพ

13. สมาชิกในครัวเรือนที่อายุ 35 ปีขึ้นไปได้รับการตรวจสุขภาพทั่วไปประจำปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือไม่ (ตรวจสุขภาพทั่วไปประจำปี หมายถึง การตรวจสุขภาพหลายอย่างที่ไม่เจาะจงโรค เช่น การตรวจร่างกายทั่วไป, การตรวจเลือด, ตรวจปัสสาวะ ฯลฯ) (จปฐ.ข้อ 11)

( ) ได้รับทุกคน ( ) ไม่ได้รับ.....คน ( ) ไม่เข้าข่าย

Health1 Health2

14. สมาชิกในครัวเรือนมีการออกกำลังกายเป็นประจำ ( ) ใช่ทุกคน ( ) ไม่ใช่.....คน

Health3 Health4

15. หญิงตั้งครรภ์ไปฝากท้อง และฉีดวัคซีนครบ (จปฐ.ข้อ 1) ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่ ( ) ไม่เข้าข่าย

Health5

16. มีการตรวจสุขภาพก่อนแต่งงาน ( ) มี ( ) ไม่มี ( ) จำไม่ได้/ไม่รู้ ( ) ไม่เข้าข่าย

Health6

17. ครัวเรือนและสมาชิกมีการป้องกันอุบัติเหตุ

ก) การขับขี่ยานพาหนะ (เช่น เวลาเดินทางสวมหมวกกันน็อค, คาดเข็มขัดนิรภัย)

( ) มี ( ) ไม่มี

Health7

ข) การใช้และเก็บเครื่องมือ/เครื่องใช้ไฟฟ้า (มีการตรวจสอบ ช่อมแซมให้อยู่ในสภาพดี มีฟิวส์ มีเครื่องตัดไฟอัตโนมัติ)

( ) มี ( ) ไม่มี

Health8

ค) การใช้และเก็บสารพิษและสิ่งมีคมอย่างปลอดภัย (มีที่เก็บมิดชิด มีเครื่องป้องกันขนาดใช้สารพิษ)

( ) มี ( ) ไม่มี

Health9

สรุป ครัวเรือนนี้มีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี (จปฐ.ข้อ 17) ( ) มีครบ 3 ข้อ ( ) ไม่ครบ 3 ข้อ

Health10

18. ในครอบครัวมีการพูดคุยให้สมาชิกตระหนักถึงการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือไม่

( ) มี ( ) ไม่มี

Health11

19. สมาชิกในครอบครัวติดสุราหรือของมีนเมา เช่น เหล้า เบียร์ ยาตอง กระแช่ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หรือไม่ (ติดสุรา หมายถึง มีความต้องการดื่มทุกวัน ขาดไม่ได้ และต้องการดื่มในปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ หรือดื่มจนเมา หรือมีอาการของโรคพิษสุราเรื้อรังปรากฏ เช่น มือสั่น) (จปฐ.ข้อ 29)

( ) มี ( ) ไม่มี

Health12

20. สมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่(ยาสูบหรือยาอมวน) หรือไม่ (จปฐ.ข้อ 30) ( ) มี ( ) ไม่มี(ข้ามไปข้อ 21)

Health13

ถ้ามี สมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่วันละ 1 ซองหรือมากกว่า หรือไม่ ( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่

Health14

21. สมาชิกในครอบครัวติดสารเสพติดอื่น ๆ หรือไม่ (นอกเหนือจาก ข้อ19 – 20 เช่น ยาบ้า กัญชา
เฮโรอีน ดมกาว เป็นต้น) ( ) มี ระบุ..... Health15
( ) ไม่มี Health16
22. สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมทางเพศที่น่าเป็นห่วงหรือไม่ (เช่นชอบเที่ยว มีเพศสัมพันธ์กับหลายคน
มีภรรยา/สามีหลายคน เป็นต้น) ( ) มี ( ) ไม่มี Health17

การใช้บริการในสังคม

23. ครอบครัวได้รับบริการ ดังต่อไปนี้หรือไม่

1) น้ำสะอาด	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service1
2) ไฟฟ้า	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service2
3) โทรศัพท์	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service3
4) การกำจัดสิ่งปฏิกูล	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service4
5) ไปรษณีย์	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service5
6) อินเทอร์เน็ต	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service6
7) การคมนาคม /ระบบขนส่งมวลชน	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service7
8) การรักษาความปลอดภัย	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service8
9) บริการสุขภาพ	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service9
10) สถานศึกษา	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service10
11) ศาสนสถาน	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service11
12) ห้องสมุดประชาชน	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service12
13) ตลาด/ ร้านค้า แหล่งซื้อสินค้า	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service13
14) สถานพักผ่อนหย่อนใจ	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service14
15) สนาม/ ลานกีฬา	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service15
16) สนามเด็กเล่น	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service16
17) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	( ) ได้รับ ( ) ไม่ได้รับ	☐ Service17
18) อื่นๆ (ระบุ)		☐ Service18

23. ถ้าครอบครัวมีปัญหา ส่วนใหญ่จะไปปรึกษาหารือกับใคร

- ( ) ปรึกษาคนภายในครอบครัว คือ..... ( ) ปรึกษาคนภายนอกครอบครัวคือ..... Service19

ตอนที่ 5 การก่อกลั้วสังคมอย่างมีคุณธรรม

การมีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจกรรมพัฒนาชุมชน

1. สมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ ( ) 1. เป็น ( ) 2. ไม่เป็น (ข้ามไปข้อ 2)
เป็นสมาชิกกลุ่มใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (จป/ฐ. ข้อ 34)

( ) 1. กลุ่มออมทรัพย์

( ) 2. กลุ่มแม่บ้าน

( ) 3. กลุ่มสหกรณ์ชุมชน

( ) 4. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

( ) 5. กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ

( ) 6. กลุ่มอาสาสมัคร(ระบุ) .....

( ) 7. กลุ่มอาชีพ (ระบุ).....

( ) 8. กลุ่มอื่นๆ (ระบุ).....

commu1

commu2

commu3

commu4

commu5

commu6

commu7

commu8

commu9

2. ในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกในครอบครัวมีการร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยการออกแรงงาน เงิน หรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ (เช่น ปลูกต้นไม้ กำจัดขยะมูลฝอย ลอกคลอง สร้าง/ซ่อมแซมถนน เป็นต้น) (จป/ฐ. ข้อ 36)

ก) ในชุมชนหรือหมู่บ้านที่ครอบครัวอาศัยอยู่ ( ) ร่วม ( ) ไม่ร่วม

ข) นอกเขตชุมชนหรือหมู่บ้านที่ครอบครัวอาศัยอยู่ ( ) ร่วม ( ) ไม่ร่วม

commu10

commu11

3. ในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกครอบครัวร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม

( ) ร่วม ( ) ไม่ร่วม

commu12

4. ครอบครัวมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนหรือไม่

( ) มี ( ) ไม่มี

commu13

การเคารพกติกาสังคม

5. ในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกในครอบครัวมีการทำผิดกฎหมายและได้รับการลงโทษหรือไม่

( ) มี (ระบุ)..... ( ) ไม่มี

Crime1

6. ครอบครัวคำนึงถึงประเพณีปฏิบัติของชุมชนโดยรอบของตนหรือไม่ (เช่น บอกกล่าวเวลาลูกหลาน แต่งงาน บวช ฯลฯ)

( ) ใช่ ( ) ไม่ใช่

Culture1

โดยภาพรวม

ครอบครัวของท่านมีความอยู่ดีมีสุขมากน้อยเพียงใด (100 คะแนน) .....

Rate45

เพราะ.....

เปรียบเทียบกับปี 2540 (100 คะแนน).....

Rate40

เลขรหัสประจำบ้าน

ชื่อหัวหน้าครอบครัว.....นามสกุล.....

ความเห็นของพนักงานสัมภาษณ์

1. สถานที่ทำการสัมภาษณ์เป็นอย่างไร ( ) 1. ปราศจากสิ่งรบกวน/มีความเป็นส่วนตัวมาก ( ) 2. มีสิ่งรบกวนบ้างแต่ไม่มีผลกระทบต่อกรสัมภาษณ์ ( ) 3. มีสิ่งรบกวนและมีผลกระทบต่อกรสัมภาษณ์พอสมควร ( ) 4. มีสิ่งรบกวนมากจนต้องหยุดการสัมภาษณ์บ่อยๆ / เสียบรรยากาศ 2. มีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ร่วมในการสัมภาษณ์นี้หรือไม่ ( ) 1. มีตั้งแต่ต้นจนจบ ( ) 2. มีเฉพาะบางตอนของการสัมภาษณ์ ( ) 3. ไม่มีตลอดการสัมภาษณ์ (ข้ามไปข้อ 5) 3. ถ้ามีบุคคลอื่นอยู่ในที่สัมภาษณ์ ใครอยู่ในที่สัมภาษณ์บ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ( ) 1. บุคคลในครอบครัวของผู้ตอบ ( ) 2. เพื่อนของผู้ตอบ ( ) 3. เพื่อนบ้าน ( ) 4. บุคคลอื่นๆ ระบุ..... 4. มีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ตอบหรือออกความเห็นช่วยผู้ตอบหรือไม่ ( ) 1. มีมาก ( ) 2. มีน้อย ( ) 3. มีเป็นบางตอน ( ) 4. ไม่มี 5. ผู้ตอบให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เพียงใด ( ) 1. ให้ความร่วมมือดีมาก ( ) 2. ให้ความร่วมมือดี ( ) 3. ให้ความร่วมมือปานกลาง ( ) 4. ให้ความร่วมมือน้อย 6. ผู้ตอบมีปฏิกิริยาอย่างไรในการสัมภาษณ์ ( ) 1. สนุกในการตอบคำถาม ( ) 2. เฉยๆ ( ) 3. มีท่าทีไม่พร้อมให้สัมภาษณ์บางเรื่อง (ระบุเรื่อง/ข้อ)..... ( ) 4. แสดงท่าทีไม่ค่อยพอใจในบางคำถาม (ระบุเรื่อง/ข้อ)..... 7. โดยทั่วไปคุณภาพของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นี้เป็นอย่างไร ( ) 1. ดีมาก ( ) 2. ดี ( ) 3. พอใช้ ( ) 4. ไม่ดี	☐ interview 1 ☐ interview 2 ☐ interview 3 ☐ interview 4 ☐ interview 5 ☐ interview 6 ☐ interview 7 ☐ interview 8 ☐ interview 9 ☐ interview 10

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”
ระดับชุมชน
ปี พ.ศ. 2545

แบบสอบถามข้อมูล “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ปี พ.ศ. 2545

ตอนที่ 1 ข้อมูลสมาชิกในชุมชน

1. จำนวนครัวเรือน .....หลัง
2. จำนวนประชากร..... คน ชาย ..... คน หญิง ..... คน
3. การประกอบอาชีพของสมาชิกในชุมชน.....
.....
.....
.....
4. มีการอพยพแรงงานหรือไม่ อย่างไร .....
.....
.....
5. ในชุมชนมีครอบครัวที่พ่อหรือแม่อายุต่ำกว่า 20 ปี หรือไม่
( ) มี ระบุ.....
( ) ไม่มี
6. สภาพครอบครัวของคนในชุมชนมีลักษณะอย่างไร .....
.....
.....
.....
7. มีครอบครัวที่ยากไร้ขาดสนหรือไม่.....
.....
.....

11
  12

14

15 16

8. ในชุมชน มีครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 หรือไม่ และในด้านใด

.....
.....
.....

9. มีครอบครัวที่แตกแยกหรือไม่ ระบุ.....

.....
.....
.....

10. มีผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งหรือไม่ .....

.....
.....
.....

11. มีผู้พิการ/ เจ็บป่วยเรื้อรังที่ถูกทอดทิ้งหรือไม่.....

.....
.....
.....

12. มีครอบครัวที่เด็กถูกทำร้าย หรือ ทอดทิ้ง หรือไม่.....

.....
.....
.....

13. มีครอบครัวที่สมาชิกติดสุรา ยาเสพติด การพนัน/ ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาครอบครัวหรือไม่

.....
.....
.....

14. ในชุมชน มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยแม่และเด็กหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

15. ชุมชนมีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว และชุมชนหรือไม่

.....
.....
.....

16. ในชุมชน มีครอบครัวที่มีความเชื่ออาทร รักใคร่ กลมเกลียว จนสามารถยกเป็นแบบอย่างได้หรือไม่

.....
 .....

17. ในรอบปีที่ผ่านมา ชุมชนมีกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้และทักษะในด้านต่างๆ (เช่น การประกอบอาชีพ
 อติเรก เพิ่มพูนทักษะต่างๆ ศึกษาต่อเนื่อง ความรู้ทั่วไป การพัฒนาคุณธรรม) ให้แก่สมาชิกหรือไม่

.....
 .....

18. ในชุมชนมีการพูดคุยให้ความรู้/ แนะนำให้สมาชิกตระหนักถึงการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
 หรือไม่ ( ) มี .....

( ) ไม่มี

Health11

19. ชุมชนมีการให้บริการ ดังต่อไปนี้หรือไม่

1) น้ำสะอาด	( ) มี	( ) ไม่มี
2) ไฟฟ้า	( ) มี	( ) ไม่มี
3) โทรศัพท์	( ) มี	( ) ไม่มี
4) การกำจัดสิ่งปฏิกูล	( ) มี	( ) ไม่มี
5) ไปรษณีย์	( ) มี	( ) ไม่มี
6) อินเทอร์เน็ต	( ) มี	( ) ไม่มี
7) การคมนาคม /ระบบขนส่งมวลชน	( ) มี	( ) ไม่มี
8) การรักษาความปลอดภัย	( ) มี	( ) ไม่มี
9) บริการสุขภาพ	( ) มี	( ) ไม่มี
10) สถานศึกษา	( ) มี	( ) ไม่มี
11) ศาสนสถาน	( ) มี	( ) ไม่มี
12) ห้องสมุดประชาชน	( ) มี	( ) ไม่มี
13) ตลาด/ ร้านค้า แหล่งซื้อสินค้า	( ) มี	( ) ไม่มี
14) สถานพักผ่อนหย่อนใจ	( ) มี	( ) ไม่มี
15) สนาม/ ลานกีฬา	( ) มี	( ) ไม่มี
16) สนามเด็กเล่น	( ) มี	( ) ไม่มี
17) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	( ) มี	( ) ไม่มี
18) อื่นๆ (ระบุ)	( ) มี	( ) ไม่มี

- Service1
- Service2
- Service3
- Service4
- Service5
- Service6
- Service7
- Service8
- Service9
- Service10
- Service11
- Service12
- Service13
- Service14
- Service15
- Service16
- Service17
- Service18

20. ในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ หรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1)

( ) 1. กลุ่มออมทรัพย์

commu2

( ) 2. กลุ่มแม่บ้าน

commu3

( ) 3. กลุ่มสหกรณ์ชุมชน

commu4

( ) 4. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

commu5

( ) 5. กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ

commu6

( ) 6. กลุ่มอาสาสมัคร(ระบุ) .....

commu7

( ) 7. กลุ่มอาชีพ (ระบุ).....

commu8

( ) 8. กลุ่มอื่นๆ (ระบุ).....

commu9

21. ในรอบปีที่ผ่านมา เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน/ชุมชน (เช่น ปลูกต้นไม้ กำจัดขยะ ลอกคลอง สร้าง/ซ่อมแซมถนน เป็นต้น) ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกของครอบครัวในชุมชนหรือไม่

.....

.....

.....

22. ในรอบปีที่ผ่านมาเมื่อชุมชนจัดกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกของครอบครัวในชุมชนหรือไม่

.....

.....

23. ในชุมชน มีครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการที่สมาชิกทำผิดกฎหมายและถูกลงโทษหรือไม่

( ) มี (ระบุ).....

.....

.....

( ) ไม่มี

Crime1

โดยภาพรวม

ครอบครัวในชุมชนของท่านมีความอยู่ดีมีสุขมากน้อยเพียงใด (100 คะแนน) .....

Rate45

เพราะ.....

เปรียบเทียบกับปี 2540 (100 คะแนน).....

Rate40

ตารางที่ ง-1 สรุปสาระสำคัญของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ที่รวบรวมได้จากแหล่งต่าง ๆ

ตัวชี้วัด รายการ	ครอบครัวผาสุก	ครอบครัวที่พึงประสงค์	คุณลักษณะครอบครัวที่พึงประสงค์
1. แหล่งของข้อมูล	กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข “การศึกษาลวิจักษณ์และแนวทางการเสริมสร้าง ครอบครัวไทยที่พึงประสงค์”	วิชัย เทียนถาวร และคณะ “การศึกษาสภาวะครอบครัวที่พึงประสงค์ของ ประเทศไทย”
2. ช่วงเวลาสำรวจ	พ.ศ. 2538	-	-
3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ ตัวชี้วัด	4 หมวด 20 ตัวชี้วัด	5 คุณลักษณะ 14 ตัวชี้วัด	องค์ประกอบ 5 ด้าน 52 ตัวชี้วัด
4. สาระสำคัญ	หมวด 1 ครีวเรือนมีองค์ประกอบ สมบูรณ์ (7 ตัว) หมวด 2 ครีวเรือนมีสัมพันธภาพที่ อบอุ่น (3 ตัว) หมวด 3 ครีวเรือนพึ่งพาตนเองได้ (7 ตัว) หมวด 4 ครีวเรือนมีโอกาสพึ่งพา ระบบสังคมภายนอก (3 ตัว)	คุณลักษณะ 1. สุขภาพดี 2. ความสัมพันธ์ครอบครัวดี 3. เศรษฐกิจดี 4. มีจิตสำนึกสังคม 5. มีพฤติกรรมที่เป็นสาธารณะ	1. สังคมครอบครัว 2. สุขภาพครอบครัว 3. เศรษฐกิจครอบครัว 4. วัฒนธรรมครอบครัว 5. การเกื้อหนุนสังคม

ตัวชี้วัด รายการ	ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับ ครัวเรือน (จปฐ.)	คุณลักษณะครอบครัวไทยที่พึงประสงค์ ใน นโยบายและแผนงานการพัฒนาสถาบัน ครอบครัว	คุณลักษณะครอบครัวที่พึงปรารถนา ของสหประชาชาติ
1. แหล่งของข้อมูล 2. ช่วงเวลาสำรวจ 3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ ตัวชี้วัด 4. สาระสำคัญ	กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ทุกปี 8 หมวด 39 ตัวชี้วัด หมวดที่ 1 สุขภาพดี (12 ตัว) หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย (5 ตัว) หมวดที่ 3 ศึกษาถ้วนทั่ว (7 ตัว) หมวดที่ 4 ครอบครัวสุขสบาย (4 ตัว) หมวดที่ 5 รายได้มาก (1 ตัว) หมวดที่ 6 อยากร่วมพัฒนา (3 ตัว) หมวดที่ 7 พาสู่คุณธรรม (5 ตัว) หมวดที่ 8 บำรุงสิ่งแวดล้อม (2 ตัว)	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและ ประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส) - 8 ตัว 1. มีความรัก ความเข้าใจ ร่วมกันแก้ปัญหา 2. ทำกิจกรรมร่วมกันใช้เวลาให้เป็น ประโยชน์ 3. มีความรับผิดชอบ สุจริต ประหยัด อุดม 4. เป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรม ทางศาสนา 5. ถ่ายทอดการเรียนรู้และส่งเสริมทางด้าน การศึกษา 6. สุขภาพดี 7. ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมบำรุง รักษาสิ่งแวดล้อม ศิลปะวัฒนธรรมไทย 8. ปฏิบัติตนตามหลักประชาธิปไตย	องค์การสหประชาชาติ ในปี พ.ศ. 2537 ปีครอบครัวสากล - 17 ตัว 1. ครอบครัวสมบูรณ์ 2. ทุกคนอยู่ร่วมกัน 3. มีเวลาและอยู่ใกล้ชิด 4. รักใคร่กลมเกลียว 5. เข้าใจและให้อภัย 6. มีสิทธิและประชาธิปไตย 7. เคารพกันและกัน 8. สุขภาพดีทั้งกายและใจ 9. ประหยัด 10. เป็นแบบอย่างที่ดี 11. มีลูกไม่เกิน 2 คน 12. ให้การศึกษาเท่าเทียมกัน 13. อบรมเลี้ยงดูทุกคนทั่วถึง 14. มีอาชีพมั่นคง 15. ไม่ติดพนัน สุรา สิ่งเสพติด 16. บ้านสะอาด เป็นสัดส่วน 17. เป็นที่ขอมรับ

ตัวชี้วัด รายการ	ความผาสุกของครอบครัว ของ Caldwell	ครอบครัวที่พึงประสงค์ ของ พรหมทิพย์ ศิริบรรณบุษย์	เครื่องชี้วัดครอบครัว ในแนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนา ครอบครัว
1. แหล่งของข้อมูล			กรมการพัฒนาชุมชน และสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2539
2. ช่วงเวลาสำรวจ	-	-	-
3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ ตัวชี้วัด	3 ด้าน 12 ตัว	4 ตัว	5 ตัว
4. สาระสำคัญ	- โครงสร้างของครอบครัว - ความเครียดในครอบครัว - ความพึงพอใจในครอบครัว - แรงสนับสนุนภายในครอบครัว - ความผูกพันในครอบครัว - การปรับตัวของครอบครัว - การดำเนินบทบาทในครอบครัว - ขัดแย้งในบทบาท - บทบาทที่มากเกินไป - ความสงสัยในบทบาท - บทบาทที่ไม่มีส่วนร่วม - เตรียมพร้อมในบทบาท - ความเปราะบางของครอบครัว - อาการทางกายที่สัมพันธ์กับจิตใจ - ความพึงพอใจในชีวิต	- ครอบครัวอบอุ่นและผูกพัน - คู่สมรสที่ดี - การวางแผนครอบครัว - ทารกมีแบบอย่างทั้งแม่และพ่อ	- พ่อ แม่ ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีเวลาร่วมกันรับผิดชอบภารกิจในครอบครัวโดยไม่แบ่งแยกตามเพศ โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดู - สมาชิกในครอบครัวเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและนำมาพัฒนาในด้านอาชีพ และความเป็นอยู่ของครอบครัว - สมาชิกในครอบครัว รัก และห่วงใยเอื้ออาทร หันหน้าเข้าหากันทั้งในยามสุขและในยามทุกข์ - ครอบครัวมีรายได้เพียงพอและรู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็น - ครอบครัวมีที่อยู่เป็นหลักแหล่งมั่นคง และมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยถูกสุขลักษณะ

ตัวชี้วัด รายการ	เครื่องชี้วัดภาวะเสี่ยงของครอบครัว ในแนวทางการดำเนินงาน โครงการ พัฒนาครอบครัว	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวไทย	
1. แหล่งของข้อมูล 2. ช่วงเวลาสำรวจ 4. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ ตัวชี้วัด 4. สาระสำคัญ	กรมการพัฒนาชุมชน และสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2539 - 5 ตัว 1. มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้พิการ ผู้ป่วยโรคจิต ผู้ป่วยโรคเอดส์หรือเด็กขาดอาหาร 2. ครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง หรือตาย มีพ่อแม่หรือแม่เลี้ยงลูกอยู่ต่ำกว่า 15 ปี ตามลำพัง 3. มีความรุนแรง การทำร้ายร่างกาย และจิตใจกัน 4. มีพฤติกรรมทางเพศที่ผิดต่อหลัก ศาสนาและกฎหมาย 5. ขาดงาน ขัดสนมาก หรือมีหนี้สินล้นตัว	ผจจจิตต์ พิทักษ์ภากร - 19 ตัว 1. ความมีน้ำใจและเอื้ออาทร 2. ให้ความรักต่อกัน 3. มีบรรทัดฐานในครอบครัวร่วมกัน 4. การมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน 5. ทำกิจกรรมร่วมกัน 6. ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นวัย 7. ความคล่องตัวทางเศรษฐกิจ 8. พื้นฐานชีวิตสมรสของบิดามารดามี 9. พื้นฐานชีวิตสมรสของบิดามารดาภรรยา 10. การรับรู้ของญาติผู้ใหญ่ในการสมรส 11. การทำงานนอกบ้านของภรรยา	12. การบริหารจัดการการเงินในครอบครัว 13. การอบรมเลี้ยงดูที่ภรรยาได้รับในวัยเด็ก 14. ครอบครัวมีหลักประกันความมั่นคง 15. การอบรมเลี้ยงดูที่สามีได้รับในวัยเด็ก 16. ความพึงพอใจคู่สมรส 17. ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างคู่สมรส 18. การได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องครอบครัว 19. ระยะเวลาที่รู้จักกันก่อนสมรส

ตัวชี้วัด รายการ	การสร้างครอบครัวที่ดี ของ Porter, Elisabeh J.	Family Resilience-Risk Index (FRRI)	การวางแผนครอบครัว สุขภาพและความสุขใน ครอบครัว
1. แหล่งของข้อมูล	“Building Good Families in a Changing World”	ศิริกุล อิศรานุกรักษ์ และคณะ “Family Resilience-Risk Index: Its Implication”	ของ UN, “Family Planning, Health and Family Well-Being”
2. ช่วงเวลาสำรวจ	-	-	-
3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ตัวชี้วัด	7 ตัว	8 ตัว	3 ตัว
4. สาระสำคัญ	- Including All : Flexibility, Negotiation - Sticking Together : Faithfulness, Loyalty, Reliability - Treating Others Well: Truthfulness, Honesty, Trust - Caring: Affectionate Care, Intimacy - Loving Friendship: Love, Friendship, Commitment - Needing Each Other: Mutual Recognition and Empowerment , Interdependence - Having and Owning: Individual Rights, Social Responsibilities, Moral Obligation	- การศึกษาของมารดา (Maternal education) - การศึกษาของบิดา (Paternal education) - วิกฤตการณ์ในครอบครัว (Family crisis) - ความสัมพันธ์ในครอบครัว (Family relation) - สิ่งแวดล้อมทางกายภาพรอบบ้าน (Physical home environment) - รายได้ต่อเดือนของครอบครัว (Family monthly income) - ชนิดของครอบครัว (Type of family) - การเลี้ยงดูบุตร (Child care and rearing)	- การเปลี่ยนแปลงในขนาดและโครงสร้างของครอบครัว (Changes in family size and structure) - การคุมกำเนิด (Fertility decline) - ระบบสวัสดิการครอบครัว (Family welfare systems)

ตัวชี้วัด รายการ	Well-Being of Thai People Defining, Measuring and Monitoring	สมุดข้อมูลสถิติหญิงและชาย	ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน
1. แหล่งของข้อมูล	Nanak Kakwawi and Medhi Krongkaew, “Well-Being of Thai People Defining, Measuring and Monitoring	สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2542	ข้อมูลจากการสำรวจในช่วง 6 เดือนแรก ของ ปี 2543
2. ช่วงเวลาสำรวจ	-	-	-
3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ตัวชี้ วัด			
4. สาระสำคัญ	HS 10 Promotion for family health care HS 25 Percentage of married couples receiving family planing advise and supplies <u>Some of the indicators of spiritual development are :</u> F1 : Household with 7 years of age up everyone joining religious activities. F2 : Percentage of households perform religious activities at least once a week F3 : Number of times in a year there were local cultural activities in the village F4 : The percentage of villages which have a place of worship F5 : Per capita government expenditure on religion, fine arts and cultural promotion	1. ขนาดของครัวเรือน 2. โครงสร้างของครัวเรือน 3. แบบแผนการสมรส	1. รายได้ของครัวเรือน 2. ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน 3. ภาวะหนี้สินของครัวเรือน

ตัวชี้วัด รายการ	ลักษณะของครอบครัวเข้มแข็ง (The Characteristic of Strong family)	ครอบครัวที่พึงปรารถนา ของ CANADA	เครื่องชี้วัดด้านความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวและชุมชน ในแนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาครอบครัว
1. แหล่งของข้อมูล 2. ช่วงเวลาสำรวจ 3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ตัวชี้วัด 4. สาระสำคัญ	- 9 ตัวชี้วัด 1. Commitment 2. Affirmation, Respect, and Trust 3. Good Communication 4. Responsibility, Morality, and Spiritual Orientation 5. Rituals and Traditions 6. Crisis Management 7. Ability to Seek Help 8. Spending Time Together	The Families As Support Teams Society, CANADA - 12 ตัว 1. สื่อสัมพันธ์ที่จริงใจและเปิดเผย 2. เชื่อใจและเคารพกันและกัน 3. ห่วงใย และเกื้อกูลกัน 4. สนุกสนานร่วมกัน 5. มีความปลอดภัย 6. ชี้คหยุ่น ประณีประนอม 7. มีส่วนร่วมในกิจกรรม ร่วมรับผิดชอบ และตัดสินใจร่วมกัน 8. มีส่วนร่วมในกิจกรรมกับชุมชน 9. เกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกทุกวัย 10. มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา 11. เกื้อกูลครอบครัวอื่นและเพื่อน 12. ฉลองและแสดงความยินดี	กรมการพัฒนาชุมชน และสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2539 - 5 ตัว 1. ครอบครัวใช้บริการพื้นฐานด้านสุขภาพ การศึกษา อาชีพ และสาธารณสุขในชุมชน 2. ครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนด้านศาสนา ประเพณี 3. ครอบครัวทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม 4. ครอบครัวอยู่อย่างสงบสุขในชุมชนที่ปลอดภัย 5. ครอบครัวในชุมชนที่อยู่ในภาวะลำบากยากเข็ญ เช่น มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง พิการ มีความร่ำรวย หรือทำร้ายกัน ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน วัด และองค์กรชุมชน

ตัวชี้วัด รายการ	ครอบครัวพัฒนาดีเด่น ปี 2542	ขนาดครอบครัวและ ความผาสุกในครอบครัว
1. แหล่งของข้อมูล	กรมการพัฒนาชุมชน	ของ Werasit Sititral and others, "Family Size and Family Well-Being : The Views of Thai Villagers"
2. ช่วงเวลาสำรวจ	ทุกปี	-
3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ตัวชี้วัด	3 ด้าน 15 ตัว	4 ตัว
4. สาระสำคัญ	1. สภาพบ้านเรือน 2. ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว 3. บทบาทของครอบครัวในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	1. ขนาดของครอบครัว (Family size, or more precisely the number of children) 2. ระดับการศึกษา (Include education) 3. ทรัพย์สินที่สะสมมา (The accumulation of material wealth) 4. การมีส่วนร่วมของแรงงานสตรี (Women's labor force participation)

สรุปสาระสำคัญของตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” (เพิ่มเติม)

ตัวชี้วัด รายการ	เครื่องชี้วัดภาวะสังคม 2537	ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินผลแผนปฏิบัติการหลักของปฏิญญาเพื่อเด็กไทย	ตัวบ่งชี้สิทธิเด็ก	
1. แหล่งของข้อมูล		สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
2. ช่วงเวลาสำรวจ		-	-	
3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ ตัวชี้วัด	พบ 4 ตัวชี้วัด	พบ 5 ตัวชี้วัด	พบ 8 ตัวชี้วัด	
4. สาระสำคัญ	สถาบันครอบครัว 1. จำนวนบ้าน 2. จำนวนคนเฉลี่ยต่อบ้าน 3. อัตราการจดทะเบียนสมรส 4. อัตราการจดทะเบียนหย่า	1. ร้อยละของครัวเรือนที่บริโภคเกลือไอโอดีน 2. ร้อยละของครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดดื่ม 3. ร้อยละของครัวเรือนที่มีส้วมถูกสุขลักษณะ 4. จำนวนเด็กที่ถูกทารุณทำร้ายร่างกายและ/หรือจิตใจ จำแนกเป็นถูกทารุณในครอบครัว ในโรงเรียน ในสถานทำงาน และในสถานคุ้มครองเด็ก 5. ร้อยละของเด็กที่เข้ารับการบำบัดเนื่องจากถูกทารุณทำร้ายร่างกายและ/หรือจิตใจ จำแนกเป็นถูกทารุณในครอบครัว ในโรงเรียน ในสถานทำงาน และในสถานคุ้มครองเด็ก	1. จำนวนเด็กที่นำรับการช่วยเหลือ จากการถูกทารุณกรรมโดยบุคคลในครอบครัว จำแนกตามอายุ 2. จำนวนเด็กที่ได้รับการช่วยเหลือจากการถูกล่วงเกินทางเพศโดยบุคคลภายในครอบครัว จำแนกตามอายุ 3. จำนวนโครงการเตรียมความพร้อมของพ่อแม่ในชุมชนเมืองต่อจำนวนประชากร 4. จำนวนศาลเด็ก เยาวชน และครอบครัว จำแนกตามจังหวัด 5. จำนวนแผนกเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในจังหวัดที่ไม่มีศาลเด็ก จำแนกตามจังหวัด 6. จำนวนโครงการของรัฐเพื่อการเตรียมความพร้อมให้แก่ครอบครัวของเด็กพิการ เพื่อให้ดูแลเด็กของตนได้	7. จำนวนโครงการเอกชนเพื่อการเตรียมความพร้อมให้แก่ครอบครัวของเด็กพิการเพื่อให้ดูแลเด็กของตนได้ 8. จำนวนครอบครัวทดแทน (foster family)

ตัวชี้วัด รายการ	เครื่องชี้วัดการประเมินผลการพัฒนาในด้านสาธารณสุข ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8(พ.ศ. 2540-2544)	ครอบครัวอบอุ่น
1. แหล่งของข้อมูล 2. ช่วงเวลาสำรวจ 3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ตัวชี้วัด 4. สาระสำคัญ	สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข - พบ 9 ตัวชี้วัด 1. ร้อยละของประชาชน ใช้ระบบบริการทางสังคมทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ 2. ร้อยละของผลงานวิจัยด้านพัฒนาเทคโนโลยีทางสุขภาพจิตสำหรับประชาชน ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่ประชาชนใช้ในการดูแลสุขภาพจิตตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ 3. ร้อยละของครอบครัวที่มีบุคคลในครอบครัวอย่างน้อย 1 คน มีองค์ความรู้และทักษะจำเป็นที่จะดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดี 4. อัตราการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการแก้ไขปัญหาสาธารณสุข การ	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2544 6 คุณลักษณะ 1. สมาชิกในครอบครัวรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัว 2. สมาชิกในครอบครัวต้องมีความรัก ความเข้าใจ ความห่วงใย ความเอื้ออาทร และทุกคนมีส่วนร่วมในการช่วยแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3. สมาชิกในครอบครัวมีการวางแผนการดำเนินชีวิตที่ดี มีคุณธรรม ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชน ประกอบอาชีพสุจริต รู้จักประหยัดและออมร่วมกันเสริมสร้างฐานะของครอบครัวให้มั่นคง 4. สมาชิกในครอบครัวบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ชีวีมีนในศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม และมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม 5. สมาชิกในครอบครัวต้องเห็นความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ให้ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง 6. สมาชิกในครอบครัวต้องปฏิบัติตามครรลองประชาธิปไตยในครอบครัว เคารพกฎหมาย ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของพลเมืองดี ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี

ตัวชี้วัด รายการ	เครื่องชี้วัดการประเมินผลการพัฒนาด้านสาธารณสุข ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8(พ.ศ. 2540-2544) อนุรักษ์ และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของ ชุมชน	ตรวจ สุขภาพประจำปี	ครอบครัวอบอุ่น	พระมหากษัตริย์ เป็นประมุข

ตัวชี้วัด รายการ	คุณลักษณะครอบครัวเข้มแข็ง (Qualities of Strong Families)		
1. แหล่งของข้อมูล 2. ช่วงเวลาสำรวจ 3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ตัวชี้วัด 4. สาระสำคัญ	Olson, David H. and DeFrain, John (1997). Marriage and the Family (2 nd ed.) Mountain view, CA : Mayfield, pp.25 - 1. Commitment 2. Appreciation and Affection 3. Trust 4. Caring for each other 5. Honesty 6. Friendship 7. Dependability 8. Respect for individuality 9. Faithfulness 10. Playfulness 11. Humor 12. Positive Communication 13. Time Together 14. Sharing feelings	15. Quality time in great quantity 16. Giving compliments 17. Good things take time 18. Avoiding blame 19. Enjoying each other's company 20. Being able to compromise 21. Simple good times 22. Agreeing to disagree 23. Sharing fun times 24. Spiritual Well-Being 25. Ability to Cope with Stress 26. Hope 27. Adaptability	28. Faith 29. Seeing crises as challenges and opportunities 30. Compassion 31. Growing through crises together 32. Shared ethical values 33. Openness to change 34. Oneness with humankind 35. Resilience

ตัวชี้วัด รายการ	ตัวชี้วัดครัวเรือนเข้มแข็ง		
1. แหล่งของข้อมูล 2. ช่วงเวลาสำรวจ 3. จำนวนกลุ่มตัวชี้วัด/ตัวชี้วัด 4. สาระสำคัญ	ศรีปริญญา รูปกระจ่าง, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจความเข้มแข็งของชุมชนชนบทไทย (ปี 2544)” - 29 ตัว 1. สมาชิกในครอบครัวมีการเกิดเพิ่มขึ้น 2. สมาชิกในครอบครัวมีการตายน้อยลง 3. สมาชิกในครอบครัวมีการย้ายเข้ามา 4. สมาชิกในครอบครัวมีการย้ายออกน้อย 5. สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมการรวมกลุ่มอาชีพมั่นคง 6. สมาชิกในครอบครัวมีรายได้พอเพียง 7. ครอบครัวมีกรรมสิทธิ์ที่ทำกิน/ที่อยู่ 8. ครอบครัวมีผลผลิตหลักจำหน่าย 9. สมาชิกในครอบครัวมีการเข้า	14. สมาชิกในครอบครัวมีการศึกษา/ฝึกอบรม* 15. สมาชิกในครอบครัวมีการประสานงาน 16. ครอบครัวมีน้ำ ไฟฟ้า โทรศัพท์ใช้ 17. ครอบครัวอยู่ในแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ 18. สมาชิกในครอบครัวใช้ข้อมูลและการติดต่อสื่อสาร 19. มีพหุภาคีสนับสนุนกิจกรรมในครัวเรือน 20. สมาชิกในครอบครัวมีความเสมอภาคชายหญิง* 21. สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมในองค์กรของชุมชน 22. สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมในองค์กร	23. สมาชิกในครอบครัวมีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี 24. ผู้สูงอายุมีการถ่ายทอดภูมิปัญญา 25. สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วม กิจกรรมศูนย์สงเคราะห์ 26. ครอบครัวมีบุตรเป็นคนดี 27. สมาชิกในครอบครัวมีจิตสาธารณะและซื่อสัตย์สุจริต* 28. ทำเลที่ตั้งบ้านเหมาะสม 29. มีการปรึกษาหารือสมาชิกในครอบครัวสม่ำเสมอทุกเดือน

ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดครัวเรือนเข้มแข็ง	
รายการ	ร่วมกลุ่มออมทรัพย์ 10. มีน้ำดื่ม/น้ำใช้พอเพียงในครอบครัว 11. มีผู้นำครอบครัวเป็นคนดี* 12. สมาชิกในครอบครัวเรียนรู้พึ่งตนเอง 13. สมาชิกในครอบครัวมีความสามัคคี*	กรเครือข่าย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย และสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, มหาวิทยาลัยมหิดล. แนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาครอบครัว. กรุงเทพฯ: หจก. บางกอกบล็อท, 2539.

กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย. หลักเกณฑ์การคัดเลือกครอบครัวพัฒนาดีเด่น ประจำปี 2542. เอกสารอัดสำเนา, 2542.

กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, รายงานผลการสำรวจข้อมูลโครงการ ส่งเสริมสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือนทั่วประเทศ (ครอบครัวผาสุก ปี2539).

กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สรุปสาระสำคัญ รายงานการศึกษาขั้นสุดท้ายระบบดัชนีชี้วัดการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8. 2540

คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (พชช.), กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย. แบบสอบถามข้อมูล กชช.2ก ปี 2544 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: หจก.เพิ่มเสริมกิจ, 2544.

คณะกรรมการด้านครอบครัว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, การพัฒนาครอบครัว, 2540.

ชื่นฤดี แก้วบุตร. ความพร้อมของมารดาในการดูแลบุตรและความผาสุกในครอบครัวของเด็กป่วยกลุ่มกลุ่มอาการชัก. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (พยาบาลศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535.

บุหงา ภูชะคราม. แบบแผนการเผชิญปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ถึงความผาสุกในครอบครัวของมารดาผู้ป่วยเด็กโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวเฉียบพลันชนิดลิมโฟบลาสต์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (พยาบาลศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533.

ปิ่นเพชร โปธิ์กุดสัย. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับภาระในการดูแลผู้ป่วยและความผาสุกในครอบครัว ของกลุ่มสมรสของผู้ป่วยที่รอรับการเปลี่ยนไต. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลผู้ใหญ่). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

ผจงจิตต์ พิทักษ์ภากร. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นปีกแผ่นของครอบครัวไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. จิตวิทยาครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ขงยุทธ วงภิรมย์สานต์. “การสื่อสารในครอบครัว”. การพัฒนาครอบครัว. คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. (พิมพ์ครั้งที่ 2), 2540. (หน้า 27-39)

รสริน เอี่ยมยิ่งพานิช. ภาระในการดูแลและความผาสุกในครอบครัวของมารดาที่มีบุตรปัญญาอ่อน. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (การพยาบาลเด็ก). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. การประชุมใหญ่กุมารเวชศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 52. มปท. 2544.

รุจา ภูไพบูลย์, ชมชื่น ทักษาศตร์, อรุณศรี เตชัสหงส์, จิรา อ่อนไสว และจุรี วิสุทธากร. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการปรับตัวของครอบครัวในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจกับปัญหาของบุตรด้านพฤติกรรม การเรียน และสุขภาพในเขตต่างจังหวัดกาญจนบุรี”. วารสารสหศาสตร์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542, หน้า 107-123.

วิชัย เทียนถาวร และคณะ. การศึกษาสภาวะครอบครัวที่มีลักษณะครอบครัวที่พึงประสงค์ของประเทศไทย. วารสารการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม. ปีที่ 22 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2542 : หน้า 26-38.

ศรีปริญญา ฐปกระจำง. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจความเข้มแข็ง ของชุมชน
ชนบทไทย (ปี 2544).

ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์. “ครอบครัวไทยในปัจจุบัน และความต้องการความช่วยเหลือและการแทรกแซง”,
สถาบันครอบครัว มุมมองของนักสวัสดิการสังคม. (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, บรรณาธิการ).
กรุงเทพมหานคร : เจพรีนธ์ , 2540.

ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท, กรมการพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย. สรุปผลข้อมูล จบ.ปี
2543. (เอกสารอัดสำเนา).

ศูนย์ข้อมูลและสถิติ กองนโยบายและแผนงานเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและ
ประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. “เครื่องชี้วัดภาวะสังคม” ใน ตัวชี้วัดทางสังคม, มิถุนายน
2543. (เอกสารอัดสำเนา).

ศูนย์ข้อมูลและสถิติ กองนโยบายและแผนงานเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและ
ประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. “เครื่องชี้วัดเพื่อการประเมินผลการดำเนินการตามแผน
ปฏิบัติการปฏิญญาเพื่อเด็กไทย” ใน ตัวชี้วัดทางสังคม, มิถุนายน 2543. (เอกสารอัด
สำเนา).

ศูนย์ข้อมูลและสถิติ กองนโยบายและแผนงานเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและ
ประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. “เครื่องชี้วัดการประเมินผลการพัฒนาด้านสาธารณสุข ใน
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ของ สำนักนโยบาย
และแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข” ใน ตัวชี้วัดทางสังคม, มิถุนายน 2543.
(เอกสารอัดสำเนา).

ศูนย์ประมวลผลการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. URL <http://www.dola.go.th>.
1997 [access 25 Jan 2002].

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่อง “ความ
อยู่ดีมีสุข”, กันยายน 2542.

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ตัวบ่งชี้สิทธิเด็ก.

สนิท สัมกรการ. มีเงินก็นับว่าน้อง มีทองก็นับว่าพี่: ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม) กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2539.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. “หลักเกณฑ์การคัดเลือกครอบครัวอบอุ่น” ใน คู่มือการดำเนินการคัดเลือกชุมชนวัฒนธรรมไทยสู่ภัยเศรษฐกิจครอบครัวอบอุ่น และกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ทำประโยชน์ต่อชุมชน ปีงบประมาณ 2544. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.). ครอบครัว, 2537.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.). นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 2, มีนาคม 2542.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. สมุดข้อมูลสถิติหญิงและชาย พ.ศ. 2542. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. สถิติภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Socio-Economic Statistics), ปี 2543. <http://www.nso.go.th/socio.htm>.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. การศึกษาผลการวิจัยและแนวทางการเสริมสร้างครอบครัวที่พึงประสงค์ของไทย, มปป. (อัดสำเนา)

อัจฉรา นวจินดา. “ครอบครัวกับคุณภาพชีวิต”. วารสารประชากรศาสตร์. สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535, 8(2).

ภาษาอังกฤษ

Abbott, P. and Wallace, C. An introduction to sociology: feminist Perspectives, London: Routledge.,1990.

Acock, Alan C. and Demo, David H. Family Diversity and Well-Being. California: SAGE Publication, Inc. 1994.

- Bryan Strong, Christine Devault and Barbara W. Sayad. The Marriage and Family Experience : Intimate Relationships in a Changing Society. 7 th ed., Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company, 1998.
- Eshleman J.Ross. The Family: An Introduction. Boston: Allyn & Bacon, 1994.
- Lemeshow S., Hosmer D.W. Jr, Klar J., Lwanga S.K. Adequacy of sample size in health studies. Brisbane: John Wiley & Sons, 1990.
- Nanak Kakwani and Medhi Krongkaew. Well-Being of Thai People Defining, Measuring and Monitoring. (Seminar Paper No.1 Inception Report: Establishment of the Key Indicators System for the 8th Plan Monitoring and Evaluation, November 7, 1996, Prince Palace Hotel, Bangkok), 1996.
- “-----“-----“-----“. The Eighth Five-Year Plan Key Indicators. (Seminar Paper No.2 Inception Report: Establishment of the Key Indicators System for the 8th Plan Monitoring and Evaluation, November 7, 1996, Prince Palace Hotel, Bangkok), 1996.
- Olson, David H. and DeFrain, John (1997). Marriage and the Family (2nd ed.) Mountain view, CA : Mayfield, pp.25
- Olson, David H.L., McCubbin, H.Barnes, A. Larsen, M.Muxen, and M. Wilson. Families, What make them work. Newbury Park, CA: Sage, 1983.
- Parsons, Talcott. The Social System. New York: Free Press, 1951.
- Parsons, Talcott. The American Family: Its Relations to Personality and to the Social Structure. pp.3-33 in Family, Socialization and Interaction Process, edited by T. Parsons and R.F.Bales New York: Free Press, 1955a.
- “-----“-----“. Family Structure and the Socialization of Child. Pp.35-131 in Family, Socialization and Interaction Process, edited by T. Parsons and R.F,Bales New York: Free Press, 1955b.

Porter, Elisabeth J. Building Good Families in a Changing World. Carlton, Victoria: Melbourne University, 1995.

Sirikul Isaranurug, Sutham Nantamongkolchai, and Duangporn Kewsiri. "Family Resilience-Risk Index: Its Implication". 52nd Thai Congress of Pediatrics. (April 2001): 67.

Stinnett, Nick and DeFrain, John. Secrets of Strong Families. New York: Berkley Publishing Group, 1985.

The Families As Support Teams Society, CANADA (BC Council for the Family pamphlet, 1994).

United Nations. Family Planning, Health and Family Well-Being. (Proceedings of the United Nations Expert Group Meeting on Family Planning, Health and Family Well-Being, Bangalore, India, 26-30 October 1992). New York: United Nations, 1992.

Werasit Sittitrai, Brent Wolff, John Knodel, Napaporn Havanon and Chai Podhisita. Family Size and Family Well-Being: The Views of Thai Villagers. Bangkok: Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1991

บันทึกข้อความ

งานเลขานุการ คศร. เลขที่รับ ๑๒๕
วันที่รับ - 2 ก.ค. 2544
วันที่ส่ง

ส่วนราชการ

สำนักติดตามประเมินผลการพัฒนา

โทร. 613-7276

ที่ สปผ. ๒14/2544

วันที่ 27 มิถุนายน 2544

เรื่อง ขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชีวิต "ครอบครัวอยู่ดีมีสุข" เป็นคณะกรรมการพัฒนา

เรียน รศช.-สันติฯ ผ่าน ผช.สศช.-จุฬามาศ

เลขที่รับ 317
วันที่ 3 ก.ค. 2544

ตามที่ได้อนุมัติให้สำนักติดตามประเมินผลการพัฒนาว่าจ้างที่ปรึกษาโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชีวิต "ครอบครัวอยู่ดีมีสุข" โดยวิธีตกลง และแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจ้างที่ปรึกษาโดยวิธีตกลงนั้น สลก. ได้แจ้งว่า เพื่อให้โครงการศึกษาดังกล่าว สามารถดำเนินการได้ทันที เมื่อได้รับอนุมัติจากสำนักงบประมาณ จึงขอให้ สปผ. ดำเนินการขออนุมัติผู้บริหารสายงานแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการศึกษาโครงการฯ และผู้อำนวยการโครงการให้เรียบร้อย สปผ. จึงใคร่ขออนุมัติดังนี้

1. อนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชีวิต "ครอบครัวอยู่ดีมีสุข" โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- (1) นายสันติ บางอ้อ ประธานกรรมการ (รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)
- (2) นางจุฬามาศ บารมีชัย กรรมการ (ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)
- (3) ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ กรรมการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
- (4) ผู้แทนกรมประชาสัมพันธ์ กรรมการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
- (5) ผู้แทนกรมสุขภาพจิต กรรมการ กระทรวงสาธารณสุข
- (6) ผู้แทนสำนักวิเคราะห์และประสานแผนทันตสุขภาพ กรรมการ คนและสังคม สศช.
- (7) นายสมชาย ตักดาวาศีอิตร กรรมการและเลขานุการ (รองผู้อำนวยการสำนักติดตามประเมินผลการพัฒนา สศช.)
- (8) นายมนัส วณิชชานนท์ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ (เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว. สศช.)
- (9) นางเพ็ชรา ธรรมเสริมสุข กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ (เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 สศช.)
- (10) นางสาวอมรรวรรณ ทิวถนอม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ (เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 4 สศช.)

โดยให้คณะกรรมการกำกับฯ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (1) กำกับกับการดำเนินงานให้เป็นไปตามข้อกำหนด เงื่อนไข และขอบเขตการดำเนินงานที่กำหนดในสัญญาจ้างที่ปรึกษา
- (2) พิจารณาให้ความเห็นชอบผลการศึกษา และการเบิกจ่ายเงินแต่ละงวดตามขั้นตอนต่อไป
- (3) เสนอแนะและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับที่ปรึกษา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ
- (4) แต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อช่วยคณะกรรมการฯ ปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็น
- (5) รายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานต่อเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- (6) ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมอบหมาย

2. อนุมัติให้แต่งตั้ง นายสมชาย ศักดาเวคีอสร เป็นผู้อำนวยการโครงการ โดยให้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการเกี่ยวกับการพัสดุของโครงการ เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตลอดจนจัดทำแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายเงินของโครงการเพื่อดูแลให้การปฏิบัติงานสามารถดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการศึกษา และผู้อำนวยการโครงการดังกล่าว เพื่อแจ้งให้ สลก. ดำเนินการต่อไปด้วย จักขอบคุณยิ่ง

อนุมัติ

(นายสมชาย ศักดาเวคีอสร)

รองผู้อำนวยการสำนักติดตามประเมินผลการพัฒนา

.....
3 / ก.ว. / ๒๕๖1
.....

รายนามคณะทำงาน
โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”

1. ดร.สายสุรี จุติกุล	ที่ปรึกษาโครงการ
2. ศาสตราจารย์ จรรยา สุวรรณทัต	ที่ปรึกษาโครงการ
3. ศาสตราจารย์ ระพี สาคริก	ที่ปรึกษาโครงการ
4. รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิง นิตยา คชภักดี	หัวหน้าโครงการ
5. รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิงศิริกุล อิศรานุกรักษ์	คณะทำงาน
6. รองศาสตราจารย์ ดร.รุจา ภูไพบูลย์	คณะทำงาน
7. รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เฉชะคุปต์	คณะทำงาน
8. นางสาวสุพัตรา ภูธนานุสรณ์	คณะทำงาน
9. นางสาวศิริพรรณ ทองเจิม	คณะทำงาน
10. ดร.พจนจิตต์ พิทักษ์ภากร	คณะทำงาน
11. นายอริวัฒน์ เป็ล่งสอาด	คณะทำงาน
12. นางสาวณัฐนารี เอมยงค์	คณะทำงาน
13. นางจิรนนท์ จำนอง	คณะทำงานและเลขานุการ
14. นางสาวนันทนา แสนสาคร	ผู้ช่วยเลขานุการ
15. นางสาวจินดาพร พลสูงเนิน	ผู้ช่วยเลขานุการ

ขอขอบคุณผู้เข้าร่วม
การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาจัดทำตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”
วันที่ 13-14 ธันวาคม 2544 ดังมีรายนามต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. นายสันติ บางอ้อ
2. นางจุฑามาศ บารมีชัย
3. นายสมชาย ศักดาเวศศิธร
4. นายมนัส วณิชชานนท์
5. นางเพ็ชรา ธรรมเสริมสุข
6. อัจฉรา ภาติกะวิวัฒน์
7. นางสาวอมรารัตน์ ทิวถนอม

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

8. นายประเสริฐ ศรีพนารัตนกุล
9. ดร.ศรีปริญา ฐปกระจ่าง
10. นายวาทกานต์ ช่อแก้ว

กรมประชาสัมพันธ์

11. นายมรกต สิงหะเชนทร์
12. นางพิกุลทอง เกษมสันต์
13. นางนงลักษณ์ ยะสูงเนิน
14. นางพิกุลทอง เกษมสันต์
15. นางสาวนงชนก วิมลมาศ

กองสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ

16. นางสาวนงลักษณ์ ใจวิวัฒน์ชัย
17. นางสาวกุลลักษณ์ เลิศภัทรพงศ์

โครงการวิจัยชีววิทยาระบบประสาทและพฤติกรรม มหาวิทยาลัยมหิดล

18. รศ.ดร.นัยพินิจ คชภักดี

นิตยสารรักลูกและดวงใจพ่อแม่

19. นางสาวสุวรรณี เจริญบวรวงศ์

พ่อดีเด่นแห่งชาติ

20. ศ.นพ.เทพพนม เมืองแมน

ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ รพ.รามาธิบดี

21. ผศ.ดร.จริยา วิทยะศุกร

สถาบันครอบครัวรักลูก

22. นางสาวจริยา สุทธิสุคนธ์

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหิดล

23. รศ.จรรยา เศรษฐสุนทร

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว.

24. ดร.ฉันทนา ภาคบงกช

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

25. ศ. อมรา พงศาพิชญ์

26. อ.นิตยา กัทลิตะพันธุ์

สภาสตรีแห่งชาติ

27. นางแสงโสม ตันตราธิวุฒิ

28. นางชนันฐ์ ไตสมภาค

29. นางวิภา นิติตะวัน

สหทัยมูลนิธิ

30. นางสาวสุพัชรา ไบสมุท

31. นางดาราวรรณ ธรรมารักษ์

สำนักงานส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ

32. นางนฤมล อังกูรวินุลย์

สำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

33. นางสาวพวงนา เตียวศิริทรัพย์

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย

34. นางสาววรทรัพย์ จิตต์ประเสริฐ

35. นางสาวบุญสม ธีระพิบูลย์

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว

36. พญ.สุภาทิพย์ ศิริจันทร์เพ็ญ

37. นางอรพินท์ เลิศอวัศดาตระกูล

38. ดร.ปิยะรัตน์ นุชผ่องใส

39. นางสาวสมรภัทร์ ชัยสิงห์กานานนท์

40. พญ.นลินี เชื้อวณิชชากร

41. นางนุชนาฏ รักษ์

ที่ปรึกษาคณะทำงาน

42. ศ. จรรยา สุวรรณทัต

43. ศ.ระพี สาคริก

หัวหน้าคณะทำงาน

44. รศ.พญ.นิตยา คชภักดี

คณะทำงาน

45. รศ.พญ ศิริกุล อิศรานุรักษ์
46. รศ.ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์
47. ดร.ผจงจิตต์ พิทักษ์ภากร
48. นางสาวสุพัตรา ภูธนานุสรณ์
49. นางสาวศิริพรรณ ทองเจิม
50. นางสาวณัฐนารี เอมยงค์
51. นางสาวนันทนา แสนสาคร
52. นายอริวัฒน์ เปล่งสอาด
53. นางสาวจිරนนท์ จิวะสมบุญกุล

ขอขอบคุณผู้เข้าร่วม
การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาร่างตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”
วันที่ 27 มิถุนายน 2545 ดังมีรายนามต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1. นายสันติ บางอ้อ
2. นางจุฑามาศ บารมีชัย
3. นายสมชาย ศักดาเวคีอิศวร
4. นายมนัส วนิชชานนท์
5. นางเพ็ชรา ธรรมเสริมสุข
6. นายมรกต สิงหะเคนทร์
7. นางปาริชาติ เทพอารักษ์
8. นางสาวโชติมา จุฑากรณ์
9. น.ส.พนิดา ศรีเคนทร์
10. น.ส.สุภาวดี ศรีสุวรรณกาฬ
11. นางเกื้อกูล พรหมชวัลกุล
12. นายสุชาติ ชะนะภัย
13. นายสุชาติ จตุรงค์ชัยสถิต
14. นายสมบัติ ชุตินันท์
15. นางภาณี ชนาธิปกรณ์
16. น.ส.อัจฉรา ภาคติกะวีย์วัฒน์
17. น.ส.อมรารวรรณ ทิวถนอม

คณะกรรมการสวัสดิการสังคม สภาผู้แทนราษฎร

18. นางชนิษฐา เทวินทรภักดี

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

19. น.ส.จินดารัตน์ หมูพยัคฆ์

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

20. น.ส.วีรยา เอี่ยมวิบูลย์
21. นางศรีปริญา ฐูปกระจ่าง

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพุทธมณฑล

22. นายเรืองศักดิ์ คำนวนผล

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

23. นางณัฐกมล เจริญพานิช

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

24. นางศิริวรรณ สมานมิตร
25. นางดารุณีย์ เผ่าสุวรรณ
26. น.ส.ผัสสพร นภาวรรณ

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ

27. น.ส.ชะไม สงวนพันธุ์
28. นางนฤมล อังกูรวิบูลย์
29. นางอ้อยทิพย์ ไต้หมัดและ

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.)

30. น.ส.ศรีนิตย์ บุญทอง

สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

31. นางณัฐธิดา พวงชูศักดิ์

กรมประชาสัมพันธ์

32. นางศิริรัตน์ आयुวัฒน์
33. น.ส.นงชนก วิมลมาศ

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

34. น.ส.นภัส วิจิตรธนากุล
35. น.ส.รุจิระ นพจัญศรี

กรมประชาสัมพันธ์

36. นางสินีนารถ วิมุกตานนท์

ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

37. นางสาวจิราภรณ์ วิริยะนิษฐาน

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

38. นางพอใจ กิจถาวรรัตน์

กรมวิชาการ

39. นายธีระ ชัยยุทธยรรยง

ทบวงมหาวิทยาลัย

40. คุณศรีสองงค์ เขี่ยมศิลา

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

41. น.ส.พรพนา เตียวศิริทรัพย์
42. นางยุพาพล สระน้อย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

43. น.ส.บุญสม ตั้งไพบูลย์

สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข

44. นางเยาวนาฏ ผลิตนนท์เกียรติ

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

45. คุณรติพร สุขอรุณ

46. น.ส.บุญสม ธีระพิบูลย์

ส่วนวางแผนงานและประเมินผล สำนักส่งเสริมสุขภาพอนามัย กรมอนามัย

47. น.ส.ทัศนารมณ์ ขำปัญญา

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

48. รศ.ดร.พองคำ ตีลกสกุลชัย

49. คุณสุภาวดี ลิมปนาการ

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

50. รศ.พิทยา จารุพูนผล

51. ผศ. อังสนา บุญธรรม

โครงการวิจัยวิทยาระบบประสาทและพฤติกรรม มหาวิทยาลัยมหิดล

52. รศ.ดร.นัยพินิจ คชภักดี

ที่ปรึกษาคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

53. ศ.เกียรติคุณ พญ.ชนิกา ตู้จินดา

ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี

54. น.ส.ลาวัลย์ ธรรมรัตน์

55. นางงามตา รอดสนใจ

วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

56. นางอรอนงค์ สงเจริญ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

57. รศ.ดร.รสรินทร์ เกียรติ

58. รศ.ดร. สายฤดี วรภิโจภาคาร

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

59. ผศ.วชิราภรณ์ วรณดี

สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล

60. น.ส.คุณัญญา สงบวาจา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

61. ผศ. เล็ก สมบัติ

โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

62. ผศ.มาลี พฤษพงษ์สวัสดิ์

นักสังคมสงเคราะห์ 8

63. นางสาวดาพร คุปตาภา

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

64. อ.นิตยา กัทลีระตะพันธ์

สภากาชาดไทย

65. ศ.นพ.ดำรง เจริญประยูร

วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย

66. น.ส.พนิดา ศรีคชินทร์

มูลนิธิประชากร

67. รศ.นิศา ชูโต

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

68. คุณเข้มพร วิรุณราพันธ์

มูลนิธิโสภามาธารน้ำใจ

69. ดร.โสภา ขปิลมันน์

สภาสตรีแห่งชาติ

70. นางแสงโสม ตันตราวิฑูม

71. นางวิภา นิติตะวัน

72. คุณศันสนีย์ ยุทธางกูร

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย

73. พญ.สุวณี รักธรรม

สภาองค์การพัฒนาคเด็กและเยาวชน

74. นายนิรันดร์ ปมะพิมาย

สมาคมผู้จัดการงานบุคคลแห่งประเทศไทย

75. นางไขแสง ศักดา

สหทัยมูลนิธิ

76. น.ส.สุพัตรา ไบสมุท

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

77. พญ.นลินี เชื้อวณิชชากร

78. พญ.สุรชาติพิทย์ ศิริจันทร์เพ็ญ

79. อ.สุกิจ แก้วสุข

80. นางอรพินท์ เลิศอวีศดาตระกูล

81. นางนุชนาฏ รักษี

82. นางสาวพิณรฎู ไชยपाल

83. นางสาวดวงรัตน์ เทพพานิช

84. นางสาวอ้อมรักษ์ ผ่านภพ

85. นางสาวจินดาพร พลสูงเนิน

86. นางสาวทิตญดา โภชนจันทร์

87. นางสาวจุไรภรณ์ ทศนอนันชัย

88. นางสาวประพา หมายสุข

89. นางสาวชนิดา รุ่งเรือง

90. นางสาวสมฤทัย แจ็งกลิน

91. นางสาวชฎานุท เดชสุริโยธิน
92. นางปรีชาวรรณ คงเจ็ดเข็ม
93. นางสาวปณยานุช วงศ์มหาเจิม
94. นายเอนก มาศจรัส
95. นายชินวัฒน์ สุขเกษม
96. นายสีบพงศ์ มาลี
97. นางสาวอาภรณ์ ชาวสระไคร
98. นางสาววิไล พิรุณโปรย
99. นางสาวสุรีย์ โกรินทร์
100. นางสุวรรณี คล้ายโชติ
101. นายสมพงษ์ พุทธพงศ์พฤษ
102. นายประเสริฐศรี ภิรมย์น้อย
103. นายสุทธิพงษ์ คงทน
104. นางสุมาลี ประกอบบุญ
105. นางสาวกิงดาว สมบูรณ์

นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาการมมนุษย์

106. นางสาวพรปวีณ์ อุไรสวัสดิ์
107. นางโสภิต ทวีพงศากร
108. นางปิยวรรณ สุวรรณปัญญา
109. นางสาวจินตนา โพธิสถิตยยืนยง
110. นางสาวธีรารัตน์ ทศนปิติกุล
111. นางสาวภัทรา บัวพูล
112. นางสาวสุจินต์ ทองประศรี
113. นางสาวสุวิมล พิริยะกุลธร
114. นางสาวหัสญา วงศ์กรูต

ที่ปรึกษาคณะทำงาน

115. ดร.สายสุรี จุติกุล
116. ศ.ระพี สาคริก
117. ศ.จรรยา สุวรรณทัต

หัวหน้าคณะทำงาน

118. รศ.พญ.นิตยา คชภักดี

คณะทำงาน

119. รศ.ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์
120. ดร.ผจญจิตต์ พิทักษ์ภากร

121. อ.อิวิวัฒน์ เปล่งสอาด
122. นางสาวสุพัตรา ภู่อานานุสรณ์
123. นางสาวศิริพรรณ ทองเจิม
124. นางจิรนนท์ ขำนอง
125. น.ส.นันทนา แสนสาคร
126. นางสาวณัฐนารี เอมยงค์